

Barcode - 2030020025388

Title - saahitya miimaan'sa

Subject - GENERALITIES

Author - raavu kaameishvara shriipaada

Language - Telugu

Pages - 174

Publication Year - 1926

Creator - Fast DLI Downloader

<https://github.com/cancerian0684/dli-downloader>

Barcode EAN.UCC-13

2 030020 025388

UNIVERSAL
LIBRARY

OU 206066
1

UNIVERSAL
LIBRARY

Osmania University Library

T 80.8
Ill No. V 46 S

Accession No.

Author *అంజనాదేవరాయల గ్రంథములు* T 3230

Title *సాక్షాత్ సామంతుల వాదనలు.*

This book should be returned on or before the date marked below.

1946

కారదా పీఠ గ్రంథ మాలిక

సాహిత్య సమాలోచనము

సా హి తీ స మి తి

నాంవలి. హైదరాబాదు. దక్షిణ
మాళేదుపల్లి. సికందరాబాదు
కేపల్లె. తెనాలి. గుంటూరు
రాజమహేంద్రవరము. విశాఖరము.

సాహిత్య
సమాలోచనము,

శ్రీ పిల్లలమట్టి
వేంకట హనుమంతరావు, ఎం. ఏ.

1946

సాహితీ సమితి.

నావల్లి, హైదరాబాదు.

6 పర్వ స్వామ్య సంలితము
ప్రథమ ముద్రణము 1946

రామా త్రేవ
నిరంతరాకాశు

పండితోత్తములు, విచుక్కాగ్రే సరులు
చరిత్రరచనాచతురులు, గురూత్తములు

బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తి

కురుగంటి సీతాదామ భట్టాచార్యుల వారికి

శ్రీ మో ప హా ర ము

*

ప్రవోదయకు కృతజ్ఞతా

ప రి చ య ము

శ్రీ హనుమంతరావు గుంటూరు సాహితీ సమితి సభ్యుడు. కొలది
 మండలాంతర్గత వైన బ్రాహ్మణ కాలము నైజాములో ఉద్యోగము
 కోడూరు లో 31-12-1918 న చేసినాడు. గుంటూరు హిందూ
 ప్రసిద్ధ బ్రాహ్మణ కుటుంబములో కళాకాలలో ఇప్పుడు ఆంధ్రాధ్యాపక
 జన్మించినాడు. సికిందరాబాద్ పదకొండలో నున్నాడు.
 మహబూబు కాలేజీలోను, హైదరాబాద్ నిజాం కాలేజీలోను
 వాల్తేరు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము కళాశాలలోను చేసి ఎం.ఎ.
 పరీక్షలో ప్రథమ శ్రేణిలో ఉత్తీర్ణుడైనాడు. చిన్నతనముననే సికిందరా
 బాద్లో సాధనసమితి, గుంటూరు లో సరస సారస్వత సమితి, ఆంధ్ర
 సాహిత్య మండలి, వేమూరులో కవితావనము మొదలైన సాహిత్య
 సంస్థలను స్థాపించి యువకులచే కృషి చేయించినాడు. ఇప్పుడు
 జ్యోత్సాన్ని సమితికి ఆధ్యక్షుడు.

కళాకాలలో ఇప్పుడు ఆంధ్రాధ్యాపక పదకొండలో నున్నాడు.
 ప్రతిభావంతుడైన హనుమంతరావు కళాశాలలో, కథలు, నాటికలు అనేకము రచించినాడు. ఆకాశవాణిలో అనేక సారస్వతోపన్యాసము లిచ్చినాడు. నికలబద్ధి యయిన యితని వివర్ణలు విషయ వివరణమున విశేషములై భావోద్దీకములై యుండను.
శ్రీ కురుగంటి నీతారామ భట్టాచార్యులవారికడ శుశూష చేసి వృద్ధిలోనికి వచ్చిన ఈ సాధువర్తనుడు శివానుగ్రహమువలన ఇతోధిక వృద్ధి నొందునని నా విశ్వాసము.

శ్రీ శివశంకర శాస్త్రి

ఈ 'సాహిత్య సమాలోచనము' శ్రీ హనుమంత రావు గారు ఆంధ్ర శారదాపీఠమునకు సమర్పించిన భివ్యవ్యక్తమును. సాహిత్యవిషయములను గుఱించియు, ఆంధ్రసాహిత్యమును గుఱించియు అప్పుడప్పుడు హైదరాబాదు మదాను రేడియో స్టేషనులనుండి 'ప్రసారితము' లైన ప్రసంగములును, వేలువేలు తెలుగుపత్రికలకు వ్రాసిన వ్యాసములును వీని కొకచక్కని క్రమము కుడి ఆంధ్రసాహిత్యకాసము చక్కగా బోధపడుచును. సాహిత్యముగా గదియించిన యొకరెండు వ్యాసములను కలియిచ్చి ఈ 'సాహిత్య సమాలోచన' మనుగ్రంథము కూర్చుబోవది ఇంపల్ మూడుభాగములలో మొదటిభాగమునందలి సాహిత్యవిషయములు సిద్ధాంతరూపవైవిధ్యము; రెండవ భాగమున గ్రంథకర్త పదకవత్వంబు ప్రబంధవాఙ్మయ, రూపకవికాసాదులను గుఱించి చేసిన చక్కని విశ్లేషణము కలదు. మూడవభాగమునందలి ఆంధ్ర సాహిత్యపరిణామ వ్యాస మొక యధ్యక్షోపవ్యాసము. ఇంక ఆంధ్ర సాహిత్య పరిణామము నిజ్ఞాతముగా నూచిత మైనది. ఘాగ్నోక్త విషయముల ననుసరించి ఇది యొక యధ్యక్షోపవ్యాసము వాగును. ఈ 'సాహిత్య సమాలోచనము' వాస్తవమునకు లక్ష్యలక్షణసమన్విత మైన ఆంధ్ర సాహిత్యచరిత్ర వాన్న అత్యుక్తి కాదు. ఆంధ్రసాహిత్య పరిణామములకు ఉపయోగకరముగా నుండునట్లు ఏతద్గ్రంథాంతమున చేర్చబడిన గ్రంథముచిక ఈ గ్రంథోపయోగమును విలువను హెచ్చించుచున్నది. నేటిటి గ్రంథమునాచార్యకత ఎక్కువగా గలదు. ప్రాచీనాంధ్ర సాహిత్య పరిచయము గలవారసంఖ్య నాటికినాడు క్షీణించుచున్నది. అందువలన మనప్రాచీన సాహిత్యసిద్ధాంతములను గుఱించియు, సంప్రదాయములను గుఱించియు దలసినవారు చాల కొద్దిమంది.

నేటి కాలపరిస్థితులకు దగినట్లు ఆంధ్రసాహిత్య రంగమునకు పరిష్కారమున కొప్పు గాలిదుమారములు కేగుచున్నవి. సాహిత్యకర్త, పృథాక,

పోయోజనముల విషయమున ప్రసాసెనో నేడు వాడు, ప్రతివాదములు సాగచున్నవి. ఈవాడు ప్రతివాదములకు ఒరిగించుచో ఈప్రశ్నములు నేడే పుట్టినవా? ఇంపఱు సాహిత్యమేదా? సాహిత్యసృష్టికి నేటినుండియే యాగంభవా యనిపించుచున్నది.

ఒకవిధముగ జూచినయెడల మన తెలుగుసాహిత్యమున పునస్సృష్టికిపుడూ మొదలనుట సత్యమే కావచ్చును. “కావ్యం యశశ్శక్త్యశే వ్యవహార విదే శివేతరక్షతయే, సద్యఃపరనిర్వృతయే కాంతా సమ్మితతయోపదేశయజ్ఞే” అని వందలకొలది సంవత్సరములనుండి ప్రవచింపబడుచు వచ్చిన కావ్య ప్రయోజన నిర్వచనము నిశానఱు కవిసండితలోక మాదరించి గౌరవించినను అధునికులు కొందఱు అజ్ఞాననాశిమి, నిజానానాశిమి దీని నవారంబించి క్రొత్త నిర్వచనములను జేయుచు క్రొత్త సిద్ధాంతములను ప్రతిపాదించుచున్నారు. రాజకీయా, సాంఘిక, ఆర్థిక సిద్ధాంతములవలననే ఇవియు నేటి సాహితీపరాల హృదయములలో కలకలమును కలిగి సంఘమును కల్లాల కలుచుచున్నవి. కవిత్వవన్న నేమి, ఎందుకు, ఎవరికొఱకు, కథ ఏ ప్రయోజనమేమి, ఎవరికొఱకు అను ప్రశ్నములు చాలచోట్ల నేడు కఱచుగ వివచ్చుచున్నవి. ప్రాచీనశామిడ నొకవిధమైన యసంతృప్తి, నవ్యకావ్యసృష్టికి ఒకవిధమైన తహతహ అట్లు ప్రశ్నించునారిలో ఒకప్పుడు కనున్నమాన వేటొకప్పుడయినను గోచరింపకపోవు. ఈప్రశ్న లగ్గరసాహిత్యములైనవని త్రోసిపెట్టుటకుంజె వానిని సానుభూతితో నవబోధము చేసికొని వాని కీయజల సమాధానములను గుఱించి మననముచేయుట శ్రేయాస్కరమును. ఒకేకలక్షణమును. జాతీయ జీవితమునకు సంబంధించిన ప్రతివిషయమును తిర్క్కి, విక్రగ్గ, ములక లోనై ప్రశ్నార్థకముగ పరిణమించుచున్న యీ కవిమ కాలమున చారిత్రకముగ మన సాహిత్యపరిణామమును పరిశీలించినపుడు కవి సాహిత్యగణమునందలి నేటి యలజడికి కార ము సుబోధము కాజాలదు

సాహిత్యము ప్రాచీనకాలమున ప్రధానముగ బ్రాహ్మణాధీనము. అధ్యయన, అధ్యాపనములు బ్రాహ్మణుల ప్రధానవృత్తులు. సాహిత్యరచనలును వారే. అటువెనుక గొంతకాలమునకు గాన క్షత్రీయులు సాహిత్యరంగమున బ్రవేశింపలేదు. మన యిప్పటి సురాణనాట్యయము ప్రధానముగ క్షత్రీయోపజమని ప్రాచ్యపరిశోధక పండితులవాదము. క్షత్రీయకులజులైన భూనేతలు, కావ్యనిర్మాతలుగను కవిపోషకులుగను వాసికెక్కినవా రనేకులు గలరు. వారెట్టి సాహిత్యమును సృష్టించినను అంతకుపూర్వము భారతలోక వ్యవహారమున నుండిన సాహిత్య ధామ్నిక సూత్రముల నతికవింపక గౌరవించి యనుసరించుచునే చేయుచు వచ్చును. వారిది నేనుశీలముగనుభవజేసిన ప్రవృత్తియైన సాంస్కృతికదృష్టి. ధార్మికదృష్టి. వేదవేదాంగవిద్యదును, కవిత్వలక్షణదు'నైన బ్రాహ్మణునికి సంఘమునను సాహిత్యరంగమునను గూడ గౌరవోన్నతస్థానము నిచ్చి హిందూసామాజికు లితరవర్ణములవారుకూడ రాను రాను కేవలము కావ్యాధ్యయనమునకేకాదు. కావ్యసృష్టికి ఉపకరించుచు సాహిత్యదృష్టి సాగించిన ఇట్టికృష్టి మానదేమున అయిదాటువందల సంవత్సరములకు పూర్వమే యారంభమయినది. అయినను సాహిత్యరంగమున బ్రవేశించిన బ్రాహ్మణోత్పలసంఖ్య కమపరిమితము. వారిసంఖ్య వేళ్ళమీద నెక్కెట్టునగి యుండుటకు అప్పటి సామ్రాజ్యము, రాజకీయము, ఆర్థిక పరిస్థితులు లకారణము. ఇట్టివారలో కావ్యరచనమునకు గడంగినవారిసంఖ్య మోక్షము నుపార్జించు ప్రాచీన లక్షణకర్తలును, ఆలంకారికులును చూపినత్రోవ ననుసరించి వీరము భారతీయ సాహిత్య సంవృద్ధియగుచును గాముగ కావ్యము లన్నియు వారే. నేటికిని సనాతనులైన సాహితీపదుల సాహిత్యరచనాంతములు నవే; న కావ్యములు నట్టివే. అదొక పెద్ద రాజబాబు పడిపోయినదేనాడో శతశతాబ్దములకు పూర్వము; కావ్యరచనాసక్తులైన కవులును, పండితులును నేటికి నట్లు పుట్టలేని యా ప్రాతరాజబాబును గతముగ తిక్కుముగ కొయినవారే; పోవుచున్నవారే. దానిని కడద్రొక్క కవిసృష్టి గావించుటకు ప్రతిభావంతులవనికోతక్క సమర్థతయు జాలదు; సాహసమును లేదు.

కాని కాలము మాతీనని. కడచిన రెండువందల యేండుగ దేశకాల పరిస్థితులలో మార్పులనేకము వచ్చినవి. భారతీయులు స్వాతంత్ర్య విరహితులైనారు. పూర్వపు మన విద్యలనాదరించి పోషించు దేశీయప్రభువుల పరిపాలన మంతరించినది విజాతీయ ధర్మసంస్కృతి. సభ్యతలు గల బ్రిటీషువారు మనకు ప్రభువులైనారు. మనము వారికి దానుల మయినాము. మన విద్యాపద్ధతులు పూర్వమునకు విప్పటికీ మాతీనవి. ఉన్నత పాఠశాలలలోను, విశ్వవిద్యాలయములలోను గూడ విద్యనేర్చు భాష ఆంగ్లమైనది. ఆంగ్ల విద్యా వ్యాపనము హెచ్చినది. రాజభాష ఆంగ్లము. ఆంగ్లభాషాద్వారమున మనకు యూరోపీయ సాహిత్యములతో సన్నిహిత సంబంధము కలిగినది. భారతీయ విజ్ఞానవేటికయైన సంస్కృతము ప్రచారమున లేకపోయినను సంస్కృతముననున్న వేదశాస్త్ర కావ్యలక్షణ గ్రంథాదులు యూరోపీయ దేశభాషా గ్రంథములవలెనే ఆంగ్లమునకును పరివర్తములై నేడున్నత విద్యాభ్యాసముచేయు నెలవరిములవారికి నందుబాటులోనికి వచ్చినవి. ఒక్క భారతీయ సంస్కృత విజ్ఞానము మాత్రమేకాక ప్రపంచమున వేలువేలు దేశములందలి యుత్తమ సాహిత్య విజ్ఞానమునైతము ఈవగ మావర్ణమనక ఉన్నతవిద్య నభ్యసించువారి కెల్లగు లభించుచున్నది. పొగయోడ, ధూనుశకటము, విమానము, రేడియో, వైరెస్ వచ్చి నేడు ప్రాతప్రపంచమునకు, క్రొత్త ప్రపంచమునకు, ఖండములకు ఖండములకు. దేశములకు దేశములకు గల దూరమును గత్తిరించివైచి ఒండొరటిని మనయింటిముంగిలికి, వన నట్టింటికి తెచ్చిపెట్టుచున్నవి. ప్రపంచమునం దేక్షణమున నెచ్చట మేధావులైన శాస్త్రజ్ఞులే క్రొత్త విషయమును గవిపట్టినను క్రొత్త సిద్ధాంతము ప్రతిపాదించినను ప్రతిభావంతులైన సాహిత్య వికారదులు తమప్రజ్ఞ జూపి నినూతన సాహిత్యగ్రీకులు వెలయించినను, నీ యపూర్వ గ్రంథమును రచించినను మఱునటిక్షణముననే వానినివివగలుగుచున్నాము. తెలిసికొనగలుగుచున్నాము చదువగలుగుచున్నాము. దేశభాషలలోనికి శాస్త్రవిజ్ఞానము, ఈ యుత్తమకావ్యవిజ్ఞానము అనూదితమై పుత్రకలద్వారా రేడియోద్వారా, గ్రంథములద్వారా జనులకు లభించుచుండుటచేత నేడు కావ్యరచనాధురీణు డొక్కడేకాదు, విద్యాధికు డొక్కడేకాదు, సామాన్య మానవుడుకూడ నభిలప్రపంచ సంబంధి యగుచున్నాడు. ప్రపంచముననే

మాలుమూల ప్రచలితములగుచున్న భావములైనను సరే, సిద్ధాంతములైనను సరే, అతనిహృదయము ను ద్రోశ పఱచుచున్నవి; అతనిమనసులో నూతనభావములను ప్రేరేపించుచున్నవి. అతడు అమెరికా సాహిత్యమునందలి క్రొత్త పోకడలను గమనింపగలుగు చున్నాడు. జ్ఞానీ సాహిత్యమునందలి జనునిగులు పరిశీలింపగలుగు చున్నాడు. బ్రతును, ప్రాణును, రష్యా దేశములలో బుట్టిన మహాకావ్యములను, నాటకములను జదివి యానందించుచున్నాడు; చైనా జపాను సాహిత్యములను విమర్శించుచున్నాడు; సంస్కృతము నేర్వకయే ప్రాచీనభారతీయ శాస్త్ర కావ్యకళా సిద్ధాంతములను పరామర్శించుకొనుచున్నాడు; తనకు లభ్యమగుచున్న ఆఖిల పపంచ విజ్ఞానజన్యమగు నూతన దృష్టితో తన పూర్వపు సాహిత్యమును, సాహిత్యగీతులను, సంఘమును, ఆచారములను—సమస్తమును అన్వేషణజ్యోతిని వెలిగించి గుణదోష పరిశీలనము చేసికొనుచున్నాడు. అతనిస్థానము నే డొక్కయాంధ్ర దేశమునకాదు, ఒక్క భారత దేశమునకేకాదు. సమస్త విశ్వమానవ ప్రపంచమునను కులములను కులములకు, సంఘములను సంఘములకు, జాతులకు జాతులకు మధ్యగల కృత్రిమానరణములు, నష్టనోడలు, నష్టంకులు నన్నియు క్రమముగా సడలిపోయి 'ప్రదితిప్రాయి' అతః దృష్టి ప్రసారరంగము అత్యధికముగ విస్తరించి ఆంధ్రుని నేడు విశ్వమానవ కుటుంబమున నొక్కడై తత్కుటుంబ కష్టముఖములలో సమాభాగి యగుచున్నాడు. నేడు ప్రపంచమునందలి వేలువేలు జాతులన్నియు గలసి, ఏకైక మానవసంఘముగ ముడివడి యొక్కమాసలో, నొక్కపోషణలో నైక్యత భజించుచు క్రొత్త తీర్పులకు, క్రొత్త మార్పులకు లోనయి ఒక మహాసవిప్లి మానవకుటుంబముగ పరిణమించుచున్నవి. వివిధ జాతుల సాహిత్యతిరంగిణు లొకదాని నొకటి యొరపికొని ప్రవహించుచు, విశ్వమానవ సాహిత్యసాగరమునకు బాటలు దిగ్గుచున్నవి. నూతన ప్రపంచ శక్తి తిరంగజ్వాలికల నూయెలలూగుచు నూతనిహృదయ ముద్రిక మై విభ్రమము నొందుచున్నది. జాతీయ జీవనమునకు సంబంధించిన పాతవిషయము నూతనవిజ్ఞానబల ప్రాభవ వైభవమున రిచ్చవడుచున్న యాతనికి ప్రశ్నార్థకముగనే కన్పించుచున్నది. జాతీయమా విజాతీయమా, సనాతనమా అధునాతనమా, వైయక్తికమా సాఘికమా, ప్రాచీనాదిగృహ వివేచననాంతయు సంభవమే. అంతయు ననుమానవే. ఈ పోషణములు విమర్శ జ్ఞానాజన్య

ములు. ఎఱుకయే విజ్ఞానము విజ్ఞానమే శక్తి. ఈ విమర్శను, ఈ జిజ్ఞాసను, ఈ విజ్ఞానబలమును కౌదని త్రోసివేయుట శక్యమా. యుక్తమా?

నేటిదొక గొప్ప కలవోత, మహాసాంకర్యము. మన ప్రాచీన ఆచారములు మాతీనవి, అభ్యాసములు మాతీనవి, మతవిశ్వాసములు మాటుచున్నవి, సంఘము మాటుచున్నది. నూతన భౌతికశాస్త్ర విజ్ఞానాభివృద్ధితో సమస్తమును మాటుచున్నది. అందునను విప్లవకరమైన మార్పు నేడు కాలస్వభావమే మార్పు ప్రపంచము మారుచున్నది. మనమిప్పుడు ఒకక్రొత్త పపంచము వీధివాకిట నున్నాము. నూతనప్రపంచ జీతమున కనువుగ మన సమస్తమును సరిదిద్దుకొనవలసిన యావశ్యకత కలదు. అట్లే మనసాహిత్యమునను, సాంఘిక ధర్మాధర్మములందును. అందువలననే నేడు సాహిత్యప్రయోజనమును గుఱించి సాహిత్యభావమును గుఱించి, ఇంకననేక విషయములను గుఱించి గాలిదుమారములు రేగుచున్నవి.

మనజీతమునకు సంబంధించిన ఇతర రంగములందు వలెనే మనసాహిత్యరంగమునను ఆరాజకము ప్రబలినది; పూర్వపరిధాంతములు, ప్రాచీనూత్రములు పనికిరావు; అవలంబనీయములైన నూతనసాహిత్యములేవో. నూతన సాహిత్యధర్మములేవో తోయరావు పూర్వపువన్నియు శిథిలములైనవి; నూతననిర్మాణ సూత్రములుకాని పథకముకాని విశదముగ గోచరించుటలేదు. నేటి ఆంధ్రసాహిత్య స్వరూపమిది; దానిలో యువజనుల ఉక్రక్ర వ్యాధియములలోని భావములు తొణికిసలాడుచున్నవి. నూతన సాహిత్యరచనా ప్రయత్నమున కొత్త తీర్పులు తీర్చవలెనని కొత్త ఘోకడలు ఘోషలెసని రచయితల యుక్తాంత కావచ్చుచున్నది. నూతన విజ్ఞానబలమున కొత్త సాంఘిక ధర్మ సూత్రములను వేసవలెనని రచయితలగుట కుతూహలమును గోచరించుచున్నది. అయినను ఒక్కటి చెప్పకతీరదు. నేడు తెలుగురచనలు చేయువారిలో అనేకలు ప్రాచీన ఆంధ్రసాహిత్యపు తీరు తెన్నులెరుగని ఎట్టి యుత్సాహపరులే ఎంతటి ప్రపంచవిజ్ఞాన సంపన్నులమైనను మనము ఆంధ్రులమే. విజ్ఞాన వెక్కువయినదిని మనజాతయు మాటను; భాషయుమాటను నేటినుండియే మనసాహిత్యము ప్రారంభముకాదు. మనకు సహస్రముల కరబడిగ వచ్చు సంస్కృతీయు గలను, చరిత్రమునుగలదు. ఈ సంప్రదాయములను.

సాహిత్య. చాక్రతములను మనము చక్కగ దెలిసికొని చేసిననాడుకాని నూతనసృష్టికి బలము, తేజము. ప్రాధవము ఉండదు నూతనకావ్యముచేయువానికి ప్రాచీనసాహిత్య సంపదాయజ్ఞాన మత్యంతావలసము. తెలుగునుడికాగము. పలుకులసాధిక, శబ్దముల స్నేహవికోధములు, రీతులసాగము, శయ్యలసాంపు — ఈ మొదలగునవి తెలిసిననాడుకాని కావ్యరచనాకీలకము దొరకదు; నూతననిర్మాణదక్షుల కుగుగదు. పద్యములల్లుట కవిత్వముకానట్లే జగి బిగి జేసి వట్టి కుష్కపదములకూర్చు సాహిత్యముకానేరదు. నేడువెలువదు మనకావ్యములు పెక్కింటి చందఃప్రస్తారపుకూర్పులును, పదములతీర్పులునున్నవి కాని కవితాగుణము, శిల్పము, రసస్నిగ్ధత లేదు.

ఉత్తమకావ్యము ఉత్కృష్టమైన కళారచన. అది సార్వజనీనక. సార్వకాలిక ధర్మవిశిష్టమయినది. అందువలననే ఉత్తమకావ్యములు వందలకొలది యేండ్లకింద విరచించబడినను అవి నేటికిని నవ్యనూతనములై మనలనలరించి మనకానందమును గూర్చుచునేయున్నవి. ఏదేశమునందిలి యుత్తమకావ్యమయినను మనభాషలోని కనూదితమై వచ్చినపుడు అది దేశ, జాతి, మత విభేదముల కతీతమై మన కానందపారవశ్యమును గలిగించుచున్నది. ఏదేశమునగాని, ఏకాలమునగాని ఉత్తమసాహిత్యకర్మ మిట్టిదే. ఈదృష్టిలోజూచినపు డుత్తమసాహిత్యమునను ప్రాచీన, నవీన భేదములునులేవు. స్వజాతి, విజాతి భేదములునులేవు. అట్టియుత్తమ సాహిత్యసృష్టియే వనలక్ష్యముగ నుండువలెను. నవ్యసాహిత్యప్రకృత్తము లట్టియుత్తమ సాహిత్యసృష్టికి దారి తీయగలవనియే నాగూళ. హృదయము వికాలమై, విజ్ఞానసంభరతమై పరి క్షుణ్ణితిపొందిన కళానిపుణుడెప్పటికైన నట్టికావ్యసృష్టిలో నిద్దినందగలడు.

నూతన సాహిత్యసృష్టికి గడంకుచున్న ఆంధ్రీయవకులకు ప్రాచీన సాహిత్య సంపదాయరీతులను దెలిపి శ్రీ పల్లలవిఠ్ఠ వేంకట హనుమంత రావుగారి 'సాహిత్య సమాలోచనము' ఉపకారకము కాగలదని నాతలంపు. శ్రీ హనుమంతరావుగారు ఇంకను అనేకగ్రంథములను రచించి సాహిత్య కృషి చేసి యశస్సు సముపార్జింతురుగాన మన కొరుచున్నాను

శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మ.

విషయానుక్రమః: ణీక

మొదటి భాగము : సూత్ర గ్రథనము	
సాహిత్యోద్దేశము	1
భావారములు	7
కవి - సమాజము	17
విమర్శకుడు - కళాపాసకుడు	24
కవి - చిత్రకారుడు	35
రెండవ భాగము : వికాసము	
• పద కవిత్వము ✓	43
ప్రబంధ వాఙ్మయము ✓	56
*వచన స్వరూపము	
౧ సూత్రగ్రథనము	68
౨ అన్వయము	86
అభినవ కవిత	108
రూపక వికాసము ౧	131
" " ౨	142
మూడవ భాగము : అర్చనము	
సాహిత్య పరిణామము	150
సాహిత్యార్చనము ✓	167
అనుబంధము	175

• సాహితీ సమితి రచనోత్సవ సభలో చదివిన వ్యాసము.

* స్వాధికార బాధాగ్రస్త సాహిత్యపరిణవ శ్రద్ధామ సమావేశములో చదివినది.

కొన్ని సవరణలు

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
7	8	కావ్యేషువా	కావ్యేవా
27	5	thy be not	thou be
34	18	వశ్యకము	వశ్యకులు
37	11	కావ్యవస్థ	కాదివ్యవస్థ
47	2	పూఫల	పుష్పఫల
47	4	కేరికా	కారికా
65	5	లోనె	లోనె
66	22	నుంచిన	చూచిన
68	7	గద్యాత్మకమనియు	గద్యాత్మకమనియు (పద్యాత్మకమనియు
78	10	వఱలెను	వరలవలెను
76	7	వదలినది	వరలినది
84	12	మిడ	మిట
111	18	సాక్షిక	సాక్షిక
127	2	రాణించు	క్షీణించు
128	19	సార్థక్య	పార్థక్య
188	7	చాటించు	కాటించు
188	11	నతచ్చా	నతచ్చా
185	7	దృశ్య	క్రవ్య
186	19	నాగర	అనాగర
141	6	కరుణము	కరుణకము
148	8	నాటకమయ	నాటకీయ
148	9	ధర్మ	అధర్మ
167	19	సహిత్య	సహితస్య
169	8	సాధువుల	సాధుత్వముల
169	24	expresses complete	expressed by them

మొదటి భాగము
[నూత్ర గ్రంథము]

సాహిత్యోద్దేశము

లోకవ్యవహారములో సాహిత్యము - సారస్వతము-
వాఙ్మయము-అనుపదములు సమానార్థకపదములుగా ద్రష్టవ్య
మగుచున్నవి. కాని యీ మూడు పదము లగ్రములో నంతరము
కలవిగా పరీక్షపై వెలిసికొన గల్గుదుము. సాహిత్యమునునది
దేశకాలపరిమితముగాక, సర్వకాల సర్వజనీనముగానుండి విశ్వ
శ్రేయస్సునుగోరి నిర్దింపబడిన కావ్యసంచయమునకు చెందును.
సారస్వత మనునది యక్షర రూపమైన సకల విద్యా శాస్త్ర
కళాదులకు వర్తించును. వాఙ్మయమునగా వాక్కుయొక్క
వికారము; అనగా లిఖితసంభాషణాది సమస్త వాగ్వ్యవహార
మునకును వాఙ్మయమునుపదము చెల్లును. ఇది సర్వసాధారణ
మైన పదము. సాహిత్యము- సారస్వతము- వాఙ్మయము: ఇవి
యుత్తరోత్తర విశాలములైనవి. ఈ మూడు నొకే కేంద్రము
గల మూడు వలయములవంటివి. సాహిత్యము, పరిమిత వల
యము; దీనిని సారస్వత వలయము చుట్టినది; ఈ రెంటిని
చుట్టినది వాఙ్మయవలయము. సాహిత్యమును, సారస్వత
మును వాఙ్మయమని పిలువవచ్చును. కాని సారస్వత వాఙ్మ
యము లనునవి సాహిత్యమునకు వర్తింపవు.

ఇక ఉద్దేశమును పదము: ప్రతివస్తువునకు కార్యకారణ
భావమున్నది. ఘటమునకు మృత్తిక కారణము; అట్లే మాన

సిక సంబద్ధ విషయములకును. మానవు డేకార్యము నిర్వహించినను వెనుక నొక యాలోచన యుండితీరును. ఈ యాలోచనమునే యుద్దేశముని, కారణముని యననగును. ఇది పునాది వంటిది. ఒక యుద్దేశమును పురస్కరించుకొని మానవుడొక కార్యము నిర్వహించును. ఆత డాశించిన యాయుద్దేశముపరిణామఫలముగా తిరిగి ప్రతిఫలించును. ఉద్దేశము- కార్యము- పరిణామము; ఇది క్రమము. వీనిలో నుద్దేశము లోపించినను పరిణామపరిశీలనముచే దానిని గుర్తింపవచ్చును. కాని కార్యమునుబట్టి దాని నెఱుగవచ్చును. ఇవ్విధముగా నుద్దేశకార్య పరిణామము లన్యోన్య్యాశ్రయములు.

కాగా, సాహిత్యోద్దేశ మిపుడు ప్రసక్తము. సాహిత్యము 'సత్యం, శివం, సుందరం' అను పరమాశయముల నిమిచ్చికొనినది. సాహిత్యమునకు కవి - విమర్శకులు ప్రవక్తలు. సౌందర్య ద్రష్టయు స్రష్టయు కవి. దీనినే యాతని 'కవిబ్రహ్మ' యనినారు. విమర్శకు డేతద్వాఖ్యాత. సాహిత్యమొక మధుర దర్శనము. తదితర దర్శనముల నవలోకించుట కెంతటి యధికారము వలయునో సాహిత్యదర్శనమున సాక్షాత్కారమున కెంతటి యధికారము వలసియున్నది. శుభ్రదయత్వము, రసజ్ఞత, వ్యుత్పన్నత సాహిత్యారాధనమున కుపకరణములు.

శుభ్రదయత్వ మనగా హృదయము కలిగియుండుట యని సామాన్యార్థము. ప్రతివానికి హృదయ మున్నది; కాని యది యున్నటుల తెలియువాడే శుభ్రదయము. అనగా

‘నాత్మ వేదనోన్ముఖమైన యంతరంగము’ కలవాడు. సమ్పాక్షికముగా, నిష్కలంకముగా సానుభూతితో నాయా వాతావరణములయందు సంచరింపగలిగి యాయా పాత్రలనుగాని, విషయములనుగాని యవలోకించి తత్తదనుగుణముగా స్పందించు హృదయము కల్గియుండుట.

రసజ్ఞుల యనగా రసము నెఱుగుట యని వాచ్యార్థము. అనగా విభావానుభావ సాత్విక వ్యభిచారీభావ సంయోగ ఫలితముగా పర్యవసించు రసస్వరూపమును దెలియుట. విభావాదికముల నెఱుగకయే యాయా భావములకు తత్తదనుగుణముగా సంచలనము పొందువారును రసజ్ఞులే. లక్షణాదికము నెఱిగియు రసజ్ఞులు కానివారున్నారు.

ఇక వ్యుత్పన్నత యనగా లోకశాస్త్రానుభవముతో కూడిన పాండితి. పరిజ్ఞానము సమకూర్చుకొనుటలో దేశాటనము, బహుకావ్యపఠనము, సంప్రదాయజ్ఞులైన మహాత్ముల సాంగత్యము మున్నగునవి తోడ్పడవలెను. ఇన్నిటితో నుదయించిన సంస్కారమే వ్యుత్పన్నత యగును. ఇన్ని కల్గియు సంస్కారము పొందనివారున్నారు.

✓ ఈ యుపకరణములతోడనే సాహిత్యారాధనకు పూనుకొనవలెను. అప్పుడే సాహిత్యోద్దేశమును గ్రహింపవచ్చును. ✓ ఎంతవరకీ యుపకరణములు లేక పరిశీలించుచుందుమో యంతవరకు సాహిత్యోద్దేశము ప్రశ్నాకూపముననే యుండి యనేక యపోహలకు తావిచ్చును. నేడు లోకమున వ్యవహరింపబడుచున్న సాహిత్య మనునట్టిదిగాని,

సాహిత్యోదేశ మనునట్టిదిగాని నిత్యమైచ సాహిత్యక్షణములు
గోవు. సార్వజనీన, సార్వకాలీనత లందు మృగ్యము.

సాహిత్యోదేశ మన్ని కాలములందును, అన్ని దేశ
ములందు నొకటే యుయుండును. జీవితోదేశ మెట్లు
బ్రహ్మానందానుభవమో, అట్లే సాహిత్యోదేశము సైతము
బ్రహ్మానంద సహోదరమగు రసానందానుభవ మగును.
'రసోవై సః' అను శ్రుతివాక్యము జీవితమునకు, సాహిత్యము
నకు చెందినది. ఋషిప్రోక్షమైన వాక్యము బ్రహ్మానంద
సాధకులకు ప్రమాణము. రసానంద సిపాసులకు కవివాక్య మట్టి
ప్రమాణము. కవి ఋషితుల్యుడు. కావుననే 'నాన్మమః
కురు తేకావ్యం' అనినారు. ✓

మోక్షగాముల కెట్లనేక పథము లనుగమ్యమానములై
ప్రతీయమానము లగుచున్నవో యట్లే సాహితీదర్శినాలక్ష్య
మును గడించుట కనేక మార్గము లాయాయుగములలో
ననుగమ్యమానములైనవి. ఆయా మార్గములే యాయా
కాలానుగుణముగ నుద్భవించినయుద్విమములపరిణామములు.

నైదిక వాఙ్మయముయొక్క గహనతయే పురాణ
గ్రంథరచనోద్యమమునకు హేతువు. శైవ నైషణ సంఘర్ష
ణమే వీరశైవనైషణోద్యమములకు కారణము. అనుకరణ
బాహుళ్యమే స్వతంత్రరచనోద్యమముగు ప్రబంధప్రక్రియకు
దారితీసినది. కర్మసిద్ధాంతాచరణాశక్తతే భక్తిమార్గావలంబ
నమునకు కారణము. ప్రాచ్యసాహిత్యనూత్రములపై ప్రత్య
యము లేకపోవుటవలననేమి, కాలాభావమువలన నేమి

సామాన్యజనుల కందుబాటులో సాహిత్యము నుంచవలెనను
ఉద్దేశమే నవ్యసాహిత్యోద్యమమునకు మూలము. ఈ విధ
ముగా నుద్యమములు బయలుదేరి సాహిత్యము సనేక గతుల
నడిపినవి.

ప్రాచీన లాక్షణికుల సాహిత్యోద్దేశమును గమనిం
తము. సప్తసంతానములలో కావ్యము శాశ్వతమైనది.
'విశ్వశ్రేయః కావ్యం' అనినారు. అనగా సార్వజనీనత
యుండవలెనని నూచ్యార్థము. 'వ్యవహారవిదే శివేతరక్షితయే
నద్యఃపరనిర్వృతయే కాంతాసమ్మితతయోపదేశయుజే' అను
టలో విశ్వశ్రేయ స్సెట్లు కలుగనచ్చునో లక్షీకరించినాడు!
కావ్యాత్మికమీమాంస యొనరించి లాక్షణికులు రసానం
దానుభవమునకు కావ్యమందలి వివిధాంశలను పృథక్కరించి
నారు. అవే రస, అలంకార, గుణ, రీతి, ధ్వని, వక్రోక్తి,
అనుమాన, బొచితులు. లక్ష్యమొక్కటే. నాటికినేటికి దానిని
సమీపించు మార్గములు మాత్రము భిన్నములు.

జీవిత లక్ష్యమును సాధించుటకు కర్మ, జ్ఞాన, భక్తి
మార్గములు దేశింపబడినవి. ఆత్మానందమే పరమోత్కృష్ట
మైన జీవితధర్మము. తదానంద సంధానమునకే యీ మార్గ
ములు. సాహిత్యమీ త్రిమార్గాశ్రయము. ప్రభు, సుహృ,
త్కాంతాసమ్మితములని లాక్షణికుడు వ్యపదేశించినాడు.
వేదములు కర్మను విధించునవి. పురాణములు ధర్మపథముల
నడచిసవారిని గూర్చి నివేదించి, కర్తవ్య ధర్మముల నిరూ
పించి, ఫలాపేక్షలో మనుజునికి నుత్సాహము కల్పించునవి.

కావ్యము లోకమును మరపించి మురిపించునది. అది కాంత
వాక్కువలె సున్నితముగ, సుకుమారముగ, లలితముగ,
వ్యంగ్యమాత్రవిలసనముతో సంస్కరించునది.

సాహిత్యము సౌందర్యమూర్తి. సౌందర్యానిష్కర
ణాస్వాదనములు సహృదయ వేద్యములు. సాహిత్యోపాస
నమే యీశ్వరోపాసనము. ఇదే సౌందర్యోపాసనము. రస
స్థితి లేక సౌందర్యసాక్షాత్కారమే ఫలము. ఇయ్యది యతౌ
కికానందస్వరూపము. అతీంద్రియమైనది. ఇట్టి యానంద
మాను సశరీరముగ ననుభవింపదగినది.

సాహిత్యము రాజసతామసన్మత్తులను వీనమునరించి
శుద్ధసత్వమును ప్రకాశింపజేసి తద్ద్వారా సౌందర్యాలోకన
మున కర్హత నిచ్చునది. సాహిత్యము నిరంతరభావనావిశేష
ముచే పరిబ్రహ్మానంద సహోదరమగు నానందము నాస్వా
దింపజేయునది. నిత్యచైతన్యము గలిగినట్టి, శుభప్రదమైనట్టి
రసానుభవమును కల్గించి మనోనేత్రమునకు దివ్యసాక్షాత్కా
రము కల్గించునది సాహిత్యము.

ఇట్టి పరమోత్కృష్ట ఉద్దేశము గలది సాహిత్యము.
అందుచేతనే యిది మధురదర్శనమైనది.

[6-6-44 తేదీన హైదరాబాదు రేడియోనిలయమునుండి ప్రసారము]

మాటలలో భావార్థములు

ఇద మంఘం తమః కృతస్నం జాయేత భువనత్రయమ్
యది శ్చోష్యామం జ్యోతి రా సంసారం న దీప్యతే.

అని శబ్దమునుగూర్చి లాక్షణికుడైన దండి వచనము. శబ్దమును జ్యోతి లేకున్న నంధతమస్సులతో ముగ్ధోకములు నిండి యుండెడివని శ్లోకార్థము. శబ్దమున కంతటి విలువయున్నది. నాదప్రతిమార్థములని శబ్దము త్రిగుణాత్మకమైనది.

భావః కవేరభిప్రాయః కావ్యేషువా సిద్ధి సంస్థితః అని భావమునుగూర్చి యాతని నిర్వచనమే. కావ్యగతమైన కవి యభిప్రాయము భావ మని నుడివినాడు. భావ మను పద మనేక పదార్థములకు చెందుచున్నది. స్థితి, మత, తాత్పర్య, ఇంగితాది వివిధావస్థల కీపదము వర్తిలుచున్నది. ఇట్లే యర్థ మను పదము హేతు, ఇచ్ఛ, ప్రయోజన, ఆకూతాది వివిధా వస్థలకు సరిపోవుచున్నది.

కాగా, భావార్థములు శబ్దము నాశ్రయించినవి. శబ్దము లేనిదే యర్థము లేదు; భావ మంతకన్నను లేదు. అట్లే భావములేక శబ్దమునకు స్థితి లేదు; అర్థము కాకపోయిన భావము స్ఫురింపదు. ఇవ్విధముగా శబ్దార్థభావము లన్యోన్యాశ్రయములు. శబ్దార్థములు ప్రకృతిపురుష సంబంధము కలవిగా కవి కాళిదాసుని సూక్తి.

కాని భావార్థముల కంతర మున్నట్లు సూక్ష్మపరిశీలనమువలన దెలియును. అర్థము శబ్దగతము; అది శబ్దమునర్థించిన వచ్చునది. శబ్దము భాషాశాస్త్రసంబంధి కనుక నర్థము భాషాతత్వముమీద నాధారపడినది. అర్థజ్ఞానమునందధికారము గలవానిని పండితుడందుము.

భావ మనగా నర్థమేకాక యర్థాంతరముకూడ. ఇది సందర్భపురస్కృతియు. మానవుడు తాను భావించిన యంశమును పదజాలముద్వారా యందించును. ఒక్కొక్కప్పుడతని భావమును సంపూర్ణముగా నాపదములు వ్యక్తీకరింపకుండుట యనుభవసిద్ధము. భావము పదములను నిమిత్తముగా గైకొని సందర్భమును స్మరింపజేయుచు విహరించునది. సందర్భశుద్ధి, సన్నివేశ ప్రాధాన్యము, ప్రాతిమిల సౌర్యాపర్యములు, శబ్దార్థములతో సమన్వయించుకొనిసమూహేన విచారించినపుడు వచ్చు విశేషము భావము. భావమునకు పదము కేంద్రము వంటిది. సందర్భాదిగుణములు వర్తులములవంటివి. ఉదాహరణమునకు భారతి సభాపర్యములో భీష్ముడు ధర్మజునితో శిశుపాలునిగూర్చి యనిన వచనము నారయుడు :

“పాలిత దుర్ణయుండు శిశుపాలుడు బాలుడు వీనికేల భూపాలక నీకుఁ బట్టునఱుపన్ మఱి ధర్మనెఱుంగ వీరకింబోలునె రాగకోప పరిభూత మనస్కున కల్పరాజ్య లక్ష్మీలలనాంధబుద్ధి కనిమిత్త మహత్పరివాదశీలికిన్.

సా హిత్య

అచ్యుతు నచ్చితు జేయగా శిశుపాలుడు ధర్మరాజు
 నాక్షేపించుట, అందులకు ప్రియవచనములతో శిశుపాలుని
 ధర్మరాజు డనునయించుటలు శైలియవలయును. సిమ్మటగాని
 భీష్ముని వచన మస్వయముకాదు. పద్యములో 'శిశుపాలుడు
 బాలుడు' అనినపుడు శిశుపాలు ఉమాయకు డనియు, అల్పు
 డనియు, సదసద్వివేచనాజ్ఞానముకాదు డనియు సర్థాంతరముగు
 భావము 'నీకు' అనినపుడు, స్వస్థిస్థికోవిదుడు, నీతి విచక్ష
 ంకు, న్యాయపరిపాలకుడు నగు సంతటి గొప్పవాడైన ధర్మ
 రాజునకు-అని భావము. అంతి ఉదాత్తగుణపూర్ణుని కింత
 యవినీతిపరునితో మాటలతో నిమిత్తమేమి? అని అన్వయము.
 తుది రెండు పాదములకు-ఎంత విశదీకరించినను ధర్మపరిశీలనా
 శక్తి యట్టి నీచున కలనకునా యనియు, ఏల యీ కాల
 యూపన మనియు భావము. ఈవిధముగా భావ మర్థాంతరము.

భావము హృదయగతము. కవి హృదయము సహృద
 యుడైన రసజ్ఞున కే 'వేద్యము.' కవి హృదయసదృశమైన హృద
 యము కలవాడు సహృదయుడు. కావున భావము సాహిత్య
 తత్వముపై నాధారపడినది. ఉత్తమభావాధికారము కలి
 గినవానిని సాహితీపరు డందుము.

కవి భావించినది భావమని శైలిసికొంటిమి. భావిం
 చుట యనగా నిరంతరాలోచనముచే సాధితమైన ఒకానొక
 క్రియావిశేషము. 'ఆత్మతో సంభాషించుటయే భావించుట'
 యని యొక పాశ్చాత్యుని నిర్వచనము. కవి యాలోచనముచే

మథించి, గ్రహించి దర్శించిన యొక రసమయగోళము భావము. మహోన్నతభావము లన్నియు హృదయాంతరాళములనుండి ప్రవహించును. హృదయమార్గమై, రసగ్రహణ గుణసమన్వితమై, నిగ్గును దేల్చు సున్నితయంత్రమై వర్తిల్లును. సమస్త కలుషములు హృదయములో స్వచ్ఛశలకమందువలె ప్రతిఘటించగలవు. సుసంస్కృతమై, శ్రేయోదాయకమై, సమగ్రమై, సుందరమై, సత్యమై భావము పరిష్కృతమగుట హృదయమందే.

ఇక సర్ములు మువ్విధములుగా లాక్షణికునిసూత్రము. శబ్దమునకున్న అభిధా, లక్షణ, వ్యంజన వృత్తును పురస్కరించుకొని వచ్చునవే వాచ్య, లక్ష్య, వ్యంగ్యార్థములు. వాచ్యార్థ మనగా శబ్దము నర్థించినపుడు సూటిగా వచ్చు అర్థము. శబ్ద మర్థమున కుపలక్షకము. శబ్దోచ్ఛారణము వలన తద్గతమైన వాచ్యార్థము మన కొక వస్తుపిశేషము నెదుట సాక్షాత్కరించును. ఉదాహరణమునకు 'గోవు' అనినంతనే శబ్దమునకున్న ప్రతిమాగుణము ద్యోతకమగును గదా! ఇట్టిదే వాచ్యార్థము.

వాచ్యార్థము నట్లేయుంచి, యీషద్భేదమైన అర్థమును ప్రసాదించునది లక్ష్యార్థము. ఉదాహరణమునకు 'మీరు వెళ్లు మార్గములో చెఱువున్నది' అనినపుడు మార్గమధ్యప్రదేశములో గమన నిరోధము గల్గించుచు చెఱువున్నట్లు వాచ్యార్థము. 'మార్గములో' ననగా 'మార్గము ప్రక్కన' యనిగదా వక్ర్యభిప్రాయము! ఇట్టిదే లక్ష్యార్థము.

వాచ్యార్థముల సూక్ష్మమునది కాక, అర్థములను
 నలె సామీప్యముగాక, వాచ్యార్థమునకు వ్యతిరేకాగ స్ఫుర
 ణము కలిగించునది వ్యంగ్యార్థము. ఉదాహరణమునకు కళా
 పూర్ణోదయములో సుగాత్రికి సఖు లుపాయములు జెప్పు
 సందర్భములో—

‘దంపతు లిరువును వివేకు లేని చెప్ప’
 అను పాదములో ‘వివేకు’ అనగా ‘అని పాప’ అనిగదా సఖుల
 యుద్దేశము! ఇదే వ్యంగ్యార్థము. ఈ వ్యంగ్యమందే భావ
 సౌకుమార్యమును గమనించుటకుగాని, నిశితబోధనా విధాన
 మనుగమించుటకుగాని శక్తియున్నట్లు కనిపెట్టి కాబోలు
 దీనికి కావ్యమునందు ప్రాధాన్య మిచ్చినారు లాక్షణికులు.

ఇట్లు భావ మను పాదమునుగూడ నచేరితలు లాక్షణి
 కులు ప్రయోగించినారు. వ్యాకరణములో భావ మనగా
 ధాత్వార్థము. రసప్రకరణములో విభావ, అనుభావ, సాత్త్విక
 వ్యభిచారభావము అని కన్పించుచున్నవి. ఇవి యన్నియు
 పరస్పర భిన్నము అనియు, నన్నియు క్రమావస్థల కుపకరిం
 చునవనియు, తుదకు రసములో పర్వవసించుచునవనియు తెలి
 యును. ఈ రసభావమునకే లాక్షణికులు గౌరవమిచ్చినారు.

ఈ విధముగా భావార్థముల కన్యోన్య సంబంధము,
 సూక్ష్మానిసూక్ష్మమైన యంతరములు గలవు. మాటల నాశ్ర
 యించినవి యర్థభావములు. మాటలలోని యింద్రజాల
 మనినపుడు కారణము కన్పింపక ఫల మభివ్యక్తమైనట్లు
 తత్ఫలముగా చక్కలిగింత కలుగుచున్న ట్లభిప్రాయము.

ఇంద్రజాలములో ఫల మభివ్యక్తమగునుగాని కారణజాతము బుద్ధి కందదు.

మాటల ఇంద్రజాలము మాటలలోనే లేదు. వాని ప్రయోగములోనున్న వైవిధ్యములో, సాక్షమార్థ్యములో, వైచిత్ర్యంలో నున్నట్లు గమనింతుము. ఆయామాటలకు వాని ప్రత్యేకత యుండినే యున్నది. వేని యర్థము వానిదే. మాటల ఇంద్రజాలము కవిశ్యామునకు జెందినదే కాని శుష్కముగు నచనమునకు దాని నాపాదించిన దాని గతి కష్టపరిగిలి నట్లగును. నిత్య వ్యవహారములో మాటల ఇంద్రజాలము కల్పించినచో నది కవిత్వసంబంధమే యగును.

శ్రవణపేయముగా కొన్ని మాటల కూర్పులుండును. 'కీర్తన పాత్ర చిత్ర మృదుగీత కలాకలన ప్రవీణతెక' అని నపుడు రేఫ పౌనఃపున్యమును, 'చెందొవ విందు మందువలె జిందు రుచిందగ' అనినపుడు బిందుపూర్వక దకారపౌనఃపున్యమును శ్రవణానందమును కలుగజేసినవి. ఇట్టివానినే గుణాలంకారములక్రింది పరిగణించినారు లాక్షణికులు.

కాలగతిలో పడి శబ్దము స్వరూపములోను, నాదము లోను, అర్థములోను మార్పు చెందుచుండును. ఆచారవ్యవహారముల కనుగుణముగా శబ్దములు పూర్వ మెన్నెన్నో యర్థములలో ప్రయోగింపబడినవి. కాలపరిణామములో నవి కొన్ని యర్థములలోనే రూఢిచెందినవి. చీర యను శబ్దము సామాన్య వస్త్ర విశేష మను అర్థమునుండి స్త్రీ ధరించు వస్త్రవిశేషములో, 'కైంకర్య' మను పదము 'స్వామి సేవ'

యను అక్షమునుండి 'సంగ్రహించుట' యనుదానిలో 'కంపు' అను మాట 'గంధ' మను అక్షమునుండి దుగంధ మనుదానిలో రూఢ మగుచున్నవి.

శబ్దస్వరూపము తెలియనివారిచేగాని, విద్యాగంధము తేనివారిచేగాని ఉచ్చరింపబడి కొన్ని శబ్దములు నాదమును గోల్పోవుచుండును. 'నెళ్లు' అనుటకు 'ఎల్లు' అనియు, 'గొప్పవారు' అనుటకు 'గొప్పారు' అనియు, 'ఐన' అనుటకు 'సిన' అనియు, 'పమది' అనుటకు 'పంది' అనియు పూర్వ నాదములను గొల్పోయి విస్పించుచుండును.

భిన్నపాంతములలో నొకే వస్తువును సూచించు పదములు భిన్నములుగా నున్నవి. 'తాళము' నకు 'కప్ప' 'ఇచ్చడి' కి 'తొక్కు' 'ఆగుట' కు 'సైసు' 'గురువుగారు' నకు 'అయ్యవారు' మున్నగు ప్రయోగము లిట్టివే.

వక్త్ర భావోద్వేగమును సూచించుట కుపయుక్తము లగు పదములు విచిత్రములుగా నుండును. 'మహాచెడ్డ యిచ్చెము' అననపుడు 'మహాచెడ్డ' అను పదములు వ్యస్తార్థములలో నిష్ప్రయోజనములు. కేవల ముద్వేగము, ఇచ్చలో పరాకోటి తెలుపుటకు ప్రయోగింపబడినవే కాని వేరు ప్రయోజనము వానికి లేదు. లోకములో 'పడిచస్తాడు' అనినపుడు కావ్యములో 'ఈ వెడమాటల నను నేటికిఁ జంపెదరు' అనినపుడు 'చావు' అను శబ్దమునకు పైవిధముగనే పృథక్తము సున్న.

శబ్దములు కొన్ని యితర శబ్దములతో కూడిన పుడు
 వింతయైన నూతనార్థముల ప్రసాదించును. 'షిడత మొహము'
 అనినపుడు విఫలమనోరథుడై దైన్యదశను పొందినవాని మాఖి
 నైఖరి సూచింపబడినది. ఇట్టివే 'చట్టిముక్కు' 'ఏనుగుకాలు'
 'మట్టిబుట్ట' మొదలైనవి. వీనిని క్రమముగా నలంకారముల
 క్రింద జేర్చినారు మన లాక్షణికులు.

ఇట నలంకారముల గూర్చి స్వల్పముగా చెప్పిన లెను.
 ఆలంకారములు, శబ్దాలంకారము అని రెండు విధములు.
 శబ్దాలంకారములో నాదమునకు గౌరవము. అర్థాలంకార
 ములో భావమునకు గౌరవము. కవి తన కుపలభ్యమానము
 లైన పదముల నన్నిటిని వివిధావస్థలలో సంపుటికీరించి తన
 మనోగతమైన యభిప్రాయము వ్యక్తీకరించును. ముందు
 మనవిచేసినట్లుగా నాతని భావమును సంపూర్ణముగా నందిం
 చుట కా పదములు సరిపోవు. అపు డాత డలంకారముల
 చెంతకు బోవును. సాదృశ్యకల్పనము, ఇతర సన్నివేశ స్ఫుర
 ణము మున్నగునవి యాలంకారిక సామగ్రి. స్వీయమానుభూ
 తాంశమును తనతో సమానముగా, సమగ్రముగా, సహృ
 దయ సాక్షాత్కారము కల్గించుటయే కవియొక్క నిరంతర
 సాధనము. కనుక భావవ్యక్తి కుపకరించునవే అర్థాలంకార
 ములు. నాదవ్యక్తి కుపయోగపడునవి శబ్దాలంకారములు.
 రెంటికి పరమాశయ మానందసంధానమే. ఒకటి హృదయ
 గోచరము. రెండవది శ్రవణగోచరము.

కావ్యమునకు ముఖ్యాంగము లనవగు భావ, వస్తురచనలలో రచనము శిల్పసమన్వితమైనది. వస్తువు లోక కావ్యములలో సిద్ధమైనది. భావము కవి మనోగతమైనది. మానవుని కొక్కసకే జంతుకోటిలో భావనాశక్తియున్నది. ఇది యొత్తుడు పెరిగిన కొలది, లోకకావ్యాది పరిశీలనము చేసిన కొలది యభివృద్ధిపొందుచు నైశిత్యము బడయుచుండును. ప్రతి మానవున కభిప్రాయము లుండును. కాని బంగారము పుటములొలె వాని నాలోచన మను అన్నిగుండెమున ప్రేల్చిన గాని భావముగా పరిణమింపవు. ఆలోచనాశక్తికలిగి యర్థములను లేకపోయినచో గాలిలో కత్తిసాముచేయుట నంటి వగును. బుద్ధిభావములు రిధ్యనాది సంబంధముకల విగా నన్నివలెనని పెద్దల యభిభాషణము.

ఆ యుత్కృష్ట భావమే, ఆ విశ్వసత్యమును ప్రకటించు కవితాభావమే ప్రపంచమును పాలించునది. మనోహరమైన మాటల నేరికొని, స్ఫుటమైన యర్థములను బోసిన చనువుగా జేసి, సుసంపన్నమైన భావమును పొదిగి కవి విశ్వమును పరపాలించువాడు. నాదబ్రహ్మ సాక్షాత్కారమొందని పదసంపుటలు న్యర్థము. అట్టి యర్థములేని శబ్దములు పక్షికట్టురాళ్ళనంటివి. భావములేని శబ్దార్థములు 'భావజుడులేని పాడు మేడ' నంటివి. కావున శబ్దము-అర్థము-భావము, ఇవి ఉత్తరోత్తర ప్రధానములు. భావము ప్రథమము ప్రథమించును. పిమ్మట సార్థకమైన శబ్దావతరణము జరుగును. కవి భావమునుండి యర్థముమీదుగా శబ్దమునకు

ప్రయాణము చేయుచుండును. సహృదయుడైన విమర్శకుడు
 శబ్దములనుండి భావమునకు ప్రయాణమొనర్చును.

భావప్రకాశమే కవిప్రయత్నము. తన్నిజస్వరూప
 ప్రకటనమే విమర్శకుని బాధ్యత. శబ్దములోని నాదప్రతిమా
 ర్థముల కంతరమైన భావముచేతనే ముల్లోకము లంభి తమ
 స్ఫులనుండి విడివడునది. అట్టి భావోదయమే జ్ఞానోదయము.
 వింద్రజాలికుని మాయలోబడక నిజతత్వ మెఱుగుటకై సం
 స్కారము బడసినవాడే మహాత్ముడు. శబ్దములో భావార్థ
 ముల నాత డెరిగి బ్రహ్మతత్వము నెరుగగలడు. అట్టి జ్ఞానో
 దయమే జ్యోతిరావిర్భావము. అదే విశ్వము నేలు పరం
 జ్యోతి.

‘తమసో మా జ్యోతిర్గమయ’

[మద్రాసు రేడియోనిలయమునుండి ప్రసారితమైన ప్రసంగము 2-3-45]

కవి - సమాజము

ఏ యుగములోనైన, నేదేశములోనైన కవి మాననీయుడే. కవి ప్రజాపతితో సమానుడే కాక యొక్కొక సమయమున నాతని మించునుగూడ. కవి తాను ప్రతిభాసంతుడై, త్రికాలవేదియై, సమస్త చరాచరప్రకృతిని విశితముగా పరిశీలించి, తానందుండి విడిపోయి, దాని నాత్మతత్వముతో సమన్వయించుకొని యాధికారిక వచస్సును మధురముగా వెలువరించును. ఆతడు క్రాంతదర్శి. కావుననే కర్మసాక్షినికూడ త్రోసివేచి 'రవి గాననిచో కవి గాంచునేకదా' అనెడి లోకోక్తి పొసగినది. వర్తమానముతో భూతభవిష్యత్తుల సమన్వయించుట ప్రతిభావిశేషమేకాని వేరుకాదు. దూరదర్శనములో తాకికములైన, నిత్యనైమిత్తికములైనవిషయములను క్షౌళనముచేసి యుత్తమోపదేశముచే సంస్కరించుటలో కవి ఋషితుల్యుడు.

కవికూడ లోకసంబంధియే. సామాన్య మానవుడే విధముగా నాహార విహారాదులలో పాల్గొనునో యట్లే కవియును. కాని కవి లోకానుభవమును పొంది, యా లోకములో తాను చూచిన సన్నివేశమును తన ప్రతిభచే నుదాత్తముచేసి, యందలి తాత్కాలికచేతనను క్షౌళనముచేసి శాశ్వత స్పందనము నావాదించును. కవి కార్యము విచిత్ర

మైనది. అసత్తునుండి సత్తునకు, తమస్సునుండి జ్యోతిర్లోకము
 నకు నడిపించు శక్తిమంతుడు కవి. సమాజములో సామా
 న్యులు చూచు దృశ్యమునే తానును దర్శించును. కాని
 సామాన్యులవలెగాక యత డండలి పాతములతో లీనమొం
 దును. ఆ దృశ్య మాతని యంతరంగ^{భి}త్తికయందు సంపూ
 ర్ణముగా ముద్రిత మగునట్లు సాధనము చేయుచుండును. పున
 ర్దర్శనముచేసి దాని నంతరంగమందు భావనిగ్రహముచే
 నిలుపుకొనును. తనకు కలిగిన సంతోషము నానందముగను,
 దుఃఖమును కరుణముగను సంస్కారవిశేషముచే పరివర్తనము
 చేయును. అనగా కవి ప్రథమదశలో సాక్షియై, పిమ్మటద్రష్ట
 యగునన్నమాట. సామాన్య మానవులు సాక్షులుమాత్రమే.

కవి తాను దర్శించి నిగ్రహించి భావనచే దాని నొక
 రసగోళముగా పునర్దర్శించిన తరువాత యితరుల కారసానం
 దానుభవమును భాసింపచేయుటకు ప్రయత్నించును; ద్రష్ట
 యైన పిమ్మట ద్రష్టయగును. అనగా కవిత స్పృషియన్న
 మాట. ఉక్తివిశేషమే కవిత్వ మన్నాడు ప్రాచీనుడు. ఉక్తి
 వైచిత్రి పొసగుటకు కవి వ్యుత్పన్నుడు కావలెను; చూచిన
 సన్నివేశమును తిరిగి శబ్దార్థకల్పనముచే సృజింపవలెననిన
 నెంతటి శబ్దాధికారము వలయునో యూహింపుడు. శుద్ధ
 మైన వచస్సుతో సమగ్రవస్తుచిత్రణముచేసి తా నెంతటి
 సానుభూతి పొందెనో యంతటి యనుభవము సామాజికునకు
 కూడ నందించినపుడే కవి కృతార్థుడగును. కావున కవి
 క్రాంతదర్శియై నిశితగ్రథనాకౌశలముచే స్ఫుటవ్యక్తికలిగి
 యుండవలెను. వ్యక్తిలేని ద్రష్ట ప్రయోజకుడు కాడు.

నాడు, కవి మానవ సమాజము ను త్తమమార్గమున తన పవిత్రత వచస్సుతో నడిపించువాడు. జాతి సంస్కృతికి నుపాధ్యాయు డెంతటి బాధ్యత వహింపవలెనో యంత బాధ్యత మానవకల్యాణమునకు కవి నహించును. కవి సమాజమును తనతో తీసికొనిపోయి యాదర్శమూర్తులను చూపి, యల రించి, యనుసరింపజేయును. అట్టిచో సమాజముకూడ కవి నాదరింపవలెను. సామాజికులు కేవలము పామరులై కవి విశిష్టత యెఱుగక యాతని దూషింపరాదు. విద్యావంతులై వివేచనాజ్ఞానముకలిగి, సహృదయత్వ మలవరచుకొని సామాజికులు కవిని సమీపించుట కర్హ త సంపాదించుకొనవలెను. కవి సామాజికు లీవిధముగా పరస్పరానుభూతి కలిగియుండిన గాని శోభ లేదు. ✓

పూర్వకవులు చిత్రించిన సన్నివేశములు సమాజము నకు సహజములు కావనియు, వాస్తవిక జగత్తు నతికృమించి, భావాంబరవీధులలో విహరించుట దోషమనియు, యథాదర్శనముగా చిత్రింపవలెగాని సమాజమునకు దూరముగా నుండరాదనియు నిటీవల కొందరు వాదించుచున్నాడు. కవిదృష్టికిని సామాన్యుని దృష్టికిని భేదమున్నట్లు తెలియవలెను. వాస్తవిక కథనముకన్న నుదాత్త కథనమే బోధనమున కనుకూలించును. లౌకికమునుండి యలౌకికమునకు పాత్రముల నడిపించుచు కవి సమాజమును స్వర్గమును కలిపి ముడివేయును. ప్రవరునివంటి యింద్రియ నిగ్రహము కల వాడును, సీతవంటి పత్నివతయు లోకవిరుద్ధములని శంకిం

చువా రున్నారు. లోకమునకు కవిత్వము దర్పణమైనందు
వలన ప్రయోజన మేమి? ఉన్నది యున్నట్లు వర్ణించుచో
కవి యేల మనకు? అట్లు కవిత్వము దర్పణమైన, నుపదేశ
మునకు బదు లుదేకమును, సంస్కరణమునకుబదులు జుగు
ప్పను కవి కలిగించునేమో! కవి కేవల సామాజికు
డైపోయిన ప్రయోజనము లేదుకదా. దేశకాల పరిస్థితులను
గమనించియే ప్రతి యుగమున కవి ప్రవక్తయై ప్రవర్తిలు
చుండును.

ఈ సిద్ధాంతమును మరచి సమాజమునకు కవి దూర
ముగా వర్తిలుచున్నాడను ప్రవాదము కొందరు లేవదీసి
నారు. ప్రజావాఙ్మయము పూర్వము లేదని వివదించు
చున్నారు. ప్రజావాఙ్మయ మనగా ప్రజల కొరకు వాఙ్మయ
మని యర్థము. పూర్వమున్న వాఙ్మయము ప్రజలకొరకే
కాని పశువులకు కాదుగదా యుద్దేశింపబడినది? ప్రజలన్న
పామరులని యర్థము చెప్పుకొనినచో పామరునికి వాఙ్మయ
మాతని సంస్కరించి సన్మార్గవర్తనుని చేయుటకేగదా?
విశ్వేశేయః కావ్య మనినపుడు పూర్వులు దీనినే యుద్దేశించి
నారు. కాని పూర్వకావ్యములు ప్రజల కందుబాటులో
లేవని యందలి భాషాభావ జటిలత్వమును దూషించు
చున్నారు. నేడు వ్యావహారికభాషలో కవులు తమ భావ
ముల నందించినను ప్రజానామాన్యమున కర్థమగుటలేదను
వాక్యములు వినబడుచునే యున్నవి. సామాజికు లధికారాను
గుణముగ విషయ గ్రహణము చేయనలెనే కాని కవిని
దూషించి ప్రయోజనము లేదు. అన్ని కాలములలోను కవి

కిని పామరునికిని మధ్య సహృదయుడైన వ్యాఖ్యాత యుండ
వలెను; ఉండితీరునుగూడ. సామాజికుడు శిక్షపొందవలెను.
అట్లు కాక కవిని పామరుని వద్దకు దిగిరమ్మనుట పొరపాటు.
దీనినే రస్కిన్ పండితుడు—

"We neither feign nor interpret; you must rise to
the level of our thoughts" * *Ruskin*

అని, సామాజికులే కవి వసించు నున్నత పథమునకు వెళ్ళ
వలెనుగాని కవి దిగిరా లేడని చెప్పినాడు. ఈ సిద్ధాంతము
నకు విపర్యాసము కలిగినచో సమాజము తమోలోక మం
దుండుట తటస్థించును. జాతివ్యవస్థ క్షీణించిపోవును.

కవి భావోదాత్తతతోనే విధమైన వివాదము పనికి
రాదు. కవితాభావమున కక్షర రమ్యత నాపాదించి దాని
కళామయము చేయుటలో సజ్జాన్ డపీర్ కూడ తన సమ్మతిని

The people demand of their artists to present
these in artforms to clothe these sacred emotions...
అను వాక్యముద్వారా తెలిపినాడు; కాని వివదించలేదు.
భావ చిత్రణములో కావ్యరూపము నంగీకరించితిరవలసిన దే.

కవికిని సమాజమునకు నవినాభావసంబంధము. కవి
తానున్న దేశకాలపరిస్థితుల నాకళించుకొనియే కావ్యము
రచించినాడు పూర్వము. నన్నయ కవితలో ధర్మనిష్ఠయు,
వాల్మీకివారి కావ్యములలో శైవమతప్రాబల్యమును, తిక్క-
నార్యుని గంటములో దేశీయప్రభావమును, శ్రీనాథుని

* Ruskins Lectures— Sesame.

క్రడాభిరామము:లో సంఘవ్యవస్థ, రాయలనాట కావ్యము లలో సమాజసౌఖ్యమును, వీరేశలింగము రచనలలో ప్రాచ్య పాశ్చాత్య సంస్కృతీ సంఘర్షణము ముద్రితములైనవి. కావు ననే సాంఘిక చరిత్ర వాయుట కాసంఘవాఙ్మయము తోడ్పడు నను సూత్రము వచ్చినది. సంఘజీవితము ప్రతిబింబించని రచన యుండజాలను.

నేడు ప్రబోధవాఙ్మయము వచ్చుచున్నదనిన, నది యీనాటి జాతియొక్క నిద్రాణావస్థను తెలుపును. ప్రబోధ వాఙ్మయమే సాహిత్యమని తలచుట యవివేకము. ప్రబోధ వాఙ్మయము తాత్కాలిక ప్రయోజనము గలది. ప్రజలను ప్రబోధించి యెన్నిదినములు కార్యశూరులుగా నిలువబెట్ట గలము? విజ్ఞానవ్యాప్తి విరివిగా జరుగవలెను. ప్రజలందఱు తమ విజ్ఞానపాదములపై తాము నిలువగల శక్తి యలవరచు కొనిననాడు కవి సందేశ మర్థమగుటయే కాక యుత్తమసాధ నములో శాశ్వతఫలము లందగలుగుదురు. విద్యావ్యాప్తికై పాటుపడక కేవల ప్రబోధము సాగించిన ముక్తిలేదు. విద్యా వంతునికి సాహిత్యము సమధికమైన జ్ఞానము నిచ్చి పరమా నంద సంధాన మొనగూర్చును. ప్రబోధము మనుజునిలో సహజమైన దూకాంక్షను పొడమనీయదు. కావున దాని ప్రభావ మల్పకాలపరిమితము. అయినను సాహిత్యసృష్టియు ప్రబోధవాఙ్మయ రచనయు నేక కాలావచ్ఛేదకములుగా జరుగవలసియేయున్నది.

ఈనాడు మన సంఘము దుస్థితిలో నున్నది. తుచ్ఛ కామమునకు గురియై జంతుప్రాయమగుచున్నది. వర్ణవైమ

నస్యములు మిక్కుటములై యైకమత్యము లేకయున్నది.
 అసూయాహంకారములు హద్దుపద్దులేక పెరుగుచున్నవి.
 ధైర్య పౌరుషము లడుగంటినవి. సమాజములో శాంతిలేదు.
 స్వేచ్ఛాకాంక్ష ప్రబలినది. కాని ఫలవంత మగుటకు పరిస్థి
 తులు ప్రతికూలములుగా నున్నవి. ఇట్టి సామాజిక దుస్థితిని
 సమగ్రముగా పరిశీలించి, విశ్వమానవకల్యాణము చేకూర్చు
 నట్టి, శాంతిని నెలకొల్పునట్టి, సంఘైకమత్యమును ప్రబో
 ధించునట్టి యుత్తమ కవి యీనా డవతరింపవలసియున్నాడు.
 అతడు ప్రపంచ కవి కాగలడు. అతని ఆధికారికమగు ప్రవచ
 నములతోడనే యీనాటి సామాజిక దుస్థితి తొలగిపోవును.
 ఆమహాకవి కొరకై నిరీక్షింతముగాత.

(5-6-1945 తేది హైద్రాబాదు రేడియోనిలయమునుండి ప్రసారితము)

విమర్శకుడు - కళోపాసకుడు

విమర్శక కళోపాసకుల కర్తవ్యతాబాధ్యతలను వారి వారి ముఖ్యోద్దేశములకుఁ దోడగు వివిధోపాయములను, వారి యుత్కృష్టాదర్శములకు మార్గదర్శకములగు విషయములను తదితరవిషయముల నవగాహన చేసికొనుటకుఁ బూర్వము విమర్శనమనఁగ నేమియో, కళయనఁగ నెట్టిదో, యెట్టివాఁడు విమర్శకుఁడని, కళోపాసకుఁడని పిలువంబడెడినో యెఱుంగుట మన కవశ్యక కర్తవ్యమై యున్నయది.

నూత్మరీతిని బరిశీలించిన విమర్శకునికిని, కళోపాసకునికిని సన్నిహిత సంబంధమున్నటుల దెలియనగును. నిజముగ కళోపాసన, కళాదృష్టి, కావ్యాదులయందుఁ బ్రవేశమును గలిగియుండి, గొప్ప రసికుఁడైనవాఁడే విమర్శనాకార్యమునకుఁగాని, కళారాధనకుఁగాని గడంగుట కర్హుఁడగును. దీనిఁబట్టి విమర్శకునికిని, కళోపాసకునికి నొకే విధముగ పరికరము లుండవలయునని మనము దెలిసికొందుము. ఒక్కొక్కతఱిఁ గళోపాసకుఁడే విమర్శనకుఁ గడంగుట సంభవించును. కళోపాసకుఁడు కావ్యాదులం దగురీతిని బరిశీలించి, యందలి లోపాలోపములను గుర్తెఱుఁగుట కెక్కుడవకాశమున్నది. తాను గుర్తెఱింగి, యితర జనంబుల కెఱుకచేయుటయే విమర్శనాదర్శకము. ఈ విధంబున విమర్శన కళోపా

సకుని కలముపై నా ధారపడిన దో గుణగుణపరిశీలనముగా
నెంచవచ్చును.

ప్రత్యేకముగా నీ రెంటినిఁ బరికింతముగాత ! ఈ
కార్యాచరణకుం గడంగుటలో రెంటికిని సాధరత్యవైధరత్య
ముల సులభమార్గముగఁ గన్గొన వీలుగునను నాశయము
ప్రబలియున్నది.

మున్ముందుగ 'విమర్శన' మన్న నెట్టిదో విపులముగఁ
పరిశీలింతము. ఈ పదము ననేకులనేక విధముల నిర్వచించి
యున్నారు. ఎవరికిఁ దోచినటులు వారు వాక్రుచ్చుచుండ
స్త్రోతికి విమర్శన మను పదమునకు భిన్నాభిప్రాయము లేర్పడి,
విమర్శకుఁడన్న కేవలముఁ గావ్యములపట్ల రక్కసుఁడుగ
భావించునంతటి భీతిని నెలకొల్పినది. నేఁడు ప్రతి విమర్శకుఁ
డును 'విమర్శన' మను పదమునకు భిన్నమైన నిర్వచన
మొసంగుచున్నాఁడు. లక్ష్య మేదియులేక, నోటికి వచ్చి
నటులు, కలము నడచిన రీతిని ప్రేలుచుండు విమర్శకులనే
కులఁ గాంచుచున్నారము. సంప్రదాయార్థములో విమర్శ
కుఁడు దోషాన్వేషిగా నెంచఁబడుచున్నాఁడు. కొందఱు
కావ్యాదికళలయందలి గుణదోషవిశేషములను బరికించి,
యున్నదియున్నట్లు దెలుపువాఁడు విమర్శకుఁడని యూహించు
చున్నారు. మఱికొందఱు కృతియందలి విశేషములనే
హెచ్చరించుచు, కవిని, కృతిని యథోచితముగ నభినందిం
చుట విమర్శన మనుచున్నారు. ఒక వస్తువును గైకొని యం
దలి కవితామాధుర్యమునుగాని లేక రసోత్కృష్టతనుగాని,

చమత్కృతులను, తదితరాన్యములను సహాయముగఁ గొని యితర వస్తువులను వీనితోఁ బోల్చి యేది మిన్నయో నిర్ణయించు తత్త్వమే విమర్శకతత్త్వమని కొందఱు నుడువుచున్నారు. దీనికి సంబంధించిన వాక్యమే 'విమర్శన మొక యానుషంగిక పరీక్ష' యనునది.

విమర్శకుఁడు నిజముగా నిష్పక్షపాతబుద్ధితో నెదేని పరిశీలింపవలెను. లేదేని యయ్యది విమర్శన మనిపించుకొనక, కేవలము కవిపైనున్న యభిమానమువలనఁగాని లేక యాతనిపై నిరసనభావమువలనఁగాని పురస్కరింపఁబడిన కలముయొక్క నడకగా నెఱచఁబడును. బాగుగ పరికించిన నేఁడు వెలువడు విమర్శనములలో చాలవరకు నీ నిర్వచనము నకుఁ దోడగునవే యని గ్రహింపఁగల్గుదుము! ఒకానొకఁడు తన విమర్శనమం దొక కవిని, ఆతని కృతిని ఖండించినచో, నా కవిపైనున్న యభిమానముచే వేరొకఁడు దానిని తిరిగి ఖండిచుచు, మఱియొక విమర్శన మా విమర్శపై వ్రావబూనుకొనుట సామాన్యముగ మనము గాంచుచున్న విషయమే. తుద కీ విమర్శనలు వ్యక్తిగతమా కక్షల వెలిబుచ్చు మార్గములుగా నుపయోగింపఁబడ చున్నవి. క్రమముగ వ్యక్తిద్వేషమునకుఁ గారణభూతమై విషమపరిణామము నొందుచు ముఖ్యోద్దేశమునకు మారమగుచున్నవి. ఈ సందర్భమున నొక విషయము చెప్పవలసియున్నది. విమర్శనము కృతుల కనువర్తించునదికాని కృతికర్తల కనువర్తించునది కాదని ప్రతి విమర్శకుఁడును గ్రహింపవలెను. కృతిలోనున్న గుణ దోషములఁ గాంచుటేకానికృతికర్తల గుణదోషములనెంచుట

విమర్శనాపద్ధతికి విరుద్ధము. నేటి విమర్శకులలో ౧౦౦ లో ౯౯ ఉన్నాడనినే గ్రహింపలేకున్నారు. విమర్శకుడెన్నటికిని కృతి కర్తపై తనకున్న యభిప్రాయము ననుసరించి యాతని కృతిపై తదభిప్రాయమే ప్రతిబింబించునటులు వ్రాయఁబూనుకొనఁడు. 'Judge not others that thy be not judged' అను వచనము ప్రతి విమర్శకుఁడును గమనింపఁదగినది.

నిజమైన విమర్శనలోఁ గలహములకుఁ గారణంబులగు విషయంబు లుండక 'విషయ విభజన, వ్యాకరణార్థపరిశీలన, నిరుక్తము, భానవ్యాఖ్యానము, పరిష్కరణ' మున్నగు నితర విషయములు చేరుచున్నవి. వీని నన్నింటియెడను గౌళము వడసియుండువాఁడే సరియైన విమర్శకుఁడు. అనఁగ విమర్శకుఁడు సర్వతోముఖుడై విజ్ఞానసర్వస్వసాధకుఁడై యుండవలె నన్నమాట!

విమర్శనమందు చారిత్రక, శాస్త్ర, కావ్య విమర్శనము లని ప్రత్యేక విభాగము లున్నవి. విమర్శకులలో నిరుతైగ లున్నారు. ౧. ఉన్నదాని నున్నటులు విపులీకరించి యర్థమును (కవి తలంచిన రీతి) చెప్పవారు. ౨. ప్రత్యేక వాక్యములను, సందర్భములఁ గైకొని ఖండించువారు. విమర్శకులకు గర్వము హెచ్చుఁగ నహంభావముతోఁగూడి, యున్నదాని విపులీకరించుటే యేమి ప్రయోజకత్వ మని తమ యభిప్రాయములఁ జొనిపి, పండితీప్రకర్షకుఁ బ్రయత్నములు సల్పుచు ఘర్షణలలోనికి దిగుదురు. అట్టిచో వీరు రెండవ తైగలోనివారుగాఁ బరిగణంపఁబడెదరు. విమర్శనో

చమత్కృతులను, తదితరాన్వయములను సహాయముగఁ గొని యితర నస్తువులను వీనితోఁ బోల్చి యేది మిన్నయో నిర్ణయించు తత్త్వమే విమర్శకతత్త్వమని కొందఱు నుడువుచున్నారు. దీనికి సంబంధించిన వాక్యమే 'విమర్శన మొక యానుషంగిక పరీక్ష' యనునది.

విమర్శకుఁడు నిజముగా నిష్పక్షపాతబుద్ధితో నెదేని పరిశీలింపవలెను. లేదేని యయ్యది విమర్శన మనిపించు కొనక, కేవలము కవిపైనున్న యభిమానమువలనఁగాని లేక యాతనిపై నిరసనభావమువలనఁగాని పురస్కరింపఁబడిన కలముయొక్క నడకగా నెఁచఁబడును. బాగుగ పరికించిన నేఁడు వెలువడు విమర్శనములలో చాలనరకు నీ నిర్వచనము నకుఁ దోడగునవే యని గ్రహింపఁగల్గుదుము! ఒకానొకఁడు తన విమర్శనమం దొక కవిని, ఆతని కృతిని ఖండించినచో, నా కవిపైనున్న యభిమానముచే వేరొకఁడు దానిని తిరిగి ఖండిచుచు, మఱియొక విమర్శన మా విమర్శపై వ్రాయబూను కొనుట సామాన్యముగ మనము గాంచుచున్న విషయమే. తుద కీ విమర్శనలు వ్యక్తిగతమా కక్షల వెలిబుచ్చు మార్గములుగా నుపయోగింపఁబడు చున్నవి. క్రమముగ వ్యక్తిద్వేషమునకుఁ గారణభూతమై విషమపరిణామము నొందుచు ముఖ్యోద్దేశమునకు మూరమగుచున్నవి. ఈ సందర్భమున నొక విషయము చెప్పవలసియున్నది. విమర్శనము కృతుల కనువర్తించునదికాని కృతికర్తల కనువర్తించునది కాదని ప్రతి విమర్శకుఁడును గ్రహింపవలెను. కృతిలోనున్న గుణ దోషములఁ గాంచుటేకాని కృతికర్తల గుణదోషములనెంచుట

విమర్శనాపదానికి విరుద్ధము. నేటి విమర్శకులలో ౧౦౦ లో ౯౯
 దీనినే గ్రహింపలేకున్నారు. విమర్శకుఁ డెన్నటికిని కృతి
 కర్తవై తన కున్న యభిప్రాయము ననుసరించి యాతని
 కృతివై తదభిప్రాయమే ప్రతిబింబించునటులు వ్రాయఁబూను
 కొనఁడు. 'Judge not others that thy be not judged' అను
 వచనము ప్రతి విమర్శకుఁడును గమనింపఁదగినది.

నిజమైన విమర్శనలోఁ గలహములకుఁ గారణంబులగు
 విషయంబు లుండక 'విషయ విభజన, వ్యాకరణార్థపరిశీలన,
 నిరుక్తము, భానవ్యాఖ్యానము, పరిష్కరణ' మున్నగు నితర
 విషయములు చేరుచున్నవి. వీని నన్నింటియెడను గౌళము
 వడసియుండువాఁడే సరియైన విమర్శకుఁడు. అనఁగ విమర్శ
 కుఁడు సర్వతోముఖుడై విజ్ఞానసర్వస్వసాధకుఁడై యుండవలె
 నన్నమాట!

విమర్శనమందు చారిత్రక, శాస్త్ర, కావ్య విమర్శ
 నము లని ప్రత్యేక విభాగము లున్నవి. విమర్శకులలో నిరు
 తెగ లున్నారు. ౧. ఉన్నదాని నున్నటులు విపులీకరించి
 యర్థమును (కవి తలంచిన రీతి) చెప్పవారు. ౨. ప్రత్యేక
 వాక్యములను, సందర్భములఁ గైకొని ఖండించువారు. విమ
 ర్శకులకు గర్వము హెచ్చుఁగ నహంభావముతోఁగూడి,
 యున్నదాని విపులీకరించుటే యేమి ప్రయోజకత్వ మని
 తమ యభిప్రాయములఁ జొనిపి, పండితీప్రకర్షకుఁ బ్రయత్న
 ములు సల్పుచు ఘర్షణలలోనికి దిగుదురు. అట్టిచో వీరు
 రెండవ తెగలోనివారుగాఁ బరిగణంపఁబడెదరు. విమర్శనో

దేశ్యము గురైఱింగి, తత్పక్షతుల నరసి, దాని కనునగు పరి
 కరముల సమకూర్చుకొని తదుద్యమమునకుఁ బూనుకొనిన
 విమర్శనము సార్థకనామముతోఁ బరఁగుననుట సిస్సందే
 హము. ఇట్లు సర్వజ్ఞజ్ఞానక్షేత్రుండై సకల పరికర సమన్వి
 తుండై పరఁగు నాతని విమర్శన ముదాహరణగఁ గైకొన
 సాహసింపవచ్చును.

విమర్శనమే ప్రత్యేక వాఙ్మయస్వరూపము దాల్చు
 చున్నది. గూఢార్థమును ప్రకాశింపఁ జేయుట, ప్రజలకు కళా
 సౌందర్యమును వెల్లడించి, కావ్యానులయందు, కళోపాసన
 లందు నభిరుచి యాదరణాభిమానము లేర్పఱచుట, విమర్శన
 యొక్క ముఖ్యాశయములు. కనుక విమర్శకుఁడైనుదాహ
 రించిన పరికరములతోడను, మహదాశయముల తోడను,
 నిష్పక్షపాత బుద్ధితోడను, విషయవ్యక్తీకరణమే ప్రధానకర్త
 వ్యముగా నెంచుచుఁదాఁగకొనిన దానిలోని లోపాలోపముల
 నవలోకించి చదువరులకుఁ జూపుచుండవలెను. విమర్శనమని
 నామం బిడుట కట్టితఱిగాని సమంజసముగాదు. లేనియెడల
 'ప్రశంస' యనియో, లేక 'రంధ్రాస్వేషణ' మనియో, వారి
 ప్రవాతలకు నామంబిడిన ఘర్షణకుఁ దావుండదు!

ఇక కళనుగూర్చి కళోపాసకులగుఱించి తెలిసికొన
 వలసియున్నది. ప్రథమమున 'కళ' యనుపదమును నిర్వచించి
 పిదప దాని వివిధశాఖలు, వాని నారాధించు పద్ధతులను
 గ్రహింతముగాక!

'Art is the presentation of real in its mental aspect'

అనగా జీవనసాదృశ్యముయొక్క మానసికరూపమును ప్రదర్శించుటయే కళ-అని యొక మహామహుడు సెలవిచ్చియున్నాడు. చతుష్షస్తి కళలున్నటులు మనకు తెలియుచున్నవి. కాని వాని నన్నింటిని గ్రహింపఁగల్గునంతటి యవకాశము మనకిచ్చటలేదు. ఈ అటువది నాలుగు కళలలోను లలితకళలుగా నెంచబడుచున్నవానిఁ గైకొని తగురీతిని బరిశీలింకము:-

కవిత్వము, చిత్ర లేఖనము, తక్షణము, సంగీతము, శిల్పకళ, లలితకళలుగా నెంచబడుచున్నవి. మన భారత దేశమున లలితకళలవైనున్న మూలము, తత్కళాన్నత్యము, నాటియేయెరి దేశమందును గానుపించును. హిందూ దేశము శిల్పశాస్త్రములో నద్వితీయము, సంగీతములో సాక్షి, కవనమందుకన్నెట్లు. చిత్ర లేఖనమందు చాతురీధురీణ. తక్షణములో తార. ఇట్టి యైశ్వర్యము లభింపఁజేసిన విశేషనైపుణి ధురంధరు లెందఱో మన భారత దేశము నాదర్శపాఠముగాఁ జేసినందులకు వారు నండనీయులు. అధునాతన యుగమున పాశ్చాత్య దేశములందు లలితకళల కెట్టి యాదరము కలదో యిఁచుకొని గమనించినవారు, విదేశములందే వీనిజననమనియు, నచ్చటనే కళయాన్నత్యము గడించినదనియు సరియైన పరామర్శలేక. యభిప్రాయపడుచున్నారు. యథాతథముగ, నే విజ్ఞానమును గైకొనినను పూర్వము భారత దేశమందు వరలిన నడకాని యన్యముగాదు. సంస్కృతము, గణితశాస్త్రము, ఖగోళ శాస్త్రము, సాముద్రిక శాస్త్రము, ప్రకృతిశాస్త్రము, వేదాంతము, తర్కశాస్త్రము, వైద్యశాస్త్రము, తదితర

శాస్త్రములును- వైనుదాహించిన లలితకళలు మొదలుగా గల వన్నియు, భారత భూమిలో జననమందినవే! నేటికి వాని నితర దేశంబులనుండి నేర్చుకొనుచుంటినుని, సర్వవిజ్ఞానము వారి ధనమే యని తలంచునంతటి దౌర్భాగ్యము కలుగు తెంతయు శోచనీయము. ప్రాచీన విజ్ఞానమును విస్మరించు విన్యాసము వెల్లివిరియుట విచిత్రము గాకేమున్నది? చునప్రాచీన శాస్త్రములను, సంప్రదాయములను, మరచియితరుల శాస్త్రముల నభినందించుచు, “పొరుగింటి పుల్లకూర రుచి” యన్నసామె తను నేటి భారతీయులలో నననాగరకులమని గర్వపడువారు సార్థక పఱచుచున్నారు. నిజముగ్రహించిన మనము మన శాస్త్రములను నిల్పుకొనలేక, పతింపలేక, యితరుల కందఁ జేసి, నేడుతిరిగి వానినే యితరులచేతను బోధింపఁబడవలసిన స్థితిలోనుంటిమికదా! ఏమి యీ వైధర్మము!

ఇక నొక్కొక లలితకళను గ్రహించి ఒకనాటి తమ న్నతిని సంస్మరించి పరికింతముగాత!

౧. కవిత్వము: మనభారత దేశము కవనములోకన్నెట్టి యంటిమి. నిజమున కంతియే. భావగాంభీర్యములందఁ గాని భావార్థ ప్రకర్షణమందఁగాని, రసితత్వమునఁగాని, నచికపౌండికలోఁగాని, యలంకారపు టందమునఁగాని యితర దేశముల కవులు మన కవులతో సాటిరారు. శృంగార రసవర్ణనలలో మన కవుల కవనములు సోపాన మెక్కినవి. కవిచఘుత్కృతు లపూర్వములు. నవరసము లొక్కపరి చిప్పిలఁజేయు నమర్థతలో మనవారగ్రగణ్యులు. ప్రబంధరచనలు. ద్వ్యర్థి

కావ్యరచనలు మన కవివర్యులు మనంబులనే మొలకలెత్తి
 షేక్స్పియర్ వ్రాసిన 'మిడ్ సమ్మర్ నైట్సు డ్రీము' 'కామెడీ
 ఆఫ్ ఎరర్స్' లను చూచి మన కవులను
 నిరసింపనక్కరలేదు. వానికి దీటుగ పింగళి సూరన మన
 కొసంగిన 'కళాపూర్ణోదయ' మున్నది. వర్ణనర్తునే ప్రకృ
 త్యుపాసకుడని మన దేశపు నవనాగరకులు తలంపనవసరము
 లేకుండ, మన కవు లందఱు నట్టివారని నుడువు
 చున్నాను. ఇందులకు మానవారి ప్రబంధములలోని
 ప్రకృతి వర్ణనములే ప్రమాణములు. అంతవర కేల? వేద
 ముఖ్యుండే ప్రకృత్యుపాసనలు కుప్పటిప్పలుగ నున్నవి.
 కాళిదాసకవి ప్రకృత్యుపాసనమందేమి వ్యంగ్యప్రధానమగు
 శృంగార పోషణమందేమి యసమానుడు. కనుక
 వ్రాచిన కవుల కవనము లెట్లు నీతిబోధకములై, వరనా
 పూర్ణములై; భగవద్భక్తినిఁ బురిగొల్పు విషయములతో వర
 లినవో, నేటిక వులుగూడ వ్రాచిన సంపదాయముల వదలక
 క్రొత్త నడవడిక సులభమార్గమున, నుత్తమాశయములతో
 వ్రాయుచున్నారు. ఇహపరముల సాధించు సాహిత్యము
 భారతీయులదేకాని తదితరులది కాదు.

౨. చిత్రలేఖనము : హిందూదేశము చిత్రలేఖన
 మందు చాతురీధురీణ యంటిమి. ఈ వచన మూరక వ్రాసి
 నదికాదు. నిజముగ నీ కళాన్నత్యమును గమనింపవలెననిన
 నిజామురాజ్యము నందలి బొరంగాబాదుజిల్లాలో జేసిన
 'అజంతా' చిత్రములే యుదాహరణంబులు. వ్రాచినకళాన్న

త్యమును, నైవగ్యమును ప్రజలు విస్మరించునట్టి దినంబు
 లేకెంచినను, ఆ చిత్రములు నేటికిని సజీవములుగ నుండి
 చెక్కుచెదరక నూతనము లేమో యని భ్రమింపజేయు
 చున్నవి. నిజముగఁ జిత్రరచన మనిన నానాటి చిత్రకారు
 లదే! చిత్రకళాపోషణ మనిన నాటి మహీశులదే! కళోపా
 సనమున్న నాటిదే! నిజముగ మనుష్యుని పట్టించినంత, నా
 వర్ణనను విని చిత్రించునట్టి కళాకౌశలముగల చిత్రకారు
 లుండువారలు. చిత్రకళకు కావలసిన వస్తుసామగ్రిని సైతము
 వారే నిర్మించుకొనెడివారు. ఆనాఁ డుపయుక్తులైన వర్ణ
 రచనానైపుణికి నేటిశాస్త్రపేత్తలువిభ్రాంతి చెండుచున్నారు.
 ఆ వర్ణములు నేటివరకు ప్రత్యేకముగనుండుట వారిని చకి
 తుల గావించుచున్నది. భారతీయ చిత్రరచనము ప్రపంచ
 విఖ్యాతి నందినది. అంగాంగీభావ నిర్వహణమందు, వివిధభావ
 చిత్రణమందు, వెలుగునీడలయందు, అవయవసౌష్ఠ్యవసౌకు
 మార్య నైవిధ్యవేదనమందు, సంవిధాన కల్పనమందు
 భారతీయ చిత్రకారు లప్రతిమానవై లక్షణ్యమును ప్రకటించి
 చరిత్రలో శాశ్వతస్థాన మలంకరించినారు. ఆనాటి చిత్ర
 కారుల కళోన్నత్యమును వెల్లడిజేయు 'అజంతా' చిత్రములు
 నేత్రోత్సవదాయకంబులు. ప్రాచీనకళోన్నత్యమును ప్రజల
 కందఱును జూపుటకొఱకై తగు సౌకర్యము లేర్పఱచిన
 మ. ఘ. వ. శ్రీనిజాంప్రభువుగారి నిప్పట్ల నభినందింపవలసి
 యున్నది.

3. తక్షణము: ఇందలి నైపుణ్యమును గ్రహింపవలె
 ననినఁ బ్రాచీన కట్టడములనే గమనింపవలెను. ద్వారము
 సాహిత్య

లందును, తొలి స్తంభములమీఁదను గాననగు చెక్కడము లిప్పు డేరు ననుకరింపజాలరు. ఆనాఁటి యుద్ధములలో నుపయోగింపఁబడిన ఖడ్గముల పిడులపైనను, డాలులమీఁదను, కవచములపైనను గొప్ప తక్షకులచే జెక్కఁబడిన పనితనము నేటికిని మనము వస్తుపదార్థశాలలలోఁ గాంచగల్గుదుము. ఫిరంగిగొట్టములమీఁదను నాఁటి తక్షకుల నైపుణ్యము మెఱయుచున్నది. ఆ గొట్టముల యుఖములు ఏ సింహతలాటము గనో, ఎద్దుతలగనో చెక్కినట్లు గానఁబడుచున్నవి. ఎల్లారాగుహలు మొదలైనవి మన తక్షకుల కళావైభవమును బ్రకటించునవి.

౪. సంగీతము: 'గీతం వాద్యంచ స్మృత్యంచ త్రయం సంగీత ముచ్యతే' యను శాస్త్రజ్ఞుల వాక్యానుసరణముగ సంగీతము గీత వాద్యస్మృత్యసమ్మేళనము. సంగీతమునే 'భరత' మని నుడువుటకూడ వినుచున్నారము. అనగా భావ, రాగ, తాళయుక్తమైనది సంగీత మని భావము. సంగీతము మన దేశమునకుఁ గ్రొత్తదికాదు. ఇది వేదకాలమునాఁటినుండి యున్నట్లు సామవేదమువలనఁ దెలియనగును. సంగీతమును తరణోపాయంబున కనువగునదిగా నెంచి, త్యాగరాజు, దీక్షితులు మున్నగువారు దానిం జేపట్టి స్థిరకీర్తిం బడసిరి. కర్ణాట సంగీత మని పేరుగన్నది భారతీయుల సంప్రదాయ సిద్ధమగు సంగీతము. కర్ణపేయముగ నుండునదిగాన దాని కీ పేరు సిద్ధించినదని పెద్దలనుచున్నారు. సంగీతమునకు దక్షిణ భారత దేశము ప్రఖ్యాతి నందినది. నాద బహ్మ నుపాసించి యీ కళద్వారా మోక్షసాధనము జరిపిన యోగులున్నారు.

శ్వాభిముగ భగవల్పన్నధస జర్బు నుపాయ మీ సంగితకళ
 యందున్నట్లు మహానుభావులు వర్ణించి ప్రతిపాదించి
 యున్నారు. త్యాగయ్య కీర్తనలు, కృతీలు నేటికిని రసజ్ఞుల
 నలరించుచునేయున్నవి

౩. శిల్పము: దీని యాన్నత్యము ప్రాచీన దేవాల
 యాదులయందుఁ గాననగును. ఇందులకు మన దక్షిణదేశమే
 పేర్కొనవలసినది. అమరావతి, నాగార్జునకొండ యిత్యాది
 చారిత్రకస్థలములలో నద్భుతమగు శిల్పసంపద కనుగొన
 నగును. ఆంధ్రశిల్పకళానాదగ్యము వేనోళ్ల చాటునట్టి
 శిల్పము లవి. శిల్పహృదయము నెఱిగి సానుభూతితోఁ దిల
 కించువారికి వీని ప్రత్యేకత పొడగట్టును. ఒక్క స్తంభ
 ములో శిల్పి చూపు పనితనమునకుగాని, ఒక కొండను శిల్ప
 భవనముగా చిత్రించుటలోని కౌశలమునకుగాని యెవరైనను
 జోహారు నర్పింపవలసినదే. ఇంతటి ఘనమైనది భారతీయ
 శిల్పము !

కళోపాసనముయొక్క ముఖ్యతత్వ మీశ్వరోపాస
 నమే. కళయొక్క పరమావధి భగవంతుని నిరూపించుటే.
 మనకు కళాపోషకు లత్యావశ్యకము. ప్రాచీన సంప్రదాయ
 ముల విస్మరింపక, యుగాత్తాభిప్రాయములతోడఁ బ్రాచీ
 నులు చూపిన పథములనే పోవుచు నొకప్పటి భారతీయ ప్రతి
 భను, విజ్ఞానమును, కళోన్నత్యమును సంస్మరించి వానిని
 వునరుద్ధరించుట యావశ్యకము.

[దివ్యవాణిలోను, ఏప్రిల్ 1940 భారతి లోను ప్రచురితమైన వ్యాసము]

కవి - చిత్రకారుడు

వస్తుస్వరూప నిరూపణమందు గుంచెను బహు జాగ
రూకతతో నుపయోగించి, రేఖలు సరిగా వ్రాసి యెంతయో
తబ్బిబ్బిపడుచుండుట చిత్రకారులకు సహజము. వర్ణముచే
జితము నద్దవలెనన్న బహుసూక్ష్మముగా దానియెడ లోపము
గానరాకుండునటుల కుంచచే నట్టియు వారి సమముగజేయును.
వస్తుని రేఖ మందు ప్రవీణుడే నిజమైన చిత్రకారుడు. ఈ వస్తు
స్వరూపనిరూపణ మరయుటకు బుద్ధి శుశలతయే ప్రథమ సోపా
నము. గార్భభాకారమేమిటి, దానిని శునకముగా గ్రహింపు
టనుట కేవలము చిత్రకారుని యసమర్థతయే సూచించును.
ఒక చిత్రకారుని చిత్రము మెప్పున నెసినదనిన నాతడు గొప్ప
వాడనియే తలంపవచ్చును. కనుకరిసమును వ్యక్తీకరించు
టలో చిత్రమందు క్రొవమును జూపిన సమంజసముగాదు.
కొందఱు చిత్రకారులు వారి చిత్రపటముల ప్రక్కన నామం
బిడుచుండును. కాని వాని నామములు వ్యక్తీకరించు
భావము లప్పుడపుడు గానరామి, గామం బిడుచుండుట
యాచారమైనది. కాని 'నామము నా కొంపదీసె' నను
లోక్తోక్తియు వినుచుండుమా.

చిత్రకారు డెంతటి జాగరూకతతో మెలంగునో యదే
విషయముగ, లేక యంతకన్న నెక్కువగ శ్రద్ధ వహింపు
సమాలోచనము

చుండును కవి. ఈతని ముఖ్యాశయముగూడ వస్తునిర్దేశమే !
 కవి - చిత్రకారు లొగువు కొకే యాశయముగూడ బనిచేయు
 చుండురు. ఒకరు గ్రహణశక్తిని నేత్రరూపమున గలుగ
 జేయును. వేరొకరు శ్రవణరూపమున గలుగ జేయును. ఇరు
 వును హృదయానందమును జేకూర్చునలెనను నభిమతము
 తోడనే కృషి సల్పెదరు. చిత్రకారుడు వ్రాసిన గీతలొ
 జీవరేఖ యంతర్వాహినిగా బ్రవహించును. ముఖ్యముగ
 భావనలతో నవస్థానవస్థలను గనిపెట్టి, రసానుభూతి పొంగి
 పొరలియుండుటకు జిత్రకారుడు పాటుపడును. కవి సమితి
 మనాచితి యను వెలుంగు కరమున నిడికొని, యవస్థను తన్మృ
 తిచే గమనించి, భావనాయంత్రముచే వస్తునిర్దేశము గావిం
 చును./ సాధారణముగా తాము లిఖించిన గీతములనుగాని,
 చిత్రములనుగాని జనావళిగాంచి, తా మేవిధములగు భావము
 లందు వ్యక్తీకరించిరో యవే భావములను గ్రహించి, తా
 మే విధములగు నూహలను చదువరుల - లేక - చూపరుల
 మనంబులందు జనింపజేయ సమకట్టిరో యా యూహలే
 ప్రజల మనంబుల బ్రతిబింబితములై నయెడల గవియొక్కయు
 చిత్రకారునియొక్కయు నభిమతములు సఫలీకృతములయ్యె
 నన్నమాట!

✓ కవి యొక పాత్రను ధీరోదాత్తునిగ బోషించుచు,
 తుడ కా భావమునుండి తొలగింపజేసి రసాభాసము గలుగ
 జేసిన నాతని పాత్రపోషణ మనాచితి యను మృత్యువాత
 బడినదాను. చిత్రకారుడు సైతము సింహమును దానితోకప్పె
 నక్కయున్నటుల జిత్రించిన నసంభావ్యమగును! రెండవ

విషయ మవసానుగుణముగ లిఖించుట. ఉదాహరణముగ
 కవి యవసానుగుణముగా లిఖింపనిచో నెట్లుండునో
 చూడము: రాముడు సీతను విసినంబుల డించిరమ్మని
 లక్ష్యమని కాజ్ఞాపించుచు, మరల జానకితో కలియుటయో,
 'అయ్యో! వీడవలసినచ్చేనే' అని విలపించుటయో
 చేసినట్లు చిత్రించినచో నది కేవల మవసానుగుణము.

అదియెర లలితకళలకువలెనే కవిత్వ చిత్రలేఖనములకు
 గూడ ప్రజల నైతికాధ్యాత్మికాభ్యున్నతియే లక్ష్యము.
 అందుచే కవి యెల్లకాలము నొకేవిధముగ నుల్లసిలుననుట
 యసంగతము, అవి దేశకాల సరిస్థితులబట్టి వివిధములై, యా
 యూ దేశీయుల నైతికాధ్యాత్మికాద్యవస్థలనుబట్టి మాత్ర
 మనే తదభ్యున్నతిని కలుగజేయును. అట్లే ప్రాచీనయుగము
 లందు ప్రజల విజ్ఞానావస్థ వ్యక్తమకానటుల సంస్కృతకావ్య
 ములకు ప్రాముఖ్యతయుండెడిది. ఆంధ్రులలో రానురాను
 సంస్కృతకావ్యములపై నభిరుచి సన్నగిల సంస్కృతపద
 భూషణములగు తెలుగు కావ్యములు బయలువెడలెను.
 మఱికొంత కాలమునకు జానుతెనుగు కావ్యముల కాదరము
 మొండయ్యెను. కడపట నధునాతనయుగమున వ్యవస్థాంతర
 మును తెలుప దేటలగు చిట్టిపొట్టి కైతలకును, ఛందోనియమ
 మతగాలేని భావగీతములకును ప్రాముఖ్యత ప్రబలెను. అది
 యీనాటి వారి విజ్ఞానావస్థను దెల్పును. వారు మహత్తర
 కావ్యములలోని (ఛందోబద్ధ) మహదాశయముల నర్థము
 చేసికొనలేకపోయినప్పటికి 'ఎంకి పాటలలో' సువ్యక్తము
 లగు మధురాశయముల నవగతము చేసికొనగల్గుదురు. భాషా

యోష శాస్త్రచోదితాచారముల నతిక్రమించి, 'విటురాలి విధమున వెడలె' ననుట కవితలోని యుత్కృష్టభావముల, నున్నతాశయముల గ్రహింపనేరమికి దార్కాణము. పతితు లగువారిని బై కె శ్చ కవితావధూటి చేయుతనొసంగుట్క నమము వంచిన మాత్రమున నాపె గౌరవహీన గానేరదు. ఆమెను పతితి యనువారు భాషాబహిష్కారమున కర్హులు.

అవిధముగనే ప్రాచీనయుగముల వర్ణచిత్రముల యున్నతాసన మీనాడు రేఖాచిత్రముల కొనగబడినది. ఇది భావవిహీనములనిగాని, నియమరహితములనిగాని యనుట సమంజసముగాదు. వర్ణచిత్రములకు వర్ణములు, సంఛే మొదలగు పరికరములు గావలె. కాని, రేఖాచిత్రములకు వేఖని, ఫలకము లుండినజాలును. ఒక వర్ణ మొక్కొక తావునందు డొద్దిన నెంత గంభీరముగానుండునో యటులనే నవయువ నుడౌ పురుషుని చిత్రమునం దొక రేఖచే ముదుసలిగా జేయ గల శక్తి రేఖలో నున్నది. కనుక ప్రాచీన కవిత్వమందును, చిత్రలేఖనమందును మార్పు కలిగినది. ఇది కేవలము కాలాను గుణమగు మార్పని మనము తెలిసికొనియే యున్నాము.

దేశీయులకు రాను రాను కాలముయొక్క విలువ తెలియుచున్నది. పెద్దపెద్ద ప్రబంధములుగాని, గ్రంథములు గాని, చూచి చదువునంతటి వ్యవధియున్నటు గానరాదు. కనుకనే భావగీతముల కాదరణము గలుగుచున్నది. ప్రజలకు సౌకుమార్యము ప్రబలినది. గంభీరములగువానిని జూచు నంతటి - లేక - ఎదుర్కొనునంతటి ధైర్యము లేదు. పెద్దన

వ్రాసిన మనుచరిత్రము నామూలాగ్రముగ చదివి యానం
 దించిన మానవులెందఱో చూచిన నొకలెక్కకురాదని చెప్ప
 నచ్చును. ఎందుచేత? రసార్ద్రములైన ఘట్టములవలనకే జనుల
 యానము! అప్పటికిని మధ్యలో 'అజని కాంచె భూమిను
 శంబరచుంబిశిరస్సరజరీ, పటలముపూర్మునూర్' అని వచ్చి
 వదలి వేయుటయే! వదలివేయుటయేకాక, 'నారి కేళ
 పాక మేమిటోయి' అను మాటలతో చూలనాడెద రాకవిత్వ
 మును కొండలు. అట్టి పరిస్థితులలో భావగీతము లుప్పతిల్లి
 వీరి లోటును దీర్చి మెప్పును బడసినవి. అటులనే వ్రాచిన
 చిత్రముల నుండు వర్ణమున జూచి యసహ్యపడునంతటి
 సౌకుమార్య మేర్పడినది. దీని బట్టి కవి, చిత్రకారులు
 కాలానుగుణముగ, ప్రజాభిరుచినిబట్టి ప్రజల నైతికాధ్యాత్మిక
 కాభ్యుదయమునకై పాటుపడుచుండురని గ్రహింపవలయును.

కవియు జిత్రకారుడు నొకే యాశయమువై ద్వివిధము
 లగు కార్యముల నెరవేర్చుచున్నారని యెఱింగితిమిగదా!
 కవియొక్క కథలనైనను, గీతములనైనను చిత్రరూపమున
 వెలిబుచ్చి, చిత్రకారుడు గ్రహణశక్తికి తోడ్పడును. అట్టి
 తఱి కవియొ చిత్రకారుడైనచో వస్తునిర్దేశ మెక్కుడుగ రాణిం
 చునుగదా! అనగా కవితా చిత్రలేఖనము లను రెండు కళ
 లొకేవ్యక్తి కలవడినచో దాను చెప్ప దలచిన దాని రెండు
 విధముల నాతడే వ్యక్తీకరించును. దీని కుదాహరణములను
 చూచినచో కవితకును చిత్రలేఖనమునకును సన్నిహిత
 సంబంధ మెంత యుండునో గ్రహింప వీలగును. కవికిని చిత్ర
 కారునికి తోడ్పడు ప్రకృతికిని కవితా చిత్రలేఖనములకునట్టి

సంబంధ మున్నదో యూహింతురుగాత. అరుదైనదయమును
 కవివర్ణించును; చిత్రకారుడు చిత్రించును. ఈ చిత్రము ప్రకృతి
 గీతము నుంచిన పరస్పర దోహదభూతములై కన్నీ భావ
 మును సులభముగ వ్యక్తమగుటకు వీలగును. ప్రకృతి కవి
 కుమారునికి చిత్రకారునకు నెంత సహాయకరమగు వస్తువు
 తెలియును. సాధాణముగా కపి చిత్రకారులను పరిసర
 దృశ్యములు తమ కృతుల ప్రేరకములుగా పరిణమించుచును.
 కావున లలిత కళోపాసకులు ప్రకృతి సౌందర్యము ప్రథమ
 కర్తవ్యముగా నెఱుగవలెను. ప్రకృతి ప్రభావ రహితమైన
 చిత్రకావ్యములు నిర్జీవములే.

(10-8-38 తేదీ ఆంధ్ర వారపత్రికలో ప్రచురితము)

రెండవ భాగము
(వికాసము)

పదకవిత్వము *

కవిత్వము లలితకళ అన్నిటిలో నగ్రస్థానము వహించు చున్నదని పండితుల సిద్ధాంతము. సంగీతములో నున్న హృదయద్రవీకరణశక్తిని, చిత్రలేఖనమందలి రూపకల్పనము, నాట్యమందలి చేష్టానైచిత్రుల నిముషుకొని భావనాత్మకమై కవిత యొప్పును. కవితలో చిత్రితములైన పాత్రములు చిత్తగువులలో వానినలె గాక సచేతనములు. అవ్యక్తమధుర గీతి యంత ర్వాహినిగా కవితలో ప్రవహించుచుండును. దీనిని గమనించినయే కారణముపండితుడు కవిత గీతాత్మకమైన భావమని నిర్వచించినాడు. 1 ఇట్టి కవిత్వమునకు భావ వస్తు రచనలు ప్రధానాంశములు. వీనిలో దేని ప్రభావము మిక్కుటమైన దానిపేర కవిత్వము బరగుచుండును. అట్లు వచ్చినవే భావకవిత్వ, వస్తుకవిత్వములు. రచనలో శబ్దార్థములే ప్రధానములు. మధురమంజులగానయోగ్యమైన యక్షరములకె మైత్రికల్పించుట రచనమందలి విశిష్టగుణము. రమ్యాక్షరాపచయము, శ్రవణానంద కల్పనము లొనర్చుట కవికార్యము. ముఖ్యముగా పదకవిత్వమం దీవిధమైన రచనా

* జూన్ 1945 లో రచితము.

1 Poetry we will call, musical thought.

సౌందర్య మొలుగుచుండును; శ్రవణసుఖమునిచ్చుచు, హృదయమును ద్రవీభూత మొనర్చి మానవుని సంస్కరించును.

పదకవిత్యము మాత్రాఛందము కలిగి, శబ్దకాతన్యము లేక సరసమగు పదములతోకూడి, గానయోగ్యమై, రాగరంజితమై, జాతీయాచార వ్యవహారములకు ప్రతిబింబమై, చక్కని నానుళ్లకు బలుకుబళ్ల కాశ్రయమై, మానవుల కష్టనిష్ఠూరముల మరపించునదై, పండిత పామరిరంజకమై వర్తిలునది. జాతిప్రబోధమునకు నుద్దీపనమునకు నీ పదకవిత తోడ్పడుచుండును. ఇట్టికవిత ప్రతి భాషావాఙ్మయము లో నుండును. కాని తెలుగు పదకవిత కొక విశిష్టత యున్నది. సహజసారశ్య సంతోభితమును, మృదు మధురగాన యోగ్యము నగు తెలుగు పదములలో నాదిసౌందర్య మున్నట్లు తెలిసికొందము. పాశ్చాత్యులు సైతము మన భాషను మెచ్చుకొని: "వారణ మిదియే!"¹

మన దేశములో పదకవిత్య మనాదిగా, ననుస్యూతముగా వర్తిలుచునే వచ్చినది. ప్రాక్తన మానవుడు ప్రకృతి శోభకు పరవశుడై యనిర్వచనీయమగు నానందమును పొంది యుండును. తన మనో భావమును ప్రదర్శించుట కితడు చిందాలు త్రొక్కి చప్పట్లను చరచి, శబ్దరహితమైన నాద మాట పించియుండునని భావింపగలము.² అజ్ఞాతావస్థలోని మానవుని మనసుపరిశీలించిన శిశుమానసమువలె, నవనీత

1 Telugu is the Italian of the East.

2 Moulton's Theory.

సదృశమైన దని తత్వజులు చెప్పారు. ఇటువంటి అను
యానందమును పై విధముగానే ప్రదిర్చించునట్లు ప్రత్యక్షముగా
చూడగలము. సృష్ట్యాదినుండియు నిశిత నిర్భరమా మానవుని
భావానుభవము లయాన్వితమైన భాషలోనే వ్యక్తమగు
చుండుట తథ్యము. * ఈధర్మానుగుణముగానే వాల్మీకి శోకము
శోకత్వ మందినది. ఈ విధముగా నుద్భవించిన గీతి యుదేక
పూరితమై యుండి రాగ రంజిత మగును. ఇట్టిగుణము పద
కవిత్వములోనే యుండుట కెక్కడవకాశమున్నది కాని
పద్యములో నుండుటకు వీలులేదు. పదకవిత్వముదేకోత్సాహ
ప్రేరితములగు కర్తృభావములు కలదగుటచే పతిత్య శ్రోతృ
హృదయములలో నాభావములు సూటిగావెడలి, నిశితముగా
నాటుకొని, వేగముగా నుద్దిష్ట రసానుభూతి పొందించును.
ఇంత త్వరితముగా బోధించు గుణము మాత్రా ఛందముల
కున్నంతగా గణఛందముల కేలనోలేదు. ఇది పదకవిత్వమున
కున్న విశిష్టగుణము.

ఈ విధమైన పదకవిత్వము రాజాస్థాన గౌరవము
పొందదు. పొందలేదని విచారమక్కరలేదు. రాజసభలలో
నంతయుకృత్రిమవాతావరణము. అందాదరముపొందుకవులు,
కవిత్వము కూడ స్వేచ్ఛార్హితమై రాజుల కనుసన్నల
మెలగుచుందురు. కాని పదకవిత్వము ప్రజాసామాన్యము
వాలిటి పెన్నిధి. రాజాదరణముతో దీనికి నిమిత్తములేదు.

* Ever since man has been born, all deep and sustained
feeling is seen to express itself in rythmical language.

— S. Mill.

ప్రజలకానందముచేకూర్చి, వారిచేమన్ననలు పొందుచు, వారిని నిరాడంబర జీవులుగా, తేజో మూర్తులుగా, నుత్తమ శీలురుగా సంస్కరించుటే దాని యుద్దేశము. ఈపదకవితానిర్మాతలుకూడ ప్రజాదరణమునే వాంఛించిరిగాని రాజాజలకులోబడినట్లు గాన్పించరు. అట్లు కానిచో వారికవితలో నంతటి యుద్యతముస్వచ్ఛతస్వతంత్ర భావములుండుట కవకాశమెట్లు పొసగును? ఈపదకర్తలు కీర్తికాములు కారనియు, స్వేచ్ఛా జీవులనియు, సున్నిత హృదయులనియు, ముముక్షువులనియు, వారి వారి రచనలనుబట్టి తెలిసికొందుము. అనేక ప్రాచీన పదములకు కర్తలెవరో మనకు తెలియుటలేదు. కాని యా పాటలుమంచి ప్రచారము నందినవిగా చూతుము. ఇందు వారి స్వార్థహిత బుద్ధిని, పరాధి సేవచుమనముమాడ గల్గుదుము. ఈ పదకవిత్య మింతకాలము ప్రజల నాలుకలపై ననే వర్తిలుచు ప్రాచుర్యము పొందుచున్నదనిన నా కవితా ప్రభావ మెంతటిదో గదా!

తదితర దేశములవలెగాక భారతదేశము ప్రధానముగా వ్యావసాయిక దేశము. పనిపాటలవారీ దేశమం దెక్కువగా నున్నారు. యంత్రయుగము రాకపూర్వము పనివారల కలసట కలుగకుండ నీ పదకవిత వారికి నుత్సాహ మిచ్చుచుండెడిది. మన కీనాటికిని పల్లెలలో నీ విధముగా, పదకవిత యుపయోగపడుచుండుట గాంతుము. పాశ్చాత్య దేశములలోవలె గాక మన దేశములో పారలౌకిక చింతయే ప్రముఖమై యొప్పురునది కావున మన దేశ కవిత్యములో

నాధ్యాత్మిక అచార ముఖ్యముగా గాన్పించును. స్వయం చతు
 లలో ప్రవహించు నదీనదములు పూ ఖల లతాదులతో
 శోభితమగు వనములు, సమద్రతీరిములు, ఉద్యానములు,
 పర్వతశ్రేణులు, కీరకేరికాది విహారతములు భారతీయ
 ప్రకృతిలాసివి. వాళ్ళాత్మల కీవిధమైన సహజ ప్రకృతిశోభ
 లేదు. ఈ ప్రకృతిశోభ భారతీయ కవిత్వములో ప్రతిబిం
 బించుచుండును. పదకవిత్వములో శృంగారగీతములు ప్రకృతి
 ప్రభావములే. ధైర్యపౌరుషములలో భారతదేశము ప్రశస్తి
 జేందినది. అనేక పీఠు లసమానముగా రణరంగమున పోరాడి
 మృతజీవులైనారు. కవిత్వలో నీ విషయమును స్థానము
 గొన్నది. ఈవిధముగా భారతదేశము సార్థక్యము కలది.
 తదనుసారిగా కవిత్వకూడ తదితర దేశముల కవిత్వకన్న విలక్షణ
 మైనది. ప్రకృతి సౌందర్యము, తత్వజ్ఞాన వీరగాధలు
 భారతదేశపు స్వత్వములు. ప్రాచీన పదములను పరిశీలించి
 నచో వీర, శృంగార, తత్వపరములుగా నున్నట్లు కన్పించును.
 మన పదకవిత్వములో నుపాదేయముగు మాత్రా
 ఛందస్సు దేశీయమైనది. తదితర గణ ఛందస్సులవలె సం
 స్కృత లక్షణానుసారి కాక యిది విలక్షణమైన తెలుగువారి
 సొమ్మ. ద్విపదలు, త్రిపదలు, చౌపదలు, షట్పదులు,
 రగడలు, అక్కరలు మొదలైనవి దేశీయ ఛందస్సులు.
 ప్రాచీన పదకవిత్వ మంతయు వైవాసియందే చెప్పబడినది.
 కీర్తనలు, దరువులు, పాటలు, పదములు, గేయములు, గీత
 ములని యీ పదకవిత్వములో ననేక తరగతులకు చెందిన
 రచన లున్నవి. వీనిని పాడటకు ప్రత్యేక ఖణతలు, నియ
 మము లో చనము

మిత సమయములు, కొన్ని వృత్తిసంఘములు దేవునిపబడినవి. అనాదినుండి యీ పదకవిత్యమును మన దేశీయులు తమ తమ వంశపారంపర్యముగా నందించుకొనుచు వేదములవలె భద్రపరచినారు.

ఆంధ్రసాహిత్యచరిత్ర నవలొకించుచో నీ పదకవితా ప్రశంస యందందు కన్పించుచున్నట్లు తెలియునుము. పండ్లం డవ శతాబ్దమునాటికి మన సాహితీప్రపంచములోనికి శైవకవులు ప్రవేశించినారు. వీరు భాషావిప్లవము తెచ్చిపెట్టినారు. ప్రజలలో వీరశైవమత వ్యాప్తి కలిగించుటకు కావ్యమును చేపట్టినారు. సంస్కృతపదభూయిష్ఠ రచన ప్రజల కందుబాటులో నుండదని 'జానుతెనుగు' భాషలో వ్రాయమొనరించినారు. వృత్తములకు బదులుగా దేశీయఛందమైన ద్విపదలో కావ్యముల వ్రాసి, మతప్రచారమునకు దేశీయఛందస్సు, వ్యావహారికభాష లత్యంతోపస్కారములని కనిపెట్టినారు. * శైవపరములైన గీతము లనేకము లల్లబడి శ్రీశైలము వెళ్లు యాత్రికులవలన, భక్తులవలన వ్రాచుకవ్యమందినట్లు పండితారాధ్యచరిత్రలో వ్రాయబడినది. తుమ్మెదపదములు, నివాళిపదములు, ఫాలేశుపదములు, ప్రభాతపదములు, పర్వతపదములు, ఆనందపదములు, గొబ్బిపదములు, వెన్నెలపదములు, సెడ్డవర్ణనపదములు మున్నగున వెన్నియో భక్తులచే పాడబడుచుండెడివట!

* 'ఒప్పుదు ద్విపద కావ్యోక్తి నా జనులు, ఆకూడ గద్యపద్యాది ప్రబంధ, పూరిత సంస్కృతభూయిష్ఠరచన, మానుగా సర్వసామాన్యంబుగామి, జానుతెనుగు విశేషము ప్రసన్నతకు'

తరువాత కాలములో రంగనాథుని రంగనాథరామాయణము ద్విపద కావ్యముగా వెలసి 'తోలుబొమ్మలాట' ద్వారా ప్రజల కందుబాటులోనికి వచ్చినది. ఇట్లే గౌరన రాఘవావ్యుల హరిశ్చంద్ర, సలోపాఖ్యానములు ద్విపద కావ్యములుగా నవతరించినవి. శ్రీనాథుడు పదకవితను ముదిలంజతో 1 పోల్చి నూషించినను పల్నాటివీర చరిత్రమును ద్విపద కావ్యముగా నిర్మించి పదకవితావాఙ్మయములో శాశ్వతస్థానము నలంకరించినాడు. సమాజములో భావావేశము ప్రేరించు సన్నివేశములు పదకవితానస్కువుగా పరిణమించి జాతి నుద్బోధించుచుండును. ఇట్టివే కాటమరాజుకథ, బాలనాగమృకథ, కామమృకథ మొనలైనవి.

పదునారవ శతాబ్దమునాటికి ప్రబంధప్రక్రియకు గౌరవము హెచ్చినను పదకవిత వర్ధిలుచునే వచ్చినట్లకాలమునకు జెందిన తాళ్లపాక చిన్నన రచించిన వేంకటేశ్వరస్తుతి పదములు, ద్విపదరచనలు 2 ఋజువుపఱచును. కందుకూరి రుద్రకవి 3 కూడ నష్టపదులు రచించి పదవాఙ్మయమునకు నివాళిపట్టినట్లు జెలియుచున్నది. ఇట్లే రాయలకాలమందును పదకవిత వరలినట్లును, ప్రబంధమం దాదరముచే నది మరుగుపడుచు వచ్చినట్లును కన్పించును.

-
- 1 'ముది'విటలు విభవలంజలు పదకవితలు.....:
 2. దీని సంతటిని సంపుటములుగా శ్రీ తిరుపతి దేవస్థానమువారు ప్రచురించుచున్నారు.
 3. కొంద రీతనిని నాయక రాజుల కాలములోనివా డని చెప్పుచున్నారు.

పిమ్మట పదునేడవ శతాబ్దములో నాయక రాజుల పరిపాలనకింద గీతికి నాదరము మెండా యెను. గేయవాఙ్మయము విరివిగా పెరిగినది. యక్షగానము లుద్భవించి మాత్రాఛందస్సున కవకాశము మిక్కుటముగా నిచ్చినవి. సంగీతమునకు రాజాస్థానములలో నత్యంత గౌరవము లభించిన దినములవి. శహజీకాలములో తిమ్మయ ద్విపద భారతమును రచించినాడు. తరువాత శరభోజీకాలములో (1711-28) త్యాగ రాజు భక్తిపారవశ్యమున కీర్తన లనేకము రచించియున్నాడు. విజయరాఘవనాయకుని కాలమునకు జయదేవుని గీతగోపంద పదతిని ష్టేతయ తన పదములను రసవంతముగా నల్లినాడు. ఇవి రాధాకృష్ణుల శృంగారమును నర్ణించునవై నేటికిని ప్రచారములో నున్నవి. తరువాత దీక్షితులు, శ్యామశాస్త్రిలు మొదలైనవారు త్యాగరాజు ననుసరించి, తరంగములను, కీర్తనలను రచించినారు. ముద్దుపళసికూడ రసవంతముగా సప్త పదులను వ్రాసినది. మొత్తముమీద తెలుగుతీయదనము, నాదగౌరవములు నాటికవులు తిన్నగా తెలిసికొని తమపదములలో దిద్దినారని చెప్పవలెను.

తరువాత కాలములో పదకవిత్య మపరిమితముగా వృద్ధి పొందినది. అధ్యాత్మరామాయణ కీర్తనములు, రామదాసు కీర్తనములు, స్త్రీలపాటలు, భజన కీర్తనములు, తత్వగీతములు మున్నగునవి యెన్నియో రిచింపబడినవి. పదకవిత్యములో స్త్రీల పాటలు విలక్షణమైన స్థానమును వహించును. మన జాతిజీవనమంతయు నందు ముద్రితమైనట్లు గ్రహింపగలము. జోలపాటలు, తలుపుదగ్గర పాటలు, మంగళహారతులు మేలు

కొలుపులు, వరసపాటలు, లాలిపాటలు, నలుగుపాటలు,
 బూజంబంతిపాటలు, చెండౌటపాటలు, ఒప్పగింతలపాటలు,
 మొదలైనవి జాతీయ జీవనమునకు ప్రతిబింబములు. ఇవిగాక
 అక్కలపాటలు, నాగారుబొమ్మపాటలు మొదలైనవి తెలుగు
 వారి యాచార న్యవహార నమ్మకములను చాటుచుండును.
 వీనిని పురుషులేకాక స్త్రీలుకూడ నెందరెందరో రచించినారు.
 ఊడుపుపాటలు, నూర్చిల్లపాటలు, దంపుళ్లపాటలు, పడవ
 పాటలు మొదలైనవి నేటికిని ప్రచారములోనుండివ్యావసాయిక
 జీవితమును చాటుచున్నవి. పోతులూరి వీరబ్రహ్మాంతర్వ
 ములు, 'జీవా' అనియు 'మనసా' అనియు 'చిలుకా' అనియు
 మకుటముగల తత్వగీతము లనేకము లున్నవి. తులసిపాటలు
 దండకములు, గోవిందనామాలు మొదలైనవి భక్తిపరము
 లైనవి కలవు. బుడుబుక్కలపాట, గంగిరెద్దుపాట, గొబ్బిపాట,
 బతకమ్మపాట మున్నగునవి కొన్ని కాలములందే పాడుట
 విస్మించుచుండును. దాగుమూతలు, వెన్నెలకుప్పలు, చెమ్మ
 చెక్కలు, గుడుగుడుగుజిం, క్లాగ్గజ్జ, కోలాటము మొదలైన
 యాటలాడుచు పాటలుపాడుకొనుట యాంధ్రబాలికా సంప్ర
 దాయము. ఊర్మిళాదేవి నిద్ర, సీత సీమంతము, లక్ష్మణదేవర
 నవ్వు, లంకాయాగము, కుశలాయకము, సత్యభామ సరసము,
 ద్రౌపది వస్త్రాపహరణము మొదలైనపాటలు మన పురాణాది
 గ్రంథములలోని విషయములను పురస్కరించి వ్రాయబడినవి.
 ఇవి స్త్రీలను విజ్ఞానవతులుగా జేయు తలంపుగల యిటీవలవారి
 యత్నఫలము. దాసు శ్రీరామపండితుడు జావళీలు, కీర్తనలు
 రచించి ఖ్యాతి వడసినాడు. తురగా వెంకట రామయ్య,
 స మా లో చ న ము

గాలి సుబ్బారాయుడు, పుసులూరి సుబ్బారాయుడు, వెంక
మాంబ, నరసమాంబ, రామలక్ష్మణులు ఇటీవలి
పదక ర్తలలో కొందరు.

ఈ శతాబ్దములో పదకవిత్వమున కెన్నడు లేని యాద
రముచేకూరినది. ఆంగ్లసాహిత్యానలోకనము వలన మొదట
మన సంప్రదాయమును నిరసించినను, తరువాత క్రమముగా
స్వీయసంస్కృతిపై ప్రత్యయము హెచ్చినది. దేశీయనస్తు
వులపై నభిమానము జనించినది. అట్లే జాతీయమైన మాత్రా
ఛందమునకు, జాతీయ నుడికారము కలిగిన వ్యాసహారిక
భాషకును గౌరవ మభివృద్ధి జెందినది. శాస్త్రాణామమే గెయ
కవితావిర్భావము. మన ప్రాచీన కవితాచక్ర, జాతిజీవనము,
సంప్రదాయములను తెలిసికొననలె ననెడి యాకాంక్ష పొడ
మినది. తన్నిమిత్తము పరిశోధనలు జరుగుచున్నవి. ఇది
శుభసూచకమే! ఈ శతాబ్దములో ననేకులు గీతములు వ్రాయు
చున్నారు. దేశభక్తి ప్రబోధగీతములను వ్రాసినవారిలో
శ్రీయుతులు గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ, మంగిపూడి వెంకట
శర్మలను పేర్కొనితీరవలెను. ప్రణయపరముగా శ్రీ
నందూరివెంకటసుబ్బారావు రచించిన "ఎంకిపాటల" కున్న
గౌరవ మింతింతని చెప్పలేము. భక్తిగీతములు హరినాథ
సాయిబాబాల పరముగా వెలువడుచున్నవి. శ్రీ వెంకటాచల
సీతారామయ్య పేర్కొనదగినవాడు. నవ్యులలో అడివి బాపి
రాజు, కీ. శే. బసవరాజు అప్పారావు, కవికొండల వెంకట్రావు,
చింతా దీక్షితులు ప్రభృతులు పదములను రచించి ఖ్యాతి
గడించుచున్నారు.

పదకవిత్య మీవిధముగా పద సాహిత్యములో ననా
 దిగా వర్తిలుచు ప్రజల నానుభూతి పొందుచున్నది. దీనిని
 పిచ్చుగుంటలవారు, జంగములు, గొల్లలు, చెంచువారు,
 పగటివేషధారులు, దాసరులు, మున్నగువారు వృత్తిసంఘ
 ములుగా చేరి పదకవిత్యమును శ్రావ్యముగా పాడుచు నేళ్ల
 తరబడిగాభవపరిచిగాని పూర్వులకున్న భాషకశక్తి, యనధాన
 గుణము లీనాటివారికి లేవు. అదియునుగాక ముద్రణాదిసౌకర్య
 ములు వచ్చినందువలన ముఖ్య మొసర్పవలసిన యావశ్యకత
 తప్పిపోయినది. మానవునికి నాగరకత వృత్తియై వల్లవేయుట
 న్యూనతగాభావించుసంతాటి సౌఖ్యమార్గ ముబ్బినది. ఇవియున్ని
 యు కారణములుగా పదకవిత్యమే బ్రతుకు జేరువుగా చూచు
 కొనుచున్న పై వృత్తి సంఘముల కాదిరము క్రమముగా
 క్షీణించినది. తదతర వర్ణములవా రేవిధముగా నీ పాశ్చాత్య
 నాగరకతా సంస్కరములన తమ తమ ధర్మముల విడిచి
 'సర్వం జగన్నాథం' సతే సాంకర్యమునకు లోనైరో యుట్ల
 యీ నిరాదరమును పొంది భరింపలేక క్రమముగా నా
 వృత్తుల మారీ యాంగ్లవిద్యాభ్యాసము మొదలిడి యందరిలో
 కలసిపోయిరి. అంతలో పదకవిత్య మునుగంటినది. విద్యార్జన
 మునకు పల్లెలనుండి ప్రజలు పట్టణముల కప్పుకు వచ్చిరో
 యప్పుడే పదకవిత్యమునకు ప్రచారము నాశమైనది. నేడు
 ప్రాచీన పదకవితా వైభవము సరయుటకు సరియైన యనకా
 శములు లభించుటలేదు. ఆ ప్రాచీన సంప్రదాయము వదల
 లేక యెచటనైన నీవృత్తిసంఘము లున్నను, పదకవిత్య
 సమగ్రస్వరూపము దాటిపోయినట్లే. ఒకజాతి పదకవిత్యము
 సమాలోచనము

నశించిపోయినచో నాజాతి సంస్కృతికూడ నాశమైనట్లు భావింపవలెను.

కావున సాహితీ సేవకులు మన ప్రాచీనపదకవిత్వమును సేకరించుటలో వారికాలము న్యయింపవలసియున్నది. శ్రమ కోర్చి యూహారు తిరిగి, ప్రాచీనపదములను, కీర్తనములను పాటల నాయూయి స్థలములందున్న నృపులనుండి, పనిపాటల వారినుండి గ్రహించి వ్రాసికొని మొకచో గూర్చుట మన జాతికీర్తనము. అనగా ప్రతివాని బాధ్యత మని తలంపవలెను. ఇట్టి సంకలనము సంఘసీనితమును చిత్రించు చరిత్రకారుని కత్యంతోపయుక్తమగుటకే కాక, స్వచ్ఛమై జాతీయమైన తెలుగుభాషాస్వరూపమునందించినదగును. ఈపదకవిత్వమును సేకరించి ప్రచురించినను వారిని పాఠవలసిన ఫణుతులలో పాడుచుండకపోయిన ప్రాచుర్యము లేకపోవును. ఇందులకాయూ వృత్తి సంఘములను పోషింపవలెను. అపుడుగాని సంపూర్ణము గాదు. కావున నిట్టిపదకవితా సంపుట మొకటి కూర్చి ప్రకటించి ప్రాచుర్యము కల్గించుట మన ప్రజమీద నున్నది.* పదసాహిత్యమునకు నివాళి పట్టణి సాహిత్యార్చకులు రావలసి యున్నారు. శ్రీకృష్ణులు, దేవేంద్రసత్యార్థి, నేదునూరి గంగాధరము, టేసుమల్ల కామేశ్వర రావులు చాలవర కీమార్గములో కృషిచేయుచున్నారు. ఇటీవల విద్యలేని ప్రజలపై సానుభూతి

★ నీచక్కని సాంప్రదాయమును—కమ్మని పలుకుబడిని—విశిష్టమైనభాషాసూక్యము - చవులున్న జాతిచ్చందస్సులను - నీ జన్మహక్కుగా పోరాడి-క్షించుకోవలసిన అవసరముమాత్రమున్నది. శ్రీఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి ఆంధ్రకావి - బహుధాన్య.

హెచ్చుచున్నది; ప్రజావాఙ్మయము వ్రాయవలయు ననెడి
 యభిప్రాయము కల్గినది. దేశభాషాభిమానములు మిక్కిలు మొనవి.
 ప్రజలలో విజ్ఞానవ్యాప్తికై దీక్షిపూనినవారు కాలయాపనము
 చేయక యీ పదకవిత్వమును సేకరించుచో ప్రాచీన పదకర్త
 లిచ్చిన సంపద యొక్క విలువను గుర్తించి సేవ చేసినట్లుగుదురు.
 ఇట్టికార్యమునకు ప్రస్తుత కాల మత్యంత మనుకూలించును.
 సాహితీసేవకు లుత్సాహముతో నీకాలమును సద్వినియోగ
 మొనర్తురని యాశపొడముచున్నది.

ప్రబంధ వాఙ్మయము*

వాఙ్మయముయొక్క స్వరూప నిర్ణయ సందర్భమున ననేక ప్రమాణముల బట్టి యనేక భేదములను మన యాలంకారికులు నిర్ణయించినారు. ఛందోలక్షణము ననుసరించి కావ్యములు గద్యాత్మకము లనియు, బద్యాత్మకము లనియు, గద్యపద్యాత్మకము లనియు మూడు విధములుగాఁ బరిగణంపబడినవి. ఈ గద్యపద్యాత్మకమును కావ్యజాతిలోఁ జేరునదే ప్రబంధము. కాని గద్యపద్యాత్మకమైన ప్రతికావ్యము ప్రబంధము కానేరదు. చంపువులు నాటకములు, పురాణములు, ఇతిహాసములు- గద్యపద్యాత్మకమైన కావ్య ప్రక్రియకు జెందినవే. కాని భిన్నలక్షణములు గలిగిన వీని సభగమించి, విశిష్టమైనస్థానము నందుకొనినది ప్రబంధము.

కావ్యమునకు భావ వస్తు రచనలు ప్రధానమైనవిగా పెద్దలు ప్రతిపాదించినారు.¹ ప్రబంధమం దితరకావ్యభేదముల కన్న వస్తువు నాలంబనముగాఁ జేసికొని, భావరచనల కెక్కుడు స్థాన మొసంగినట్లు గమనింతుము. ప్రబంధోచితమైన వస్తువును గ్రహించుటలో విశిష్టత లేకపోలేదు. అట్టి

★ నవంబరు 1943 లో వ్రాయబడినది.

1. శ్రీయుతులు రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మ, కురుగంటి సీతారామయ్యగార్లు.

వస్తువుయొక్క యునికియేకాక తదేహమున కావశ్యకమగు సంధిసామగ్రి, సౌందర్యప్రసావితములౌ నితరానయన సౌఖ్యము లుండనలెను. అపుడే ప్రబంధ మగును. కావ్యముం దంగాంగీభావము లేనిదే సౌందర్యము పూర్ణము కాను. కావ్యముదలి ప్రత్యేకయవమునకును, వస్తువునకును, బ్రకృష్టమైన బంధమును గనుక కే యీ శిల్పము ర్తికేఁ బ్రబంధమును పేరు వచ్చినది. 'ఈప్రబంధ మాంధివాఙ్మయ వనము లో నుద్యానమువంటిది' గ సాహిత్యవేత్తలు పరిగణించినారు.

(కావ్యమీమాంసఁ జేసిన పూర్వలాక్షణికుల మతము లన్నియు, నిందుమించు ప్రబంధముల) 'కావ్యముంచుననియే చెప్పవచ్చును. 'రిమణీయాస్థిప్రతిపాదక శబ్దః కావ్యమ్' అను జగన్నాథుని స్వీచనము నిలచియున్నదిగదా! పూర్వులెవరెవ రేయః యంశములకు ప్రాధాన్య మిచ్చి నిర్వచించినను కావ్యములోని బీజభూతము కు సభివాయమం జేకీధవించియే యున్నాడు. కావ్య సామాన్యలక్షణములేకాక ప్రబంధమును మహాకావ్యమునకు లక్షణము వేఱుక నిర్వచించిన విధ మార యుదము. పురాణోత్తీహాసములలోని యుపాఖ్యానమును జేపట్టి స్వకపోలకల్పనలచే దానిఁ బెంపుచేసి, యష్టాదశ వర్ణన లందఱుం దుఁ జొన్నించి, రసాభివ్యక్తికిని, వాక్రచిత్రణమునకు నెక్కుడు ప్రాధాన్య మొనంగి, శబ్దారాంకాం సహితముగా సాగించిన రచనను ప్రబంధమనెనారు. ఈవచనమునకుఁ దగినట్లుగాఁ బూర్వ లాక్షణికోదాహృత శ్లోకముల నిట నుదాహరింతుము. అష్టాదశ వర్ణనల నుగ్గడించుచు —

అని పేర్కొనినాఁ డొక లాక్షణికుఁడు. సర్వ ప్రబంధ
 సామాన్యలక్షణముగా—
 అని పేర్కొనినాఁ డొక లాక్షణికుఁడు. సర్వ ప్రబంధ
 సామాన్యలక్షణముగా—

“ఆదౌ నమస్కీయా ౭౭ శీర్షా వస్తు సిరేశపవవా
 క్వచిన్నిందా ఖిలాదీనాం సతాంచ గుణ కీర్తనమ్”
 అనియు నిర్దేశించి. పాత్రనిర్మాణ సాక ర్యాగ మె యుదాహ
 నాయకుని చరిత గహింపవలయునని—

“సర్గ బంధో మహాకావ్యంతస్త్రికో నాయక స్సురః
 సద్వంశః క్షత్రియోవా ౭ సి.....
 ఏకవంశ భవా భూషాః శిలజా బహవోపివా”
 అను శ్లోకమందు వచించెను.

అప్పకవియుఁ బైశ్లోకార్థములనే తన లక్షణ పద్యమందుఁ
 జొప్పించెను. కాని, యస్తాదశ వర్ణనములకు మాఱుగాఁ
 సిరునది రెండువర్ణనలను చెప్పవలయునని సంఖ్య బెంచినాఁడు.

పురమును ఋతుషట్కమును బ్రయాణంబును
 శైలంబువేటయు సాగరంబు
 మానీంద్ర పుణ్యాశ్రమంబును మంత్రంబు
 ద్యూతంబు పిదప నద్భుత రణంబు

విజయంబు మద్యపానదవికారంబును

ననవిహారంబును వారి కేలి

కన్యాంగ సౌందర్య కథన బు పీఠముకరా

భ్యువయంబు విప్రల భోజనంబు

కన్య మిత్రో యంబును బరణ మంబు

సురతిమును దౌహృదంబును సుఖజననము

ననగ నిరువదలెండు వరసలుగుంట్లు

చెప్పవలయుం బ్రబంధంబు శ్రీనివాస")

'ప్రబంధ' పదము మనకు గాలి ప్రాసముగా నుండినట్లు
తిక్కన ప్రయోగము నాక్షిప్తముచున్నది. 'ప్రబంధ మంశలి'
అను ప్రయోగము గొక యర్థమాణము గ్రహించుట
యట నవసరము. భారతమును ప్రబంధమంశలి యనుటలో
దిక్కన పుష్టి యతిఃపూర్వము మనము నిర్వచించిన
ప్రబంధ శబ్దమునకుఁ గూర్చుకొనదగిన మన్నిండ్లు స్పష్టము.
తిక్కన యొక్కోక విధముగా బశ్యేక ప్రబంధముగా నొన
రింపవలెనను స్పష్టము రచించెను. ప్రబంధోచితమైన
పాత్ర చిత్రణము తిక్కనచనలో సునేయము. మనుచరి
త్రములో నరూపి పాత్రమును చిత్రించుటకు తిక్కన
ద్రౌపది పాత్ర చిత్రణమే పెద్దనకు కౌశల్యము నిచ్చినదన
వలెను. పాత్రచిత్రణమునకు దిక్కునయే ప్రథమ
శిల్పి! కనుక, ప్రబంధ విజయభారతామాన్య యక్షత్రమున
దిక్కనచే నాటబడినట్లు కన్పించుచున్నది.

1 విరాటపర్వము 'కవికథ' ప్రధానముగా నొక ప్రబంధ మగును.

శంభుదాసుని గ్రంథములో సైతము ప్రబంధశబ్దము గాన్పించుచున్నది. అదియునుంగాక, యెఱ్ఱా పెగడకుఁ బ్రబంధ పరమేశ్వరుఁడను బిరుదనామము గలదా. ఇతనిసృస్తిహపురాణము పేరునకు పురాణమేకాని సత్యమునకు ప్రబంధ మగును. ప్రబంధోచితమైన వ్రాతచిత్రణము నేట్లు తిక్కన సాధించినాఁడో యెఱ్ఱా పెగడ వర్ణనల నట్లు తన రచనలందు మిక్కిట ముగా వెలుఁపించినాడని గ్రహింపగల్గుదుము. |

ఇవిధముగా ప్రబంధ బీజము కవిలయ కాలమునాటికే నాటబడినట్లు నేనుగు సాహిత్యక్షేత్రజులు నెలసికొనగల్గుదురు. శ్రీనాథుని యగమునందు వెరిగివెద్దొక ప్రబంధ వృక్షము పెంపునహించినది; తర్వాత శ్రీకృష్ణరాయలపోషణమునఁ గిర్చి శాఖోపశాఖలు వేసి పూతపూచి ఫలవంతమై విలసిల్లినది.

పూర్వోక్తమగు ప్రబంధశబ్ద నిర్వచనమున కెల్లెడల సరియగు కావ్యము శ్రీనాథుని గ్రంథములలో లేకపోలేదు. అతని శృంగారనైషధము ప్రబంధమగును. ఇందలి యతివృత్తము లోకప్రసిద్ధమైనది. దీనికి మాతృక భారతములోని నలదివఃయం త్యుపాఖ్యానమును కావ్యముగా నిర్మించిన హర్షకృత నైషధము. స్వకపోలకల్పనలతో శ్రీనాథుఁడు శృంగారనైషధమున పూర్వము గా నిర్వహించెను. వస్తుస్మీలనమండేమి సంభాషణా చతుర్యమండేమి, వ్రాతసిర్గాణ పోషణాది కార్యములండేమి, వర్ణనాకౌశల్యమండేమి శ్రీనాథు డవ్రాతమాన నైపుణ్యమును బ్రదర్శించినాఁడు కాని, ప్రబంధతారోపణము పూర్తిగాఁ జేయుటకు శృంగారనైషధ మను వాదము

గుట వీలిచ్చినదిగాదు. ప్రబంధములు సర్వధాసర్వతంత్రములై యుండవలెనుగాదా!

శ్రీనాథ రచితేంద్ర గ్రంథములను బరిశీలించినచో హరిహరిసమునందు వ్యక్తియము లేకయ, భీమ, కాశీఖండము లందలివస్తువు స్థలపు రాణ మగుటయ, సమగ్రప్రబంధలక్షణము నకు నిలువనివిగా నున్నవి. ఐవిధముగానే శ్రీనాథయుగ మందలి యితర కవికృత గ్రంథములను గైకొన్నను, కొన్ని యనువాదములగుటవలన, కొన్నిచిత్రాఖ్యానములగుటవలన, మఱికొన్నినాటికోచిత్రమైన సంభాషణాదికమే కలిగియుండుట వలన, నేవియు సమగ్రప్రబంధమున కుదాహరణములుకాలేక పోయినవి. ప్రబంధాంగములలో గొన్నికొన్ని ఆయాగ్రంథము లలో గన్పించుచుండునేకాని సర్వాంగ పరిపూర్ణస్వరూప సంధానము వీసియెడ గన్పించదు.

ఆంధ్రులు గర్వింపదగిన కాలము కృష్ణరాయల పరిపాలనా సమయము. అది స్వర్ణయుగ మనవచ్చును. రాజకీయములో, సాహిత్యములో సత్యున్నతస్థానముగడించిన యుగము. ప్రబంధ సుందరికి సకలాభరణభూషణులు రాయల పోషణమందే లభించినవి. కృష్ణరాయలే స్వయముగానీసుందరి నలంకరించినాడు. తన యాస్థానమందలి రసజులైన కవి సత్తములచే నలంకరింపించినాడు. ఆ సంపూర్ణకళావిశేషమును జూచి మురిసిపోయినాడు.

శ్రీ కృష్ణరాయల పోషణమున సర్వలక్షణసమన్వితమైన ప్రబంధమూర్తి విలసిల్లినది. అష్టాదశవర్ణనముల శోభ జెంది.

శృంగారరస ప్రధానమై అగాఢిశాయి మైన శబ్దచనకలిగి,
 యూలంకారిక సాంకేతికములనువిధేయమై, యనతివిస్తృతముగు
 నితినృష్టముతో, భాషాంతరీకరణమునకు భిన్నముగా నుండి,
 పాత్ర సంపోషణమును బరిగణించు స్వతంత్ర గ్రంథము
 ప్రబంధమని పెద్దలనిర్వచనము 1/ ఈనిర్వచనమునకు సరితూగు
 గ్రంథము పెద్దనకృత మనుచరిత్రము. మనుచరిత్రమే పెద్దన
 కగ్రతాంబూలము సాహితీలోకమున లభింపజేసినది. వ స్వైక్య
 మందేమి, వర్ణనములందేమి, అంగాంగీ రస పోషణ
 మందేమి, సన్నివేశకల్పనమందేమి, పెద్దనామాఖ్యుఁడు పెద్ద
 గాకపోలేదు. వరూధిని సాహితీలోకములో స్థిరనివాస
 మేర్పఱుచుకొన్నది; ప్రశాంతముగ్నియుగు ప్రవరుడు పవిత్ర
 సానము నలంకరించినాడు. పాత్రచిత్తములో నల్లసానివాని
 నల్లిబిల్లిగొనువాఁ డితరుఁడు లేడనవలసినచ్చును. పాండితిలో
 నితనిని దలదన్నినల్లుగన్పించు వసుచరిత్రకారుడు సైతము
 పెద్దన ననుసరించినవాఁడేగదా! పెద్దనకెతఁగు మెరుంగులు
 దిద్ది సెబాన్ అనిపించుకొనిరాఁడు రామరాజభూషణుఁడు.
 కవులను గిలిగింతపెట్టు కవితాభావములను ప్రదర్శించినాఁడు
 పెద్దన; పండితులను పట్టిచూచు శబ్దచమత్కృతి సర్వత్రప్రయో
 గించినాఁడు రామరాజభూషణుఁడు. ప్రబంధము పరకోటి
 పసుచరిత్రమందే 2 యందినదని నిశ్చయముగ జెప్పవచ్చును.
 కల్పనా జాతము హెచ్చుగ నుండుటచే కళాపూర్ణోదయము
 ప్రబంధ మనజాలము. పాండुरంగమహాత్మ్యము కాళహస్తీ

1 శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతముగారి వచనము.

2 వసుచరిత్ర సంస్కృతీకరింపబడుట గర్వకారణము.

మా హాత్యములు స్థలపురాణములగుట సమగ్ర ప్రబంధములు కాజాలవు. అయినను వానిలో సిగమ శర్మోపాఖ్యానము, తిన్నని నృతాంతములు ప్రబంధోచిత వస్తు తత్వముగలవి; పాత్రపోషణమునకు నెక్కు ఉపకాశము గలిగియున్నది. రామాభ్యుదయము, పారిజాతాపహరణములు ప్రబంధములేయగును. పారిజాతాప హరణమున ప్రథమాశ్వాసము ప్రాధాన్యము నహించినట్లు కన్పించును. రామాభ్యుదయము సంస్కృతములో కావ్యప్రక్రియను నడిచినది: సుందర ప్రబంధతా యోగ్యత లనేకము లిండున్నవి. ఇవ్విధముగా శ్రీకృష్ణదేవ రాయల పోషణమున ప్రబంధసుందరి సర్వాలంకార భూషిత యైనట్లు తెలిసికొంటాము.

వసుచరిత్రవంటి శిఖరప్రాయమైన ప్రబంధము వెలసిన పిమ్మట, దాని డీకొను కావ్య వింకొకటి యుద్భవింప లేదు. తరువాత వెలసిన ప్రబంధములన్నియు, మహావృక్షముకింద మొలచిన చిన్నచిన్న మొక్కలవలె గాంతివిహీనము లాయెను. వసుచరిత్రతర్వాత నట్టి ప్రబంధము జన్మింప లేదు. తరువాత వచ్చినకవులకిది యాదర్శ ప్రాయమైనది. అదినములలో ప్రబంధ మార్గమున రచించిన నే కావ్యముల కాదరణకలిగెడిది. అందుచే ననుసరణము లనివార్యము లాయెను. ఇట్టి గ్రంథములు కుప్పతిప్పలుగ నున్నవి. గ్రంథ నామములందును దాన్యము తప్పలేదు. కవిజన రంజనము, రసికజన మనోభిరామము, కవిరాజ మనోరంజనము లొకే విధమగు నామములుగదా!

ఈ యనుసరణములందు పెద్దననుండి వచ్చుచున్న కవినమయములు, వర్ణనాక్రమము, పద్యముల యెత్తుగడలు, పద్యముల చనము

సన్నివేశకల్పనములు, యథాతథముగ దిగునుతియైవని
 నంది తీమ్మయ మూర్తికవులట్లుగాక మూలములకు మేలుకు
 పెట్టిగాని మూవర్ణనాదికమును తమ గ్రంథములందు జొన్పింపకు.
 సమకులైన కవులు జేయుపద్ధతి యట్టిది. కాకవులనుకరణముల
 తోడినే నామము గడించుటకై కడంగుదురు. ప్రబంధమే
 చర్చితచర్చణమైనపుడు తద్గతవర్ణనలు నట్లైన, విచిత్రానంద
 మును బ్రసాదించుట దుర్లభమే కదా! కావున నీయనుసరణల
 నలనప్రబంధములందు క్షీణవశయొకటి లిచ్చినదని చెప్పవలెను.
 ఈ దశ యాంధ్రసారస్వతములొకటి బను నెనిమిది, పందొమ్మిది
 శతాబ్దములలో వరలినది.

నాయక రాజుల ప్రాధాన్యమున నెలకొని నాకస్మృతములొ
 విశిష్టప్రబంధములు లేకపోలేదు. అనంతభూనామని కనుత్ప
 విజయము, సనకముచిననారాయణస్వరూపుని సువలయాశ్వ
 చర్చితము లెన్నదగినవి. వీనిలో సైతము పెద్దన సూరనల
 భావరచనల కనుకరణములు ద్యోతయియు. అయినను వీనికి
 బ్రత్యేకస్థాన మీవలసియేయున్నది. ముద్దుపళని రచించిన
 శృంగారప్రబంధముగు రాధకాసాంతర్వనము నెన్నక నాయక
 రాజముగమును ముగించుటకు వీలులేదు. శృంగార ప్రబంధ
 ములలో నిది మేలుపూస. కాని యేహ్యముగు భావచిత్రణ
 మీ గ్రంథమున నుంటయే దీనికి సరిను లిచ్చిన దోషము.
 ఏతత్కారణముచే నిది క్షీణవశకు నాదివంటి ప్రబంధమైన
 దిగా భావింతుము.

*చూ: 'వసుచర్చిత విచుర్చనము': అనుక్రమమున — శ్రీకృష్ణులు పండితులు.
 64 సాహిత్య

ఈ కాలమునకు జరిగిన ప్రబంధముల నసభ్య శృంగారమే మిక్కుటమై వరలినది. విజయనగర సామ్రాజ్య మంతరించిన తరువాత దానికింద నున్న సామంతు లందరు స్వతంత్ర ప్రభువులైరి. వీరహంభావముతో విష్ణువీగి విషయ లాలసకు లోనై కాలముగడపిరి. వీరి ప్రాపువడసిన కవులు రాజుల చిత్తస్పృతుల ననుసరించి కావ్యముల వ్రాయవలసి వచ్చినది. ఈ కారణమువలననే పచ్చిశృంగారము నాటి కావ్యములలో వర్ణితమైనది.1 అటువంటి ప్రబంధములు తారాశశాంక విజయము, బిల్వణీయము, హంసవింశతి మొదలైనవి.

క్షీణదశయని పేరొందిన నెన్నదగిన ప్రబంధము లీ కాలముందుద్భవించినవిగా వేరు. కాన వానిని మహోన్నతమైన కృతులుగా నెన్నలేము. కాని ఆంధ్రసాహిత్యములో వానికిని స్థానమున్నటులే చెప్పవలెను. అవి విజయవిలాసము, ఉత్తర రామాయణము, మొల్ల రామాయణములు. విజయ విలాసము నాయకుడొకడే కాని నాయికలు పల్కుదు. వస్త్రైక్యము లేనట్లుద్యోత్యలినను ఏకనాయకాశయమగుటచేనొకింతప్రబంధ చిహ్నమున్నటులే చెప్పవచ్చును. ఉత్తర రామాయణము లోని నస్తువు ప్రబంధమునకు సుమారమైనను నందలిరచనలో కంకంటి పాపరాజు ప్రబంధతా బీజముల నాటినాడు. పాత్ర చిత్రణములో నన్నవేశ కల్పనలలో సంభాషణాది నిర్వహణములో నన్నట్ల ప్రబంధమూర్తి ప్రతిబింబించు నట్లు రచన నల్లినాడు. కథాకథనాత్మక మగు రామాయణము

ప్రబంధముగా నవతరింపజేసినవారిలో అయ్యలరాజు రామ భద్రుడు, కంకంటి పాపరాజు లగ్నసాస మలంకరింతురు. కుమ్మరిమొల్ల కవయిత్రులలో నున్నతస్థాన మాక్రమించునని చెప్పవలెను. చారిత్రకప్రబంధ మీ కాలములోనే తలయెత్తినది. కుమారధూర్జటివ్రాసిన కృష్ణరాయ విజయము, రంగా జమ్మ వ్రాసిన మన్నారు నాస విలాసము లుదాహరణములు.

ఇక నాధునిక కాలములో వ్రాసినదిలుచున్న సారస్వత మందు ప్రబంధ రచన మటసట గోచరించుచునేయున్నది. ప్రబంధమూర్తిపై నేవ జనించుచున్నను, ఒకప్రక్క ప్రబంధ రచనము సాగుచునేయున్నట్లు గమనింతుము. పింగళి కాటూర్లు వ్రాసిన సౌందరనందన మొక విలక్షణమైన నవీన ప్రబంధము. ఈ నూతన యుగమున ప్రబంధమూర్తి కొక నవ్యాభరణము సేకూర్చినారు కవులు. చారిత్రక ప్రబంధము లీ యుగముననే సర్వాంగసుందరముగ వెలయుచున్నవి. దుర్భాక రాజశేఖర శతావధాని రచించిన 'రాణా ప్రతాప సింహ చరిత్ర'యు, గడియారము వెంకటశేషశాస్త్రికృత 'శివభారతము' నుత్కృష్ట ప్రబంధముల కుదాహరణములు. పాణిని, పతంజలి, కాత్యాయనుల చరిత్రములను, వెంపరాల నూర్యనారాయణశాస్త్రి 'మునితయ చరిత్ర' మనుపేర రస వత్ప్రబంధమును రచించి యందజేసినారు. చరిత్ర నింత రస వంతముగా ప్రబంధప్రక్రియలో నిమిచ్చి చిత్తించుట ప్రశంస నీయము. వీని ప్రాచుర్యము నుంచిన నీ నాటికిని ప్రబంధ ప్రక్రియకు సహృదయ సానుభూతి యున్నట్లు సిరమగు చున్నది.

ప్రబంధ వాఙ్మయము నొక్కమా రవతోకించిన,
 సంస్కృతవాతావరణమును బాగుగజ్జరించుకొనబడిన ఆంధ్ర
 వాఙ్మయములో, దిక్కన ప్రబంధనీజమును నాటినట్లును,
 దానికిఁ బానుచేసి నీరువోసినవాడు శంభుదా సన్నట్లును,
 ఎరువుపోసి పెంచినవాడు శ్రీనాథు డన్నట్లును, పూత
 పూయునట్లు చేసినవాడు పెద్దన యన్నట్లును, ప్రబంధ
 వృక్షము బహుశాఖాయుతమై శోభిలి ఫలవంతమైనది రామ
 రాజభూషణుని వలన సన్నట్లును గమనింపగల్గితిమి. తదుపరి
 చిన్నిచిన్ని మొక్కలు జనించినను తదున్నత వృక్షచ్ఛాయ
 వాడిపోయినట్లు, కొన్నిమాత్రము గిట్టినట్లును తెలిసితిమి.
 ఆంధ్రులు కవితారచనలలో నింతవఱకుఁ బ్రత్యేకించి సాధిం
 చిన కావ్యప్రక్రియలలో నొక్క 'ప్రబంధము'ననే సిద్ధహస్త
 లైరనుటలో సందేహములేదు. ఇది గర్వసూచకముగదా!

ఆంధ్రవచన స్వరూపము

సూత్ర గ్రంథము

మొదటి భాగము

కావ్యముయొక్క స్వరూప, జాతీయయోజన, జేసినపుడనేకప్రమాణములనుబట్టి యనేక భేదములను (types) బాళ్చాత్ములును, మన యాలంకారికులును నిర్ణయించినారు. ఆప్రమాణములలో ఛందస్థితి, కావ్యములో గ్రంథ సంబంధము, వస్తుత్వములు ముఖ్యములు. ఇందాదిప్రమాణముగు ఛందస్థితి సనుసరించి కావ్యము త్రివిధములుగా విభజించినారు; గద్యాత్మకమనియు, నుభయాత్మకమనియు నివచెలగుచున్నవి.

ఇకఁ బద్యమునకును *గద్యమునకును నున్న భేదము నారయుదము. ఇవి రెండును గావ్యశబ్ద వాచ్యములే. ప్రాచీనాలంకారికులు నిర్వచించిన కావ్యత్వ మీరెంటును బ్రవర్తిల్లును అయిన భేద మెచట? పద్య మా వేశపూరితమై, యచాత్మ విషయాన్నితమై, వ్యంగ్యమర్యాదాశ్రియమై, రసప్రధానమై వలలుచుండును. గద్యమట్లుగాక, వస్తుస్వరూపయాథార్థ్యము

* ఇటు గద్యమనఁగా వచన మని వాడుక. (Prose)

గలిగి, స్వభావోక్తి ప్రధాననియమముగా గలిగి, అన్యయ సౌలభ్య సహితముగా నవేక్షిమాత్రముననే చెప్పు ప్రకృతానుసారియై భాసిలును. ఈ భేదమునే వినరించుచు 'ఆర్నాల్డు'

"The Rhythm and measure of poetry elevated to a regularity, certainty, and force very different from the rhythm and measure, which can pervade prose, is a part of its perfection."
అని వచించెను.

గద్యము పద్యముకంటె భిన్నమైనది; అది బాహిరముగాను యంత్రీవస్తుగా నుండునది. పద్యముట్లుగాక హృద్గతభావమును సయమబద్ధముగా, లయీన్ద్రితముగా (Rhythmical) నుంచునది. గద్యముదీనికిభిన్నమై, ఛందోసయమములు లేక, విరామాదులు లేక, యనేకగతుల నుండును. ఈ రెండింటికి భూజలధులకున్న భేదమున్నది. అనగా నొకటి ద్రవరూపముగలిగి చలనశక్తి కలిగినది. రెండవది ఘనీభూతమై స్థిరత్వమును బొందునది. గద్యపద్య భేదము కేవలము భౌతికవిభేదమేకాని వేఱుగాదు. అనగా, మనము పర్యాయాలోచించునవి మానసికసంబంధ విషయములుగనుక, నీ భేదము మానసికతత్త్వ సంబంధమైన భేదముగా నున్నది, చిత్తప్రవృత్తి ననుసరించునొక ప్రక్రియ పద్యము. వేఱొక ప్రక్రియ గద్యము. ప్రపద్యము సృష్టిస్వరూప పరిణామము. గద్యము సర్కాణస్వరూప పరిణామము. సృష్టి యనగా ప్రతిభానమన్వితవైనది. భావావేశములో బడములు పుట్టుచుండును. పదములకు నిర్దేశింపబడిన యర్థములు గాక, ఛాయాభేదములతో నవి నూత్న పదములగుచుండును.

భౌవమనకును, పదమునకును మధ్య నెట్టివిరామమునుండదు. భావమే పదముగను; పదమే భావమును సూచించును. ఇట్టి యవినాభావ సంబంధ మీ పద్యరచనలో భావపదములకు వర్తించును.

వచన రచనలో బదము లన్నియు యధాతథములుగా నిలిచియుండును. వానికున్న యర్థముగోనే యవి వర్తెలును. నిర్మాణకార్యమునకు గడంగిసచ్చు శుషకరణము లన్నియు సిద్ధముగా నున్నట్లు, పదము లన్నియు యంత్రతనత్తుగా సకాలమున కవి తమ స్థలముల నాకృతింపించుచుండును. వచన సృష్టికార్య మొక ప్రణాళిక ననుగమించునది. 'దాని కొక క్రమ మున్నట్లు (logic) స్పష్టము. '

పద్యమందు భావోద్రేకమున కనుగుణముగా బదములు భాసిల్లునుగాని యొక నియమముగా నుండును. కావున వచనములో నిట్టిభావావేశమున కనుగుణముగా వచ్చు పదములు దొరలినచోట నావచనము వచనముగాక, కవిత్వమే యగును. కారెలు వచించిన—

'Poetry is musical thought'

అను వచనానుసారిగా రసభావమును పొందు శబ్దార్థ స్వరూపమును బ్రదర్శించునట్టిదైన నది కావ్యమే యగును. విశ్వనాథకవిరాజు—

'వాక్యం రసాత్మకం కావ్యమ్'

అనిన వచనముగూడ, దుల్యమైనది. వచనరచనలో శబ్దస్వరూపము నెఱిగి, దాని శక్తి (force) లేక వ్యాప్తిని

దెలిసి, యథాస్థానములో, సముచితమైన సందర్భములో, బావగనలెను. వచనరచనకు శబ్దాలస్వరూపజ్ఞాన మావశ్యకము. (రచయితకు శబ్దాలకారము లేనిదే వచనరచన రాణింపదు.)

(పద్యమెట్లు భావప్రధానము గలదియో, గద్యము టరప్రధానము గలది.)

(పద్యము సయితము గద్యముయొక్క లక్షణముకలిగి యుండవచ్చును. అట్లే గద్యపద్యలక్షణముల (ఒక గణబద్ధత యందుగాక) (గహింపనగును.) ఇట్టి ప్రక్రియావిశేషద్వయములో నాద్యంబగు పద్యము లనేకములు గలవు. అట్టి పద్యములు నామమాత్రములేకాని వేఱుగావు.

ఉదా॥ ధర్మనిధియైన మీతండ్రి దశరథువ
నీశుఁ డొకనాడు నిజపురోహితునిఁ జూడఁ
దలఁచి రథమెక్కి సూతకృత్యంబు నేను

బూనగ వశిష్టముని వనంబునకుఁబోయి. (ఉ. రా.)

ఇట్టివి యనేకములు గాననగును.

కవితావస్తువు లేక రసభావము లేకయే రచింపఁబడిన ఛందోనువరియైన రచన కవిత్వ మనిపించుకొనక, ఆత్మలేని శరీరమువలె నుండును. (కాబట్టి కవితయనునది భావమందున్నదిగాని, రచనలో లేదని చెప్పవచ్చును.) పద్యమందలి గణనియమము శబ్దాలంకారమువఁటిది. గద్యమందలిలోపమును బోనాడుటకై దానిని శబ్దాలంకార సహితముగను సమాసగుంఫితముగను రచించినట్లు కన్పించుచున్నది. (వృత్తఘటిత

స్మృతులు, వైద్యగ్రంథములు గూడ మహాకావ్యములు కావ
 తెను.) కావుననే “ గద్యం సికషం కవీనాం వదంతి ” అని
 ప్రాచీనులు నిశ్చయించిరి. గణనియముము లేని లోపమును
 బోనాడుటకై రచించినదే-‘ఓజస్సమాస భూయస్త్వమేతద్గ
 ద్యస్య జీవితమ్’ అనువాక్యము. ఈ లక్షణము ననుసరించిన
 గద్యకావ్యములు సంస్కృతమున నున్నవి. పద్యరచనలో
 నున్నది. ఆ కవితాభావమున కొకకొడువు ననుర్చుటయే.

“Verse is appavelled only being
 but on ornament ”

—Sir Phillip Sidney.

కావ్యస్పష్టికి సనుభూతి ప్రధానము. కవితానుజూచిన
 వస్తువులోని నాందిర్యాదికముల ననుభవించి, అదిగివ్యక్తీకరిం
 చును. ఈవాక్యే ‘రసభావము’ తనంత తాత్పర్య శబ్ధార్థస్వ
 రూపము. (ప్రాకృత మానవుడు ప్రకృతిసాందర్యమునకు
 ముగ్ధుడై గంతులు వేసి, పదము పాశుని గ్రహింపగల్గునుము.
 వాల్మీకీశ్లోకము శ్లోకరూపమునే ధరించినది; కాని గద్యరూప
 ముగాదు, కావున నానందానుభవించి బొందనపుడు అయా
 న్వితమైన గీతయే వెలువడును. ఇందిలి సూక్ష్మధర్మమేనున,
 గీతిహృదయజన్యము. గద్యము బుద్ధి (Reason) జన్యము.
 హృదయ ద్రవీకరణము కళనలన గల్గును. బుద్ధిశీత్యము
 శాస్త్రమునలన బొడమును. వై ప్రకమముబట్టి, బుద్ధికంటె
 పూర్వము హృదయవికసనము సహజముగాన, గీతియేముందు
 పొడసూపునది.

It is a sort of common place of literary history that verse is always older than prose, and in the case of most literatures—especially modern ones—it is almost demonstrably so —Saintsbury.

నారస్వతము విషయశాఖా విరాజితము. ప్రతిశాఖయుం బరిపూర్ణము చెందినగాని నారస్వతముయొక్క సమగ్రస్వరూపము దోహదముకాదు. అభిచ్ఛయమునది యేక దేశమైనను, క్రమగతియుగ లేక పోయినను గుర్తించదు. అందుచే నే విభాగమును స్వయంవ్రాణమై, క్రమాభిచ్ఛయి పొంది, సమగ్ర నారస్వతమునకు దోహదభూతి మొనరితెను. గద్యపద్యములను ప్రక్రియాద్వయములో గద్యమునకు చాలదినములవఱకాద రణముకలుగ లేదు. అందుచే నచసరచన యొక్కడుగా నేవిషయమున గుఱస్తారము కా లేక పోయెను. నచసము విషయబోధ నానువర్తి. ఇం దలంకారములకు ప్రాధాన్య ముండజాలదు. ఉద్దేశ విషయ మెప్పుడును హృదయమునకు నూటిగాఁ జొచ్చుటకు నచసరచయిత ప్రయత్నించును. ఈ రచనములో వాచ్యార్థమే ప్రధానము. లక్ష్య వ్యంగ్యార్థములప్రధానములు. (లక్ష్య వ్యంగ్యార్థములు వచ్చిననా డది గద్యములో నున్న కవిత్వ మనిపించుకొనునేమో కాని, కేవల నచస మగుటకు వీలులేదు.) అట్లే విషయస్వరూపబోధకై సదృశనస్తువుల నెన్నినపుడట్టివి యలంకారము లనిపించుకొన్నను, అలంకార బాహుళ్యముండదని మాత్రము చెప్పవలెను. శబ్దచిత్రములు అర్థచిత్రములు శైలిభేదములలో నచసమందుకన్పించినను, కేవల నచసస్వరూప మది కాదని ప్రాజ్ఞులు తెలిసికొందురు. అను

సూత్రముగా పచ్చ భావములను యథాతథముగా గ్రహించి కాపాడునది వచనము.

వచనము సారస్వతమున ముఖ్యమైన శాఖ. భావమును నిగూఢము గావించి తికమకలఁ జెట్టుటకును, జెప్పదలఁచిన భావము నా పదజాలములో నా ఛందో విరామములోఁ జెప్పలేకుండుటకును పద్యమున్నది. వచన రచనలో స్వేచ్ఛగలదు; రచయిత తన భావమును విస్తరించి బోధింపనగును. (విషయప్రధానమైన రచన వచనమే.)

(వచన మెక్కువగా శాస్త్ర రచనములం దుపయోగపడును.) మానవజీవితమును సరిగా తెలియనలెననినగాని, తెలుపవలెననినగాని వచనమే చక్కని వాహిని. ఈ భావములకే పూత్రపూసి కాన్యకర్త పద్యములద్వారా వానిని కళయను రసాయనముగా తయారుచేయును. శాస్త్ర కళల కన్న విభేదమే గద్యపద్యముల కున్నట్లు గ్రహింపనగును.

'When life is the criterion and not art, the prose of a nation is far more important than its poetry.'

—Evans.

చరిత్రలందుగాని, తత్వవిషయక మీమాంసలందుగాని గద్యమే యుపాదేయముగాని పద్యము రాణింపదు. కావున వచనరచన తత్వవేత్తలకు, చరిత్రకారులకు నుపయోగపడునుగాని కవుల కంతగా నుపయోగకారి కాదు. పద్యస్వభావ లక్షణములఁ జొన్ని, గద్యమును కవులు తమ నవలలయందు, వ్యాసములందు, నాటకములందు వినియో

గించుకొననగును. అచ్చటచ్చట ననేక కావ్యభేదములలో నుపయోగించబడుచు వచ్చిన పదమును పర్యాలోచించుట కిష్టమే.

In literature prose embraces all forms of oratory and of representative discourse and the prose drama.

— New Standard Dictionary.

ఇందు ప్రతిపాదితమైన సంప్రదాయ మాంధ్రీ వాఙ్మయములో నతి ప్రాచీనమైనదిగా గ్రహింపగల్గుదుము.

ఆంధ్రీసారస్వతము నవలోకించుటకు పూర్వము ముఖ్యముగా రెండుభాగములుగా కాలమును భాగించుట యవసరము. ఆంధ్రీమునకు సంస్కృత భాషవలన వచ్చిన ప్రాబల్యము, ఆంధ్రీమున కాంగ్లభాషాప్రాబల్యము. ఇట్టి విభాగమువలన నేవిషయమునైన చక్కగా సమున్మీలింప వీలగును.

పదునెనిమిదవ శతాబ్ది తుదివఱకు సంస్కృతభాషా ప్రాబల్య మాంధ్రీమున నింతింతని చెప్పరాదు. సంస్కృతానుసరణము, అనుకరణము, అనువాదములే తప్ప ప్రత్యేక ప్రతిభను చాటు సమగ్రప్రక్రియ యొకటైనను ఆంధ్రీమున నవతరింప లేదు. ఒకింత యత్నము జరిగినదనిన 'ప్రబంధము' పట్ల నేమేని జరిగియుండును. అంతియే. అచటను మాతృకలు సంస్కృతములోనివే. ఇట్లు సంస్కృతములోని ఛంద శ్శాస్త్రము, కావ్యములు, వైదిక వాఙ్మయము — ఇవి యననేల — ఆంధ్రీములోనికి యథాతథములుగా నవతరించి

నవి. కావ్యభేదము లన్నియు (నాటకము:తప్ప) సంస్కృతము నుండి తెలుగులోనికి దిగుమతియైనవి. కావున సంస్కృత సంప్రదాయములు (భాషాశాస్త్రములు) దెలియని మానవునికిఁ దెలుఁగుసారస్వతపు దోఁజేయుట కధికారిము లేకుండినది. రానుగాను, ఆ పరిభాష, సంప్రదాయములు కేవల మాంధ్ర భాషకుఁ జెందినవను భ్రాంతి కూడ గలుగుచున్నది. ఇవిధముగా నాంధ్రభాషపై సంస్కృతభాషయొక్క ప్రభావమునందలిసది.

ఇప్పటికి రెండవ శతాబ్దములనుండి మన భాషపై నాంధ్ర భాషాచ్ఛాయలు, సంప్రదాయములు పడుట మొనరికొనెను. సంస్కృతము మనభాషపై నెట్టియి, కారము మున్ను పూనెనో యట్టియధికారమునే నాంధ్ర భాష ననవచ్చినది. క్రిమిక్రిమి ముగా నాంధ్ర సారస్వతములోని గ్రంథము లవతరించుటకన్న, ఆ భాషలోని విధానమును, ఆ సారస్వతములోని తెలుగు జిలుగులు నెక్కడుగా నాంధ్రమున కవతరింప జేయఁబడినవి. ఇట్లవతరింపఁబడిన ప్రక్రియలలో నవల ప్రథమగణ్యము. తరువాత ఉపన్యాసము, కథానిక, విమర్శన, జీవితచరిత్ర మున్నగునవి తెలుఁగుభాషలో నవతరిల్లినవి. వచనస్వరూప మొకవిధముగాఁ జోటుచేసికొనినదనిన నది పందొమ్మిదవ శతాబ్దియందే యని చెప్పవచ్చును.

ఇవిధముగా సంస్కృతాంధ్ర సారస్వతముల ప్రభావము నవగతము జేసికొని, తెలుగురచనలలోని వచన స్వరూపము నారయుట సమంజసము.

అంతకుపూర్వము కావ్యములు కానరాకుండుటచే నజ్ఞాతయగమునాటి గవ్య సంప్రదాయము దెలియనలే

నన్న మనకు శాసనములే యీధారభూతములు. నన్నయనఁ
 బూర్కము నరలుచున్న జెలుగు శాసనములనఁ బరిశీలించి
 నచో నవి యన్నయు సంస్కృత శాసనములనలెనే రచింపఁ
 బడినట్లు కాననగును. ఈ శాసనములలో గ్రాచిత్కముగాఁ
 లుగు వాడెబడియున్నది. 1 దాని మొనఁగఁ బడిన భూమి
 మొక్క-యెల్లను బేర్కొను నమయమునఁ పలుగుపదము
 లుఁ యోసింపఁబడినవి. మిగిలిన భాగ మంతయు సంస్కృత
 పదభూమి యును. వీరిని గాఢాభరతము, శబ్దాలంకార
 ప్రాతిపదికల సంస్కృత శాసనముల కప్పింపఁబడినవి ప్రసిద్ధవక
 లు లిలుచున్నది; సంస్కృత క్రియము పొడముచున్నది 2

ఉదా: ... [వి] జయూది [స్వ] పాదప [న్మ] భ్రమ
 రాయమాన శ్రీమత్క పయరాజ గుణగణాభరణులు [న]
 న కాని క్షు [శ్వి] మస [గుం] గాత్తి కేయుండుబోతె చొ
 ప్పకె [లా] వినా (శా) రదా (ణు) వశంఁగులు అయిమ
 వెగ్గె ఉలుంగరి [స] మ్ముస ప్పరంగులు ఈధమ్మని [న్వ] [న్వ]
 [హ] నోన్యోగమ్ముస [గు] బృహస్పతి నమానులయు వెగ్గె
 డకా [? కము] గారి [కొ] కు [బె] జెయరాజ సమ [హు]
 ణ్ణని ఆత్మాస్మతంబుం బన్చిన ప్రినా [దం] బని సమస్తరా
 [ద్య] ర సిరూపిత మహామృతాధపతి [మ] [హే] శ్వర
 వచపాతి దేవబ్రాహ్మణగుగు [ధ] క్షిర్రుణుస(శ)క్తి (త్రయ)

1. వానిలో ఎక్కడ ఏ తెలుగుపద మయినను కనబడట సంభవించిన
 యెడల మనకు పెన్నిధి నొకకివచ్చే. — మల్లంపల్లి, ఆం. ఉగాడి
 2. ముందూరగ్రామే; చెఱకుమ్మళ్ళ.

సంపన్నుండు మయ బెజయరాజు బెజయేశ్వరంబుగల స (శ)
 నివ్వణ(హ) నంబుసేసి దిన (శ) గుఱ్ఱం బ్రాకారంబు
 మటంబును నెమియించి.

(రెండవ ప్రకరణం)

... .. [బుచ్చా].....వ్రచ్చినవ (వారు)... ..
 దంబు [సల్పి] నన (వా)రుది [ం] బుగద్యంబుల నలస
 (శ్వా) స్వ (శ్వ) తంబు..... [యను] ఇ (ఈ) భూమిలోన.

(ధర్మవరము శాసనము)

(మూడవ విజయూదిత్యునినాటి శాసనము)

తెలుఁగు కవితావతరణ మెట్లు సంస్కృతానువర్తియై
 వరలినదో, అట్లు తెలుఁగు శాసనములపట్లను సంస్కృత
 చాఢ్యపకుట తప్పలేదు. కావున శాసనములందు
 లభించు తెలుఁగు గద్యభాగములు నామమాత్రకములేకాని,
 స్వచ్ఛందమైన తెలుఁగువచనముయొక్క స్వరూపమును
 బ్రవర్తించునవి కావని సిద్ధాంతీకరింపవచ్చును.*

ఇక నాంధ్ర సారస్వతములో నాదికవియగు నన్నయ
 రచనను జూచినచో సందు సంస్కృత పదబాహుళ్య
 సమాససంఘటనములు గాన్పించును. ఆతనిభారతము చంపూ
 కావ్యముగా బయలుదేరినది. (ఇచట చంపూకావ్యమున
 గద్యపద్యములకు సమానస్థాన మీయఁబడినది.) (కనుక పద్య

* 'రెండో మూడో పద్యములుగల శాసనములతప్ప నన్నయకుఁ
 మూర్ఖకాలపు తెలుఁగుభాష స్వరూపమును దెలియఁజేయు నాధారములు
 గానరావచ్చువి.'
 —డా. చిలుకూరి.

ముతోఁ గుడి యెడమగా నడిచినయీ గద్యమంతయుఁ గవితా పదార్థ భూయస్వమే కాని నీరసముగానే గదా; కావున తెనుఁగు వచనము మొదటినుండియే షడ్యముతో సరిగా సాగివచ్చుచునే యున్నదని తెలియుచున్నది.)

సన్నయనాఁటినుండియే 'గద్య' మను పదమున కొక విలక్షణార్థము మన కున్నట్లు వెలియునగును. గద్యము వచన మునకుఁ బర్యాయ పదముగా నుపయుక్తమగుచున్నది. కాని 'గద్య' మను ప్రత్యేక ప్రక్రియ మనకొకటి నిర్దిష్టాకార ముతో నున్నట్లు గమనింపగలుగుదుము. కావ్యములలోఁ బ్రతి యాశ్వా నాంతమున 'గద్య' పొడగట్టును. దీని ప్రయోజనము లేవి యనగా, నా కావ్యరచయిత యొక్క సంశయ గురు నామాదికములను, కావ్యమందా యాశ్వాస ములలోఁ బ్రతిపాదితమైన విషయములను వెలిబుచ్చుటయే. అనగా నేటికావ్యములలో 'విషయసూచిక' లనుశీర్షికక్రింద పచ్చువస్తువు. గ్రంథోపరిభాగమున నచ్చిడఁబడునట్టి కావ్యకర్త నామాదికము లీగద్యము ప్రాచీనకాలములోఁ జివరనిర్వృత్తిం చెడివన్నమాట. కావున వీనియందు కవితాభావ ముండుటకు వీలులేదు. విషయబోధనయే ప్రధానోద్దేశ్యము. అందువలన నీగద్యమందు కవితృ ముండకపోగా, కేవల వచనముయొక్క స్వరూపము కించిద్వ్యక్తమగును కాని, యీగద్యములు కేవల వచనములు కానేరవు. (గద్యభాగము సమాసభూయస్వమై యనుప్రసాసాలంకారయుక్తమై షడ్యములో నుండు ప్రతికీ (Rythm) దీటైన లయకలిగి విరాజిలుచుండును. ఈ శబ్దాలంకార, సమాస,

శ్రుతి లయలు గద్యపాదామయలో బాంధవ నూత్నాన కా
శములు. కావున నిషియన్నియు బ్రతీగద్యలోను కాసరావు.

కొన్నికొన్ని యన్నిటమున్నయై చెప్పొందుచుండును.)

గద్యము విషయసూచికగా వర్ణించునట్టికింది సన్నయ
గద్య చూడఁడు:—

ఇది సకల సుకవిజన వినుతి సన్నయభట్ట ప్రణీతం
బయిన శ్రీమహా భారతంబుకంఠ సభాపర్వమున
ధర్మరాజునకు సభాపాఠముం, గిరికరి వర్ణనంబును, నారదు
వలన లోక పాలుర సభాశ్రవణంబును, రాజసూయ మహాఘ్న
రారంభంబును, జరాసంధ వధయు, గిరివ్రజకుకులయిన
రాజులం గృష్ణుండు విడిచిపెట్టెను, రాజసూయంబు సన్నవి
ప్రథమాశ్వాసము. (పా.)

అట్టిగద్యలు ముఖ్యములుగాఁ బురాణములం దుండుట
సహజము. మార్కండేయపురాణము, సమీరణమార
విజయము, భాగవతము. మున్నగు కథాకథనపద్ధతి
[Narrative] గల గ్రంథము లింకలకు కాపారణము లగును.

ఇంక వంశనామాదకముల వచించుటలో శబ్దాలంకార
ములు గలవి కొన్నిగద్యలు చూడఁడు:—

“శ్రీమధుభయ కవివిత్రీకొమ్మనామాత్యపుత్రీ బుధా
రాధన విధేయ తిక్కన నానుధేయ ప్రణీతంబయిన... ..”

“శ్రీ కమలనాభ పుత్రీ మారయీమాత్య పుత్రీ
సుకవిజన విధేయ శ్రీనాథ నానుధేయ ప్రణీతంబైన...”

“సకల గుణసనాథ సోమనాథ ప్రణీతంబైన...”

“శ్రీమదఖిల కవిమిత్ర పెదయన్నయామాత్య పుత్ర శారదా దయావిధేయ జక్కన నామధేయ...”

ఇట్లు చాలమంది కవులు తమగద్యలను రచించిరి.

కవులు తమ ఆశ్వాసాంతగద్యములలో నిష్టదేవతా సూచనమును జేయుచుందురు. ఇందులకుఁ గొన్ని:—

“శ్రీమత్కాళహస్తీశ్వర చరణకమల సేవాపరాయణ సింగమ రమానారాయణ జక్కయనారాయణ తనూభవ పరాఙ్ముఖసూరటి...”

“శ్రీమత్పరమపదనాథ నిరవధిక కృపాపరిపాకపరిచిత సరసకవితాసనాథ రామకృష్ణకవినాథ...”

ఇట్లు రామరాజభూషణుడు, కూచిమంచి తిమ్మకవి మున్నగు కవులనేకులు తమ యుపాస్యదేవతలగూర్చి గద్యమం దుల్లేఖించిరి. ఈ గద్యభాగములవలనఁ గవి జీవితమునుగూర్చి యిసుమంత చరిత్ర తెలియుట యుపయోగము. ఈ గద్యరచయిత కొన్నియెడల కావ్యకర్తయే కావచ్చును. కొన్నిపట్ల నా కావ్యముయొక్క ప్రతుల వ్రాసికొనిన వారే వ్రాసియుండవచ్చును. ఈ రెండవయంశమును సిరీకరించుట కాయా వ్రాతప్రతుల యాశ్వాసాంతగద్యలలో విలేఖరుల నామాదికములుగూడ కస్పట్టుచున్నవి. ఇట్టి ‘గద్యము’ అను ప్రక్రియ ప్రతి గ్రంథమందును పొడగట్టి మన సార

స్వతములోఁ బ్రత్యేకస్థానమును గడించినది. ఈ గద్యస్వరూపము కేవల వచనమునకును, కేవల పద్యమునకును మధ్యస్థితినాక మించుచున్నది. వీనిలోఁ గొన్ని గద్యలను బాడుదురు. ఆ చదువు పద్ధతియే భిన్నము. (తెలుఁగు సారస్వతపు తొలిది నములకే 'రుద్రగద్య' మొదలైనవి యున్నవి. వీనిలో లయ (Rythm) ఉన్నదనియే తలంపవలెను. *)

మన సారస్వతములో 'దండకము' లనునవి కన్పించుచున్నవి. ఏవిధముగా కవితాభావము లేని పద్యమున చనముగా ముందు కాంచితిమో, యట్లే 'దండకము' వచనముగా భాసించినను, లయ (Rythm) కలదిగనుక పద్యతుల్యముగా చున్నది. (ఈ దండకములు నమ స్థార గద్యలకు తుల్యములు.) నన్నయతరువాత పాల్కురికి సోమనాథుని కాలమునకే గద్య ప్రబంధములు విరివిగానుండి సంస్కృతపద బాహుళ్యము వలన జనసామాన్యమునకు రుచింపకపోయినట్లు పండితారాధ్య చరిత్రలో—

'ఆరూఢగద్య పద్యాదిప్రబంధ, పూరితసంస్కృత భూయిషరచన మానుగా సర్వసామాన్యంబుగామి, జాను తెనుఁగు విశేషము ప్రసన్నతకు.

మఱియు బసవపురాణములో—

'ఉరుతరగద్య పద్యోక్తులకంటె, సరసమైపరగిన జాను తెనుఁగు చర్చింపగా సర్వసామాన్యమగుట.'

* "కావ్యము లనిపించుకొనిన వచనములు గద్యములు. కావ్యేతర వచనములు వచనములే!"

—శ్రీ సింగళి లక్ష్మీకాంతం.

ఇటఁ జెప్పిన గద్యగ్రంథము లేమాయెనో మృగ్యముగా నున్నవి. లేక, 'గద్యపద్యోక్తి' అనియు, 'గద్యపద్య ప్రబంధపూరిత సంస్కృతభూమిషరచన' అనియుఁ బేర్కొన్నపుడు గద్యపద్యములచేఁ జెన్నొందు చంపు వనియేమో యు దేశము!

సూలముగాఁ దెలుగు సారస్వతమును జూచినచో రెండుగా విభాగింపబడినట్లు తెలిపితిమి. (సంస్కృతప్రభావము భాసించిననాటినుండి వరలిన సాహిత్యమును రెండుశీరికల క్రింద విభాగింపవచ్చును; మొదటిది పురాణరచన (The Narrative) రెండవది ప్రబంధరచన (The Descriptive). ఈ రెండు ప్రక్రియలలో నొకేకథ, రచనాశక్తిచే, నవకాశానుగుణముగ ద్వవిధ్యమును బొందగల్గును. ఇందులకు పురాణస్థాన గాథలను ప్రబంధవస్తువుగా స్వీకరించి, నిర్వహింపబడిన ప్రబంధములగాంచిన తెలియును.

ఇక పురాణప్రబంధవచనములను పరిశీలింపవలయును. అపుడు వచనమాంధ్రమున సభివృద్ధిపొందెనో, లేదో తెలియవచ్చును.

పురాణములోను, ప్రబంధములోను గన్పించు వచనము భిన్నస్వరూపమును బొందినది. పురాణవచనము పద్యములమధ్య నెడనెడ గన్పట్టును. ఈవచనము కేవలము రెండు పద్యముల నడుమగాని, రెండు సన్నివేశములకు సంబంధ వాక్యముగాగాని వినియోగపడును. ఒక్కొక్క

యెడ నిరువుర సంభాషణము పద్యములలోఁ జిత్రించిన, నా
 యా పాత్రలను సూచించుటకై వచన ముపయుక్తమైనది.
 ఇట్టి విధానముతో వచనము పురాణములోను, ప్రబంధమం
 దును విరివిగా గన్పించుచున్నది. (పురాణవచనము పురాణ
 పద్యమువలెనే సుబోధకము (ఆఖ్యానాత్మకము) అల్పపద్య
 వాక్యమయము. అయ్యది నిరాడంబరముగను, నాతిస్థిర ము
 గను, విషయప్రధానముగను, కథాగమనవేగముతోడను
 నడచుచుండును.) (కాని, ప్రబంధములలో వచనమున కొక
 ప్రత్యేకత యున్నది. ప్రబంధవచనము దీగముగను, ఆలం
 కారికముగను, వర్ణనాత్మకముగను, సమాసగుంఢిత ఫణితి
 తోడను, పద్యమునందువలె శబ్దాలంకారములతోడను విజృం
 భించియుండును. (కాని, భాగవతముమాత్ర మిడ సరితూగదు;
 పురాణవచనమువలె భాసిలక, ప్రబంధరీతి ననుసరించినది.
 ప్రబంధవచనములో కథావేగమునకై త్వరపడుటలేదు.
 మీదుమిక్కిలి కథాస్రవంతి యావచనమను పర్వతమునొద్ద
 నొక్కుమ్మడి యాగి, తదుపరి యా వచనపర్వతము సధిగ
 మించి చనుచుండును. కథలోని సన్నివేశముల నెక్కుడుగా
 వర్ణించుటయే ప్రబంధకవిత్వ లక్ష్యము. కనుక, కథావేగ
 మున కాతని పద్యరచనగాని, వచనరచనగాని పూనుకొనదు.
 సన్నివేశ (incident) ప్రస్తారమే కవియొక్క యుద్దేశ్యము.
 ఇట్టి ప్రబంధవచనములలో నెక్కుడు స్వభావోక్తి యొప్పును.

ఈ విధముగా పద్యమునకు భిన్నమైన వచనరచనము
 మనకు తొలుదొలుత శాసనములం దుంకురించి, తరువాత
 చంపుకావ్యమైన భారతములో పద్యముతో నెడనెడ నడ

చుచు వచ్చుచు కావ్యాంతములందు విలక్షణముగా 'గద్య'
 లను పేర బరగుచు, కావ్యము లనిపించుకొను గద్యలలో
 పొడసూపుచు, ప్రబంధ యుగమునాటికి నలంకారముల
 గ్రహించి విశిష్టరూపమును పొందినట్లు తెలియుచును. ఎట్లై
 నను ప్రబంధయుగముతర్వాతనే వచనప్రయోగము సంపూ
 ర్ణముగా గుర్తింపబడినట్లు నమ్మవలసియున్నది. ఆంగ్లవిద్యా
 ప్రభావము కారణముగా గత రెండు శతాబ్దములనుండి
 వచనరచన సర్వోపభోగ్య మగుచున్నట్లు గమనింతుము.
 ఈ క్రమపరిణామము నోపినతో ముందు గమనింతుముగాత!

ఆంధ్ర వచన స్వరూపము

అ స్వ య ము

రెండవ భాగము

నన్నయ భట్టుగాని, తిక్కన యెఱ్ఱనార్యులుగాని వచనమును కథాకథనపద్ధతికి ననుగుణమై గౌణమైన వాహిక (medium) గా స్వీకరించినట్లు ద్యోతించును. ఇక వారి రచనలోమాత్రము భేదము వర్తించుచున్నది. ఇదివారివారి యాస్మీయత (Personality)లను పురస్కరించుకొని వచ్చిన శైలీపై విధ్యవిన్యాసవిలసన మే. (భారతరచనలో నన్నయ యేవిధమైన యాఖ్యానాత్మక శైలిని ప్రదర్శించెనో, తిక్కన యెట్టి నాటకీయ శైలిని నడిపించెనో, ఎఱ్ఱన యేవిధమైన వర్ణనాత్మక శైలిని పుణికిపుచ్చుకొనెనో, యట్టి శైలీనైవిధ్య మాకవుల వచన రచనలందును తగుమాత్రముగ గన్పించుచునేయున్నది) అనగా నన్నయ వచనమునకు కథాకథనశక్తియున్నట్లు, తిక్కయజ్ఞ వచనమునకు సంభాషణాశక్తియున్నట్లు, ఎఱ్ఱనా మాత్యుఁడు వచనమునకు వర్ణనాశక్తియున్నట్లు మొట్టమొదట

చూచిన ద్రష్టలు. ఈ విధముగా వచనము త్రిముఖముగా
 తిరుగగలదని తీర్చిదిద్దినవా రా కవిత్రయమువారే. కాని
 సుఖ్యముగా వచనమునకు వారి రచనలలో గ్రాముఖ్యత
 లేదనుటకు వీలులేదు. వచనగ్రంథము లానాటికే యున్నట్లు
 శైవకవుల పాతములలో హస్తింపబడియున్నది. ఆ తర్వాత
 వచ్చిన తిక్కనామాత్యునకు తన యుత్తరరామాయణమును
 రచించు తలఁపు పుట్టినపుడు వచనరహితముగా రచనసాగింప
 వలెనను దీక్షవహించుటనుబట్టి యానాటి వచనస్వరూపము
 ద్యోతితగలదు. నాటి దీర్ఘవచనములను సాగించుట ఎట్లగా
 మాత్యుఁడు తీసినదారియే. ప్రబంధోచిత వర్ణనలను సృసింహ
 పురాణ హరినంశములందు విలోకించినవాఁ డాతఁడే. వచన
 ములో భావస్పృశీకరణశక్తియున్నట్లు నన్నయ వచనములలో
 తెలియును; సంభాషణాచాతురి వచనరచనలో నున్నట్లు
 తిక్కన పరిశీలించె; భావప్రస్థారమునకుగాని, భావవ్యాఖ్యా
 నమునకుగాని వచన ముపయుక్తమగునని శంభుదాసుఁడు కని
 పెట్టె. ఇవిధముగా కవిత్రయ వచనరచన మూడుచిన్నెలు
 పొంది చెలువారుచున్నది.

కవిత్రయమువారి ననుగమించిన కవులలో ననేకులు
 వారి మార్గముల ననుసరించినవారే. అట్టి యనుసరణమే
 వచనమందును గన్పించుచున్నది. కాకపోయిన, వచనమున
 కున్న మూడుశక్తులను (పైఁ బేర్కొనిన శక్తులు) పరిశీలించి,
 మువ్వరి ఛాయలను సంకమింపఁజేసికొన్న వారనేకులున్నారు.

మరల కవిత్వములోగాని వచనములోగాని ప్రత్యేక విశిష్టతలు వచ్చిన వనిన శ్రీనాథుని హస్తములందే యని చెప్పవలయు.

శ్రీనాథుని కవిత్వంలో నొక మార్పు వచ్చినట్లు సూచించితిని. కవిత్వముచే దిద్దిపెట్టబడిన పురాణ లేక ఇతిహాస వైఖరి కొంతకాలము వర్ధిలి, శ్రీనాథునినాటికి కావ్యఫణితిలోనికి పరివర్తనము పొందినది. ఈవైఖరీభేదముతో బాటుగ రచనాపద్ధతిలోను భేదము వచ్చినది. స్వతంత్రతాలంకారములచే నాకావ్యయోగ నలంకరించుట శ్రీనాథునితో మొదలు పెట్టబడె. మూలమును యధాతథముగా ననుసరించుట లీతని రచనలో స్వల్పము. శ్రీనాథుఁ డెటునున్నను తన వ్యక్తిత్వమును జూపెట్టును. నైషధకావ్య మందలి పద్ధతి యిందులకుదాహరణము. కొన్ని శ్లోకముల ననువదించుటలో వచనముగా నవతరింపఁజేసినాఁడు. దానిలో నాతని యశక్తత గాక, యా మూలశ్లోకములలోని వాచ్యత (Baldness) యే కారణ మనవలసియున్నది.

ఉదా. కిమస్యరోష్ణాం కపటేన కోటిభిః విధిర్న రేఖాభిరజీగణ
 ద్గుణాన్ నరోమకూపోఘుషుషా జగత్కృతా కృతా
 శ్చకిం మాషణ శూన్య బిందవః ॥

మొదలైన శ్లోకములను వచనమందుంచె జూడుడు:

“ రోమకోటి కపటంబున హాటకగర్భుండు
 పాటించిన సుగుణగణనారేఖ లవయవంబులం బాలుపారె”

శ్లో. నై.

ఇవ్విధముగా శ్రీనాథుఁడు వచనముయొక్క ప్రయోజనమును గ్రహించెను. కథాకథనమున కెక్కుడుగా వచనమే యుపయుక్తమని తెలిసినాఁడు. అందుచేతనే శ్రీహనుని శ్లోకములను వచనమందు దింపినాడు. ఇదిగాక శ్రీనాథుఁడు కావ్యక్షణితి ననుసరించినవాఁడు కనుక, యది వచనమందును దొరలినది. దీనిననుసములతో వచనము నలంకరించినాఁడు. సర్వసలను మఱింత బహువు గావించెను. అనుప్రసాసాలంకారముల తోప్ప, శ్రవఃపేయతకు పాటుబడినాడు. ఈ క్రింది వచన ముదాహరణ మగును.

“వెండియు నవఖండమండలంబగు మహీమండలంబు సకు మకరకుండలాలంకారంబునురబోలె భీమేశ్వరమండలంబు పొరుగునఁ ద్రిలింగోత్కలతలంబులనంది, వింధ్యాచల పాదంబునఁ గేదార కుంభకోణార్కస్థానంబుల కుపమానంబనఁజాలి, యేలేటి మేటికాలువలవలన నదీమాతృకంబులగు పంటనలంతులు సలిలధౌతకలధౌతశలా కాశకలసంకోచకరణంబులై యంకురించినవియు”

శ్రీనాథుఁడు కాశీఖండంబున ‘సదాచారనిరూపణము’ ‘స్త్రీలక్షణ నిరూపణము’, ‘యోగ నిరూపణము’ లను జేయునపు డెక్కుడుగా వచన ముపయోగించి వచనప్రాశస్త్యమును నిరూపించెను. అట్టి నీతిబోధలకు, శాస్త్రవిషయములకును వచనమే యుపాదేయమని గ్రహించినట్లు స్పష్టముగదా! ఈతని జటిల వచనరచనఁ జూడుఁడు:

మకుటసంవాసితవికచమందార కుసుమమాలా మకరంద
 బిందుధారాగౌతచరణారవింద మందరాచలమందానమధ్య
 మాన దుగ్ధజలధిగర్భాపిరూప్యత కాలకూట కృత్తిటభవసింహ
 గండూషకశ్శంకీతకంఠమాలాఽకుంఠి సకంఠోక్త భువనరియో
 దాక్షిణ్యదాక్షోయణీకుచకలశపాళీకేళి” కా. ఖం. చ.

అనగా శ్రీనాథునిచేతిలో వచన మొక నూత్న మర్యా
 దాశ్రయి యైనదని సిదాంతము. పోతన శ్రీనాథుని సమకా
 లీనుడైనను, ‘భాగవతము’ కావ్యముకాదు గనుక యతిహాస
 నైఖరినే తన రచనలో ప్రతిపాదించి ప్రయోగించినాడు. (కాని
 పోతన కవిత్వములో గడించుకొనిన ప్రశ్నేనా, గద్యమంహనా
 పొందినాడని చెప్పవలయును.) అంత్యనియమాములో రచించు
 పదతి యీతనిసామ్మ. పదనలండు దీర సమాసయక్తముగను,
 కథాకథనమందు లలిత పదములతోడను రచనను సల్పగల
 నన్యసాచి పోతన.♦

ఇక శ్రీనాథుని తరువాతివారు గతానుగతికంబుగ
 నాతని రచననే యనుకరించినవలెను. పిసవీరస శాకుంతల
 కథను స్వీకరించినపుడు శ్రీనాథుని భాషాంతరీకరణ పద్ధతినే
 యనుసరించెను. జక్కన, ఆనంతామాత్యులు తమరచనలలో
 కథాకథనపద్ధతికి ననువైన రచనసల్పి, వచనములను తదను
 గుణముగానిర్వహించిరి. జక్కన తన ‘విక్రమార్కచరితము’

♦..... “జలధరి నిదశింఖ శాగ్ర సుదర్శన గదాదండ ఖడ్గాక్షయ
 బాణతూణీర విఘ్నజితుండు.....” కి స్కం. (భాగవతము)

లో ప్రభుత్వ శాస్త్రమున పురివిరసమును వచసంబులో నిలిపి
 న్నాము. దీనిబట్టి వరనాత్మక మొనకలి వచసములో నెంతవఱకు
 నెగునో నిరూపితముగను. జక్కన వచసములు సమాససంభరితి
 ములు, శబ్దాలంకార పిలసితములును. శ్రీనాథుని వచసరచ
 సము ననుగమించినా రాతసి తర్వాతికవులు,

కి విశ్రయమువారి తరువాతిమరల శ్రీనాథుడే శాలుగు
 సాహిత్యమున కొకతీర్పు ద్రినాడు. అది పెద్దనకాలము
 వఱకు నాగినది. పిమ్మట పెద్దన పెద్దవాడైనాడు. కృష్ణరా
 యలదిర్చారు సాహితీరంగస్థుడైనది. ఎల్లాపెగడచే శంకు
 న్నాస చేయబడి. శ్రీనాథునిచే పరికరములు సమకూర్పబడి
 పెద్దన్నచే ప్రబంధ సౌధనిర్మాణము గావింపబడినది. తరు
 వాతి వచస తికారుడు సౌధాంశర్భాగములకన్న సౌధో
 పబంధ గముల నలంకరించినాడు. తరువాతి కవులందఱు ఆ
 సౌధములలోనే వచ్చించిరిగాని, మించి యేమియు జేయలేదన
 వలెను. ఇట్లు పదునెనిమిదవ శతాబ్దమువఱకు సాగినది. ప్రబం
 ధములలోని వచసము, పైస నుడివిసట్లుగా, ప్రబంధ పద్య
 సరిణినే నడచినది. అట్లనుగుణముగ తేనిచో సమత (Balance)
 యుండవేరదు. పెద్దనపెట్టిన యొరనడిసి కథాకథసమందును,
 కథాసన్నివేశ కల్పసమందును, అంగాంగిరసనిర్వహణము
 లందును, విషయ విభజనమందును, తరువాతికవులు చాల
 వఱకునుకరించిరి; ఇట్టి రచన గతానుగతిక మై కవిసమయము
 (Convention) వలె పరిణమించినది (ఈ ప్రబంధములలో ద్వితీ
 యాశ్వాసమున (నించుమించు) తప్పక యొకదీరవచసము
 పొసగియున్నది.) దీనివైశిష్యమే మన:- శబ్దాలంకారము తప్పక

యుండుట; యమకము, అనుప్రాసములు వరలుచుండుట; ఇవి సమాసములోనుండి వగనాసందర్భములో రచింపబడుట: ఉదాహరణములుగా జూడుడు:—

కోలాహల పర్వతవర్ణనమును జేయుచు వసుచర్మిత కారుడు:—‘మఱియు సిక్కులాచల సంతాసంబు, సంతాసకుసుమ వాసనా సమాగత సారంగసంగీత భంగీతరంగంబులుపాంగంబులుగాఁ బాడు వేల్పుగాణీల పాణీతిమాణీక్య వీణావధురరావామృతంబులఁగరగి, .పెచ్చుపెరుగు నచ్చుబుబచ్చలచాయలు మెచ్చులుసేయఁ బచ్చికల మచ్చికల విచ్చలవిడిఁ గుచ్చుకొని మెసవ నుంకించు నంకపు రాజంకి జంకించి...’ మనుచర్మితలో వేటను వరించు సమయంబున పెదన పెద వచన రచనమున కుద్యుక్తుడాయె. ఈ వచనమును అనుప్రాసాలంకారములతో నున్నది. ముక్కుతిమ్మన యొద్దికగా తన ముద్దుపలుకులతో గద్యమునువిడిది పెద్దనాదుల కుద్ది యనిపించె:

‘అంధకారబలీంబ్ర నిర్బంధన దురంధర సమయమధుమధన చరణాంగుష్ఠనిష్ఠ్యూత గగనసరిదంబుపూరంబుల కనుబింబంబులై’ అను రచన ముదాహరణము చాలును.

పింగళి సూరన ఆఖ్యానశైలిలో రచనను సల్పినాఁడు. ఆతని కళాపూర్వోదయ మిందుల కుదాహరణ మగును. ఇందలి వచనములలో ముఖ్యముగా నెన్నదగినది కథలోని కల్పనల యావిష్కరణ సమయమందు విరచించిన వచనము. సరస్వతీ చతుర్ముఖుల విలాసమును విప్పిచెప్పి

నపుడు వచనమే యుపాదేయమని తలంచినాడు సూరన.
 ఇట్టి కిషకిషయము పద్యమంతాకన్న వచనమందు విఖల
 ముగా వినరింపనగునుగదా !)

ఇట ధూర్జటిగూర్చియుఁ జెప్పవలసియున్నది:

ధూర్జటి చాల స్వతంత్రుడు. కృష్ణరాయులకాఁ బుంజు
 నున్నను, ఆతని కంకితము చేయుక కాళిహ స్త్రీశ్వరునికే క్షేత్ర
 సమర్పించిన ప్రత్యేకతగలవాఁడు. ఈతఁడు తన కవిత్వమం
 దును స్వాతంత్ర్యము వహించెను. ఇతఁడు తన వచనరచ
 నలో యుదమును పరించుతటి. వేటను నెడలునటి సంద
 ర్భములందును, సహజప్రతిభతో స్వభావోక్తి ప్రధానముగా
 రచించె.

రామకృష్ణుఁడు తన పాండురంగమూహాత్మ్యములో
 వచనరచన సన్నివేశములను వరనోచితక్షణముల కండ్లకుగట్టి
 నట్లుచేసెను. నిగమశర్మ యక్క వచ్చిన సందర్భమున నా
 యింట జరిగిన విశేషములను చక్కగా వచనంబున పొందు
 పఱచినాడు. 'పాండురంగవిభుని పదగుంకనము' ప్రతిఘట్ట
 మున గన్పించును. ఈ పైసందర్భమున నూత్నవచనములో
 రామకృష్ణుఁడు నిగమశర్మ శరీరముయొక్క కర్కశత్యమును
 కుకవిపదబంధమునకు బోల్చి తన యాధిక్యమును ప్రకటించె.
 పాత్రచిత్రణమందు వచనమెంత దోహదభూతమో యుదాహ
 రించినా డనవలెను.

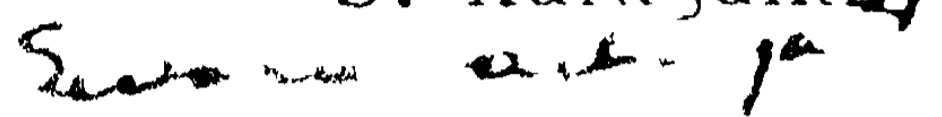
ఆంధ్రకవికులభోజుడైన శ్రీకృష్ణరాయలు రచించిన
 ఆముక్తమాల్యదలో ననేక వచనములు గన్పించును. కృష్ణ

రాములు వర్ణనలకు గుత్తమోత్తమి రచయిత యని ప్రాజ్ఞుల
 తలచుచు. ఆముక్తమాల్యదలోని విషయమున గుదాహరణ
 ములు మిక్కిలము మౌన ప్రదాయ సిద్ధాంతమును
 రాములు చక్కగా నెఱిగియుండెను. వానిని తన గ్రంథము
 దంతితును వెదజల్లిచాడు. (ఆముక్తమాల్యదలోని వచనరచన
 జూచినచో తత్వవిషయకమైన బోధన మంతిటిని వచనమే
 చక్కగా నిర్వహించున దని తేలును.) ఇవిధముగా ప్రబంధ
 ములలో వర్ణనలకు, తత్వవిషయములారాగాగల శాస్త్రవిషయ
 ములకు వచనమే యుపాదేయముగాని పద్యము కాదని ఋజు
 వయినది.

ఇక దీక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయములో వచనసాన స్వరూ
 పములను గమనింతెము. వచనములోఁ గ్రాంతిగా కావ్య
 స్పృష్టి యీ నాయకరాజ యుగమునందే జరిగినది. పద్య
 కావ్యముకన్న వచనకావ్య మెక్కువగా సులభగ్రాహ్యమని
 కవులెఱిగిరి. అనేక ప్రక్రియాభేదము లీయుగముం దుద్భ
 వించినవి. యక్షగాన మినాటిదే. గీతికి (Lyric) ప్రాధా
 న్యమువచ్చిన దీ దినములందే. ఆనాటి కవులు గతానుగతి
 కముగా గాక, ప్రత్యేకమార్గమును ద్రొక్కి తమ ప్రతిభను
 అసమానముగా నందజేయవలెనని సంకల్పించిరి. తదనుగుణ
 ముగా సార్వభౌముల సాహితీ విపాస చేతుల గలఁగినది. కృష్ణ
 రాయలవలె రిఘురాధరాయలు సాహితీద్రష్ట; స్రష్టకుండ.
 నాయక రాజయుగమున వెలువడిన గ్రంథములలో ప్రబంధము
 లున్నను నవి పిల్లననుచరిత్రలవలె గతానుగతికములుగాక
 ప్రత్యేకసానమును బొందగల్గినవై చెలఁగుచున్నవి. వచనము

అంత కిషములుగాక సుబోధ నచనరచనను మార్గవర్తికి ముత్య
వ్యావహారిక ప్రయోగములతో పొసగుచున్నవి

This prose is interesting contrast with the classical
prose, and is full of colloquial idiom (cf. Taylor's Oriental
Historical Manuscripts)

—S. Kuruganti

వచనరచనను గడంగినవారిలో 'రాయవచక' క రను, ♦
 వలె కూచి బాలసరస్వతిని పేర్కొని సకలంబులు. భాగ్యవ్యతి
 'వ్యాఖ్యాన' మును ప్రకీయను పలుకుటగా ననతిరంజనం జేసి
 నాడు. కళింగవేదిరాజు, సముఖము వేదికలక్ష్మిననాయకము
 ముఖ్యముగా నచనగ్రంథముల రచించిన, కంకంటి వాడరాజు
 ప్రబంధసరిణిలో రామాయణకావ్య విరచనము నల్పించి,
 తనకాలమువారికి వచనశైలి యాతిసగ్రంథములలోఁ బ్రతి
 ఫలింపక పోలేడు.

ఈయుగమందు వెలసిన రచయితల రచనమందలి
 వచనమును సూచించెదను: (కంకంటి వాడరాజు వ్రాసిన
 యుత్తరరామాయణములో వచనము స్వభావంక ప్రధానము
 గను, ప్రాతచితణమున కనుగుణముగను పొడముచున్నది.)
 ఉదాహరణముగా, జానకీశోకఘట్టమున జానకి లక్ష్మణునిచే

♦ రాయవచకము మధుర నేనాపతిచే రంపబడినది. ఇందలిభాష
 వ్యవహారసిద్ధమైనది. "రథోత్సవమునకు విజయంకాయవలెను; అని విన్నపం
 కాయంక ద్వారపున్న దళనాయకులు ఆతీరున్నే రాయలవారు విచ్చేసి
 పున్నారు"

రామాజనెటిగి, యవశయై చేడ్పడియున్నతటి నాపె యవ
 సము వచనములో నెట్లు చ్చితంచనో కాననగును.♦ 7

ఇట్లు రంభను రావణుఁడు మానభంగ మొనర్చిన
 పిమ్మట రంభయొక్క దుర్దశ వర్ణించినాఁడు వచనమంగు:—

‘బెబ్బులివాతికిం జిక్కియు జిక్కక మగిడిన హరిణి
 కరణి రాసూముఖిగవ్వారంబునంబడి బయలుదేరిన చంద్ర
 కిళచండంబున చెదరిన ముంగురులతో బెదరిన
 బెళుగుచూపులతో, బ్రదిలిన నివిబంధంబుతో వదలిన కేశ
 వాళంబుతో, బగిలిన బింబాధరంబుతో నొగిలిన చెక్కుటద్దం
 బులతో వాడిన విరిసగులతో వీడిన భూషణంబులతో
 ఆకారంబునాల్చి వచ్చిన శోకరసాధిదేవతవలె’నున్న
 నని వర్ణించె. ఇట వర్ణితములైన యవస్థలను సూచించుటకు
 సంతరింపఁబడిన క్రియాపదంబులు రెండురెండుగా ననుప్రవాసా
 లంకారసహితముగానుండి నడకలో బిగువును జాటుచున్నవి

(సముఖము వెంకటకృష్ణప్పనాయకుఁడు తెనుగు వచన
 స్వరూపము తిన్నగా తెలుపుటకై సారంగధరచరిత్ర,
 త్రైమినిభారతము లను వచనకావ్యముల రచించెను. ఈతని

♦. “...పడి చేడ్పడి బడిబడింబొడము ఒడలిక నొడలెఱుంగక రెండుగడి
 యలుండి కొండొక తెలిసివెండియువలసి యవశయైదీనదశంబొరసి,కృశాంగి మర
 లంగన్నదొరలివిచ్చి, విచ్చలవిడి వెడలెడి యశ్రువారాప్రవాహంబులు చెక్కు
 టదములసెకాలువాఱు,.....పుగపురఁ బొక్కుచుఁ దాల్మిమాలి, స్రుక్కుచు
 లేచికూర్చుండి... వెక్కెక్కెక్కె యేళ్ళుచు.....తలయూచుచు, దలయూ
 చుట విడిచి, ముక్కుసై వ్రేలు గీలుకొలుపుచు... హాహాకారంబు
 సలుపుచు.....”

వచనరచన సులలితపదసమన్వితమై క్లిష్టాన్వయములు లేక,
 'కులుకు కోకిల నణంచు గళరవంబు, పలుకుల సౌరు' గలిగి
 తెనుఁగు తీయనమును, తేటదనమును, తీర్చిదిద్దినట్లుండును.
 సంభాషణావిధానమును జ్ఞతించుటలో సైత మీ వచనము
 నిరాడంబరముగా సరసముగా నుండును.)

'జననీ! తక్కినవారికింబలె యింత యుపచారంబేమి
 టికి? ఏను నీకుమారుండనుగానే' యనుటయు నాపువ్వుబోడి,
 బొమ్మంచు కెమ్మోవిచిగురునం జరునగవు మొలకలు
 గులుక, కప్పరంపువీడియంపు తావి ఘుమ్ముమన, తేనియ
 చినుకులొలుక నిట్లుపలికె; 'ఓజగన్మోహనాంగ! నా కుమా
 రుండవగునువు; నిక్కంబుపలికితివి. నీదు సుగుణత్వంబును,
 నీచక్కఁడనంబునీయొ క్యారంబు నిచ్చెలులు నిచ్చుట పలుక
 విని వీనులకు విందులయ్యె. ఇప్పుడుకనుంగొనుటచే కన్నులకుం
 బండువయ్యె...'

(కళువె పీరరాజు రచించిన వచనభారతము,) మఱి
 కర్తలెవరో తెలియని వచనములు, 'భారతచిత్రకథలు',
 'బేతాళపంచవింశతి', మొదలైనవియనేకములున్నవి. విజయ
 రంగ చొక్కనాధుఁడు 'మాఘమాహాత్మ్యము', 'శ్రీరంగ
 మాహాత్మ్యము' లను వచనకావ్యములు రచించెను.) రామా
 యణ భాగవతములును వచనములోని కవతరింపఁబడినవి.
 శ్యామరాయకవి వచనరామాయణమును, పుష్పగిరి తిమ్మన
 వచనభాగవతమును గూర్చిరి.)

ఈ విధముగా వచనరచనవిరివిగా, పదునేనుపదు నెనిమిది శతాబ్దాలలో జరిగినది. వ్యావహారిక భాషా ప్రాధాన్యము చాల గ్రంథములలో నున్నట్లు తెలియగలము. (నాటి యక్ష గానములలోని వచనముగూడ వ్యావహారిక మే.) వచనగ్రంథములకు ముఖ్యముగా సుబోధకత్వమే ప్రోద్బలమిచ్చినది. ప్రజలకడదుబాటుగా సాహిత్యము నుంచుటకుగాను దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయము పుట్టినట్లు ద్యోతించును.) భారతభాగవతి రామాయణములను వచనమునం దుంచుట, యక్షగానము ద్వారా ప్రజాభీరుచిని చూపగొనుటలు తార్కాణములు గదా!

పూర్వోక్త ప్రకారముగా నాంధ్రభాషమీఁద నాంగ్ల భాషాప్రాబల్యము పందొమ్మిదవశతాబ్ది మధ్యకాలమునకు బాగుగా వచ్చినది. ఆంగ్లవచనరచన యాంధ్రుల ననేకుల ముగ్ధులను జేసినది. అట్టివాఙ్మయ నూంధ్రభాషలో నిర్మింప కుతూహలము సాహితీసేవకులకు జనించినది. ఇట్టిస్థితిలో చిన్నయ సూరి సర్వాతిశయియైన గుణము కలిగించి వచన రచన చేసినాఁడు. (ఆంగ్లపాఠశాలలలోఁ దెలుఁగుచదువు విద్యార్థుల కుపయుక్తములగు సులభ వచనములను రాయదుర్గము వేంకట నరసయ్య ప్రారంభించెను.) చిన్నయసూరిదృష్టియు నట్టిదే. కాని సూరి యిప్పితము వెద్దది! ఆలంకారికమైన వన్నె చిన్నెల నాపాదించి, శైలీసంపద ఘటించి, విరచించిన 'నీతి చంద్రిక' పిన్నల కేగాక వెద్దలకునాదరణీయమైన గ్రంథమాయెను. వచనరచనములో మకుటాయమానమైనది 'నీతి చంద్రిక.' ఆంగ్ల చనరచన ననుసరించి, వాక్యవిరామాదులను బాటిం

అంధములను సొగసుగా పొందింపగలశక్తి మంతుఁడు సూరి. భావముగాని, భాషగాని, తొట్రుపడకయే గంభీరముగ నడిపింపగల ప్రతిభా శాలి. నన్నయభట్టు పద్యరచనమం దెట్టిదిట్టయో, వచన రచనమందు సూరి యంతటి దిట్టరి.

చిన్నయసూరి ప్రారంభించిన గ్రంథమును బూర్తి చేయుతలంపుతోవీ రేశలింగము పంతులు, కొక్కొండ వెంకటరత్నము పంతులు ప్రయత్నించిరి. వెంకటరత్నము పంతులు రచన బిరుసుపాకమునఁబడినది. వీ రేశలింగము పంతులు చిన్నయసూరివలెనే వ్రాయుటకై యత్నించి చాలవరకు మరసింపగల్గెను; కాని యది వీ రేశలింగము పంతులు సహజశైలికాదని, యాతని యితరవచనమును జూచినచో బోధపడగలదు. ప్రచనమును సర్వోపభోగ్యమైన వస్తువుగాఁ జేసి కేవల, మాధునికమగు వచనమునకు మార్గదర్శియయ్యెను. కావున ఆధునిక వచనమునకు మూలపురుషుఁడు వీ రేశలింగము పంతులే యనవలెను. ఆంగ్లప్రభావము పూర్తిగాఁ బ్రతిఫలించినదాతని రచనయందంతటను; ఆంధ్రమున 'కథానిక'ను తప్ప మిగిలిన వచనమార్గముల ననుసరించినవాడు పంతులే. (నవల, విమర్శనము, చరిత్ర, ప్రహసనము, వ్యాసము, ఉపన్యాసము, మొదలైన వచన ప్రక్రియారూఢముల నన్నిటి నవతరింపఁజేసిన గురువు శ్రీ వీ రేశలింగము పంతులు.) వీరి గ్రంథములన్నియు గావ్యములుగాక, విజ్ఞానోపలబ్ధి కక్కఱకు వచ్చునవిగా నున్నవి. స్వీయచరిత్ర వీ రేశలింగము పంతులు వారితోడనే యాంధ్రమున నవతరించినది. పూర్వమున్న యాలంకారిక,

శాబ్దికవిమర్శనమును మాని, గ్రంథములపై నాధునికవిమర్శనలు సల్పిన యాదిగురువు పంతులుగారే! ననలావాజ్ఞయమునకు శ్రీకారము పెట్టిన మహానుభావులుకూడ వారే! విమర్శనమందు పంతులుగారితోపాటు గురజాడ రామమూర్తి పంతులుకూడ నెన్నదగినవాడు, కాని వీరేశలింగముపంతులకున్న నిష్పాక్షికాభిప్రాయము, పరిశీలనాదృష్టి రామమూర్తిగారికున్నట్లు తోచదు.

ఇట్టివిధముగా నూతనమార్గమున వచనము వీరేశలింగముపంతులవారి ముంజేతిమశికటకమన నాధునిక యుగమున వర్తిలినది. ఆధునిక యుగమునందలి పచనస్వరూపము నెఱుగుటకు ముఖ్యముగా విషయ విభజన మనసరమని తోచును. వచనములోవచ్చిన వివిధ శాఖలక్రింద వివిధ సేవకుల కృషి, తత్స్వరూపముల నెన్నుట యుచితము గదా!

వచనము బహువిషయముల కాలవాలమైనది. నవల, ఉపన్యాసము, విమర్శనము, చరిత్ర, శాస్త్రము, వ్యాసము-ఇవి వచనముయొక్క ముఖములు. వీనినాదరించి రచనసల్పినవారి నెఱుంగుదము.

ఆనాఁడు వీరేశలింగము పెట్టినభిక్ష నేటికిని నవలవిషయమున పొసఁగుచునేయున్నది. కాని, రచనములో, స్వరూపములో, కథాసన్నివేశ కల్పనములో మార్పు లగుపించుచున్నవి. 'నవల' అను పదముమాత్ర ముట్లేయున్నది.

(చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు తీవించియున్న నవలారచయితలలో ప్రథమగ్రంథములు. • వీరిన ననము మృదునైనది. వీరేశలింగముగారి రచనలోని సారశ్యముతోపాటు వీరి రచనకు సౌకుమార్యమబ్బినది. హాస్యముకూడకడు మేలైనదే. రామచంద్రవిజయము, గణపతి, సౌందర్యశిలక, శాంతి, సుధాశరచ్చంద్రము వీరి గొప్ప నవలారచనలు.) చారిత్రక నవలలో చిలకమర్తినా రద్వితీయులేమో యనునట్లు 'పేనులత', 'రాజాసానకధావళి' చెలగుచుండును.

నవలారచయితలసంఖ్య బాగుగా నాంధ్రమునం బెరిగి పోయినది. ఇట్లు తండ్రి పతండ్లములుగా నచ్చుచున్న వీరిలో మంచిచెడ్డలేరుట కర్తవ్యముగాదు. ఈ రచయితలందఱు వచన రచనమునకు తోడ్పడిరనియే చెప్పవలయును. కొందఱు భాష చాల జటిలముగా నుపయోగించిరి. కొందఱు ద్రాక్షోపాకముతో పొంకముగా రచించిరి. 'వేంకట పార్వతీశకపులు పేరెన్నికగన్న నవలారచయితలు. వీరి 'ప్రముదాననము' చక్కని ఆంధ్రనవల.) వేంకట పార్వతీశకపులు నవలకొక విశిష్టమైన వచనరచన నాపాదించి, పండితపామరహృదయముగా రచనసాగించిరి. జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి వచన రచన చాల క్షిప్రమై వచన ప్రయోజనమునకు సుదూరమై వర్తిలును.

• "కవులప్రతిభకు నికషాయమానమగు గద్యప్రబంధరచనమున వన్నె కక్కిన యల్పసంఖ్యాకులగు నాంధ్రకవులలో గణనీయులు....."

—ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయపట్టప్రధానోత్సవము.

(నవలారచనలో వచనముచాల కాలమునఱకు, అసేగా
 గిడుగు రామమూర్తిపంతులు వ్యావహారిక భాషావాదము
 నుద్ఘాటింపక పూర్వము, గ్రాంథికములోనే భాసిల్లింది.)
 గ్రాంథిక వచనమును నశ్యము జేసికొనిన వారకుడు కృత్రిక
 భాషగాక, వ్యాకరణసాధ్యములొ ఁదములను, కారకములను
 ప్రయోగించునట్టి భాష కాక, వ్యావహారికమునకు సమీక్షముగా
 నుండు భాషప్రయోగించిన నది చాల హృద్యముగానుండును.
 వ్యావహారికముపేర వ్రాయఁబడుచున్న నేటి గ్రాంథికములలో
 గాని, భాషించు ఉపన్యాసములలోగాని ఉన్న భాష నామాన్య
 జనుల కంతవరకు సుబోధకముగా నున్న గో ప్రాజ్ఞులు,
 ద్రష్టలు తెలియఁగలరు. మాండలిక భేదములతో మూర్తిభ
 వించినట్లు దురవబోధ మగుచున్నట్లును తెలిసిన విషయమే
 గదా! క్రియాపదములనుమాత్రము త్రుంచి, సమాసభూయిష్ఠ
 రచన నల్పుచున్న వార నేఁకులున్నారు. జన్మలమఱక మాధవ
 రాయశర్మ రచన మింకల కుదాహరణ మగును. ఇట్లుగాక,
 సామాన్యమానవుని కిరమగు లలిత శైలితో గ్రాంథికము
 నారాధించినవారు వీరేశలింగము, విశ్వనాథులని చెప్పవలెను.
 ఇయ్యది వారి రచనలలో గాననగును. ఈరచన నవలోకించిన
 సామాన్యులకును సుబోధకముగా రచించుటకు వ్యావహారి
 క మే యక్కర లేదనియు, గ్రాంథిక వచనములోగూడ పండిత
 సామర హృద్యముగా రచనసల్ప వీలున్నదనియు తెలియ
 గలదు. ఉన్నవ లక్ష్యనారాయణ పంతులువారి 'మాలపల్లి'
 లోని వచనమును సుబోధమే; దీనినే తేట తెనుఁగందుము.
 'మాండలికములను గూర్చి Ernest Hornwitz—

"Books written in a dialect are slow to travel beyond the pale of the province where it is spoken, but, a classical tongue like Sanskrit spreads quickly over a wide geographical area"

అసి నచించినాఁడు.

అయితే, యీ మాండలిక శబ్దములకు గణి కల్పించు లక్షణకర్త వచ్చినగాని దీనివలన వచ్చు నట్లు ముఖశిమింపదు.

(ఇంక యుపన్యాస రచనమునందా, నానుగంటి లక్ష్మీక నరసింహము పంతులును పేష్కానీతీరనలెను. వారి 'సాక్షి' సంపుటములలో గాననగు వచనస్వరూప మనస్వనాధారణము.)ధారాశుద్ధి, విషయసిగరణము, ఉపన్యాసవికాస, వచన రచన లక్షణములు. అండఱును సుబోధముగా మున్న రచన యిది. 'ఆంధ్ర ఎడిషన్' అసిపించుకొనిన సముగంప.

(విమ్మనములో నచన రచనమే యుపాదేయమైనది కాని కొండలు — నల్లూ సూర్యనారాయణశాస్త్రి, మధునా పంతుల రామలింగస్వామినంటివారు — విమర్శకుల పవ్యములలో రచించి.) నచనరచన నల్పిస విమర్శకులను చారిత్రక విమర్శకులనియు, నాహితీ విమర్శకులనియు విభజింపవలెను. నాహితీ విమర్శకులలో పూండ్ల రామకృష్ణయ్య, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి, కాశీభట్ల నోడరులు, రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ, పురాణం సూరిశాస్త్రి, శే. వెం. రాఘవయ్యంగారు మున్నగువారెంతో యున్నారు. వీరందఱిలో ముఖ్యుని కృష్ణరావుగా రగ్రగణ్యులు. వారి 'సమీక్ష' యందులకు నిదర్శనము. నిర్దుష్మమైన, యదాత్త

మొన వచనరచన స్వరూపమును వస్తువున కనుగుణముగా రచించినూపిన మేధావి కృష్ణరావుగారు. డీక్విన్నీ మొదలగు రచయితలతో నించుమించు చేతులుకలిపినా డనవలెను.

మన పురాణగ్రంథములను వచనములోనికి దింపి, సర్వోపభోగ్యముల గావించిన నోరి గుర్లింగశాస్త్రి, నాగపూడి కుష్ణస్వామయ్య, పెండ్తాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి మున్నగువారు స్మరణీయులు. (అనేక పండితులు గ్రంథ కీర్తికారూపమున విమర్శనల సల్పుచువచ్చిరి.) ఈ వచనరచన కిషముగాదు; అయినచోఁ బ్రయోజనము చెఱునుగదా! మేడేపల్లి వెంకటరమణాచార్యులు, దేవరాజసుధి, జయంతి రామయ్యపంతులు, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి త్యాదు లనేక కీర్తికలు రచించి వచనోపాసకులైరి.

చార్మిత్రకులలో కొమ్మత్తాజు, మల్లంపల్లి, మారేమండ, భావరాజు, కురుగఁటి, మల్లాది, పింగళి, దువ్వూరి, భోగ రాజు, తేకుమళ్ళ, వల్లూరి, దిగవల్లి, మానికొండ, కవిత్వ వేది, వంగూరి, చిలుకూరి, రాయసము, కోరాడ, గంటి మున్నగువారున్నారు. వీరిలో కొందఱు సాహితీచర్మితకు, కొందఱు భాషాచర్మితకు, కొందఱు రాజకీయచర్మితకుఁ గడంగి, సేవచేయువారున్నారు. కొమ్మత్తాజు లక్ష్మణరావు గారు స్మరణీయులు; పరిశోధనాపద్ధతికి దారితీసిరి. శాస్త్ర రచయితలలో సి. ఆర్. రెడ్డి, ఆత్మకూరి గోవిందాచార్యులు, గుళ్ళపల్లి నారాయణమూర్తి, కాళీపత్నం కొండయ్య, వఱులవారు, అప్పన్నశాస్త్రి మున్నగువారు రల్పసంఖ్యాకు లున్నారు.

వ్యాఖ్యాత లనేకులు వచనము నారాధించుచున్నారు.
 వ్యాసరచనమునకు వచ్చినచో సిగ్గుగునని చెప్పక
 తప్పదు. ప్రతికాముఖముగా వెలువడు వ్యాసములు వ్యాస
 ములు కానని మనవి. వ్యాస మనఁగా కేవల విషయప్రాధా
 న్యము కలది కాదు. ఏ చిన్న విషయమునైనను రచయిత
 భావాధిక్యముచే కేంద్రీకరించి, విస్తరించి, అంగాంగీభావ
 నిర్వహణముచేసి, యుదాత్తమైన శైలీసంహదతో విరచనచేసి
 కావ్యత్వ మాపాదింపనలెను. (పద్మమువలె వ్యాసమునకు
 గూడ రసమే ప్రధానము.) (ఈ కారణముచేనే ఆంగ్లనాహిత్య
 మున వ్యాసక రల రచనములను విమర్శకులు కావ్యముక్తింద
 జేర్చిరి.) ఇట్టి వ్యాస మను ప్రక్రియ లేని లోపమును మన
 యాంధ్రసాహితీసేవకులు తీర్పవలసియున్నది.

మనకు 'కథానిక' నూతనముగానే వచ్చినదని పలు
 వుర యాశయము; కాని పూర్వమిది వర్తిలినటుల మధించిన
 వారు తెలియగలరు. మన యాంధ్రగృహములలో ముసలి
 వారు చెప్పపడతి, వచనమాధుర్యము లప్రతిమాసములు. ఆ
 సాంప్రదాయమును విస్మరించరాదు. 'కథానిక' నేటి సార
 స్వతమున ముఖ్యస్థాన మాక్రమించి వచనగచయితల ననేకుల
 ప్రేరించుచున్నది. చింతా దీక్షితులు, శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య
 శాస్త్రి, భమిశిషాటి కామేశ్వరరావుమున్నగువారుప్రసిద్ధులలో
 కొందఱు. కథానిక పద్ధతికి వచన మెంతవఱకు పాదేయమో

దేరి వచనరచనకు దోహదభూతము లగుచున్నవి.)

సత్రీకలు వచనము నుపాసించు నిలయములు. 'Journalism' ఇతరప్రాంతములలో గొప్ప విషయము. అది ప్రశ్నేక శాస్త్రము. అట్టిది వెలుగులో బాగుగా ప్రవేశింపబడిన తెలియవలెను.

నేడు డాక్రమమున శాస్త్రవాజ్ఞయము వచనములో దారసిలవలెనని యత్నములు జరుగుచుండుట ముదాపహము. అన్నిట వ్యావహారిక రచన యుపాదేయ మగుచున్నది. దీని విషయమై ముందే తెల్పితిని.

ఆంధ్రవచన వాజ్ఞయము నొక్కమారు సింహాపలోక నము చేసినచో నైదు విధములైన విభజనము పొడవైనది :

1. పద్యముతో వేఱువేఱుపరాని పురాణవచనము.
2. ప్రబంధమం దాలంకారిక శైలీవిన్యాసముతో న్యాలిన
వచనము.
3. ప్రజానీకమున కందు బాటులో ముడుకట్టు రచింపఁ
బడిన వ్యావహారిక వచనము.
4. చిన్నయసూరి, కొక్కొండ వెంకటరత్నంపంతుల వారి జటిల గ్రాంథిక వచనరచనము.
5. వీరేశలింగము, విశ్వనాథుల సుబోధము, సులలిత
ముగు వచనరచనము.

రూపకలికాసము

౧

సాహిత్యమును పదములతో వ్యవహరించుచున్నది. కావ్యము దృశ్య శ్రవ్య భేదములతో వ్యవహరించుచున్నది. దృశ్యకావ్యమునే రూపక మని లాక్షణికులు పిలుచుచున్నారు. ధనంజయుని నిర్వచనము ప్రకారము నాటకమనగా, రూపక మను పదములు దృశ్యకావ్యమునకు వర్ణన చేయుచున్నవి. అనన్తానుకృతి నాట్యమనియు, నాట్యమునకు ప్రయోజనములు నది రూపకమనవనియు, నటులయందు సాత సమారోపముచే వర్ణింపబడి గాన రూపకమనవనియు, దశరూపకమన దాతని నూత్రమునే డీ మూడు పదములు మగుగుపడిపోయి నిత్యవ్యవహారములో నాటకమను పదమునూత్రము రూఢమైనది. కాని నాటక మనునది 'ఆపంచాంక మాదశాంక'మను ప్రత్యేక లక్షణముగల దశవిధ రూపకములలో నొకటిగా ధనంజయుడు పరిగణించినాడు. ఈనాడు వ్యవహరింపబడు రూపకములు పైలక్షణమున కవ్యాప్త్యతివ్యాప్తిదోషములకు గురియగునవేయనుట నిశ్చయము. కాని నాటకమను పదమును సామాన్య రూపక వాచకముగా గ్రహించుచున్నట్లు గమనించిన నే దోషమును పట్టదు.*

* ఈ విమర్శకు వాచులేకయుండు రూపకశబ్దమునే క్షి కయం దుంచితిని.

సాహిత్యములో రూపక మున్నదిగానూ మా ప్రాచీనులు
 చున్నది. మన ప్రాచీన విద్యార్థి శబ్దముల పుస్తకము, అవగాహన
 సంఘముల బుక్కిలుబుట్టి, కావ్యముల జాబితా పుస్తకముగాని
 నాటకముల జేసట్లనుండెడివాడు. అందుచేతనే 'నాటక సాహిత్య
 సాహిత్యమ్' అను నుక్తి వచ్చినది అందులో గాని వాహినీ
 కావ్యమును విచారించినచో శ్రీశ్యాకావ్య రచనమునూ నాటక
 మొనర్చిన పిమ్మటనే దృశ్యకావ్య రచన బూజున
 తెలియుదుము. ఈ సిద్ధాంతానుసారము 'నాటకాస్త్ర కవిత్వ'
 మును నార్యోక్తి. ఈవిధముగా సాహిత్యపుష్టిలోను,
 సాహిత్యాస్వాదనములోను దృశ్యకావ్య మునొప్పునొసా.
 శ్రీశ్యాకావ్య రచనముకన్న దృశ్యకావ్య నిర్మాణము కష్టతర
 మని దీనివలన తెలియుచున్నది. రూపకము సమాహారము
 యగుటయే యందలి రహస్యము.1 కవి తారచనమునూ కవికి
 శబ్దభావాధికారములే విశిష్టముగా వలెనియున్నవి. శ్రీశ్యా
 కావ్యమునందు కథాచాత్రములయే శబ్దమాధుర్యమును
 ప్రాధాన్యము సహించును కాని రూపకనిర్మాణము కవితా
 కళపెననేకాని, సంగీతాభినయ రంగమునాధుర్యములమీద
 నాధారముగానున్నది అయిన కళలో ప్రత్యేకముగా ప్రవేశ
 శములేనిదే రూపక నిర్మాణము విజయవంతముగాను. వైగా
 రూపక రచనములో కవి వాక్యాలతో తాదాత్మ్యము పొంద
 గలుగు మానసిక శక్తి సంతాదింపవలసియుండును. ఇతి

1 Literature is an art dependent upon words, but the
 drama is a multiple art, using words, scenic effects, music,
 the gestures of the actors, and organizing talents of a
 producer.
 — B. IFOR EVANS.

నృత్యము సంఘటనముతో గూడి తిత్పరమూర్తి ముగియ
 వలెను 1 ఆఖ్యానములో వలెగాక రూపకకాగుడు కథను
 కుదించుకొనవలసియు వును. రూపకములో కథావిధానము
 సంభాషణము వ్యాసాదగువలసెయున్నది గానః ధాగముననేగ
 ము. కాలంకిమురాని సహజచేతార సంభాషణల నడపుట
 యందు దాను నిపణుడైయుండవలెను; కథా, చిత్ర, రసాచి
 తుల చాటించు నామర్శ్య వలన అనుకొనవలెను. నాటక
 ప్రయోజనమును జెప్పించు భంగి తాచాట్యును---

దుఃఖారానాం శిమాగ్తానాం శోకారానాం తిస్సినాం |
 విశ్రాంతి జననం కాలే నాట్యమేతన్మయా కృతమ్ ||

న త్రాచాస్త్రం న తచ్చిత్తం న నావిద్యా న నా కలా |
 నానైసా యోగో న తిత్కర్మ యన్నా త్యైస్త్రిన్న దృశ్యతే |
 అసి సూక్ష్మ చిన్మాను. ఇంతటి పరమప్రయోజననాధనమున
 కథికారానుభవములు పిక్కుటముగా వలసియున్నవి. ఇన్ని
 పొసగినను దృశ్యకావ్యముగానె సిక్కుక్కల పదముగలిగినదై
 దృశ్య శ్రవ్య గౌరవములు రెండిటి సంకపోయినచో లాభము
 లేదు. ఈ రెండుప్రయోజనములలో నేది లోపించినను దాని
 సంపూర్ణత చెడినట్లే యుంచవలెను. 2 ప్రేక్షకుల మెప్పువడ
 యుటకు మంది వాన సత్య మెఱిగియుండుట యత్యంతావశ్య

1 The essence of drama is crisis. A play is more or
 less a rapidly developing crisis in destiny or circumstance
 and a dramatic scene is a crisis within a crisis.
 — William Archer.

2 చూ : పింగళి లక్ష్మీకాంతముగా రిచ్చిన నాటకకళాపరిషత్ దధ్య
 తోపస్యాసము

కమా, 1 ఆఖ్యానమునకును రూపకమునకు నున్న ముఖ్య భేదములలో విది యొకటి. ఇన్ని కట్టుదిట్టము లుండుటచేతనే రూపకములలోని కష్టనాధ్యమైనది. కావుననే సాహిత్యములలోని కష్టనాసము లభించినది!

అందుకొక ముఖ్యము కావ్యత్వసిద్ధిపొందిన రూపకముల రచించుటలోనే సాహిత్యమున కాళిదాసు, భ. భూతులు — ఆంగ్లమున వీ. వుడుగు, బెర్నార్డుషామలు జగత్ప్రసిద్ధులెవారు. దీనివలననే కవులనువాగు రూపక కావ్యతే మననలసియున్నది. మన మాంధ్రనాహిత్య మీ సూత్రమున కపనాముల నున్నది. తేలుగుసాహిత్యములో రూపకములను మున్నమున్ననే పోషసూపించవి. కవిత్వము చెప్పుటలో భిన్నభిన్న మార్గములు తొక్కచుచచ్చిరిగాని, మన వారు రూపక ప్రక్రియనేలోకో సాధింపరైరి. ఆంధ్ర సాహిత్యముపే సంస్కృత సాహిత్య ప్రభావము మొదటను, ఆంగ్ల సాహిత్య ప్రాబల్యము తరువాత నున్నట్లు గుర్తింతుము. ఈవిధముగా రెండు భాగముల జేకొని మన సాహిత్యమును పరిశీలించినచో నాంగ్ల సాహిత్య ప్రభావము సోకిన తరువాతనే యించుమించుగా రూపక రచనాప్రయత్నములు తెలుగు నాట జరిగినట్లు స్పష్టమగును. సంస్కృత సాహిత్య

1 What appeals to the individual will not appeal to the multitude, and vice versa, so that a knowledge of the psychology of the multitude is a necessary part of the equipment of the dramatist. —E. W. Downs.

2 It is enough to remember that world's greatest poets are also its greatest dramatists. — Ashley Dukes.

ములో ననేక రూపకములున్నను మనవారి నాలోచనమునకు
 నుట కాయాకాలములం దాయాప్రభువులీ ప్రకారముగా నుండిన
 మీయగుండుటే హేతువగునని యూహించుకొనుచున్నప్పుడు
 నకు నమకాలికుడైన పిల్లలవాణి పినవీరస శివముని వలన
 మును శ్రవ్యకావ్యముగా ననువదించుట జూరనిదిగా నున్నప్పుడు
 ధుని శృంగార నైషధమే యావర్ణముగాయె నన్నును నున్న
 వలసి వచ్చును. లేనిచో దృశ్యకావ్యముగా నున్నప్పుడు
 వేఱు హేతువు కానరాదు. ఆయా యుగధర్మములను ప్రకారము
 యభిరుచుల ననుసరింపకపోయినచో తదాశ్రిష్టలక్షణపుట
 జీవితములు తెల్లవారుట యెట్లు? ప్రాచీన ధర్మములను
 ములో నున్న గ్రంథము లన్నియు ప్రభువుల ప్రోత్సాహముచే
 రచింపబడినవిగాని ప్రజా బాహుళ్యము బహూకరించి
 వ్రాయించినవికావు. అందులకే యాసాహిత్యమంతయు ముగా
 తమై యేకసూత్రానుసారి (Typical) గా నున్నది.

పామరుల యభిరుచులను, ప్యవహారములను దేసి
 కొని వారి కానందముగూర్చు రచనల జేసిన కవులకు సాహి
 త్యములో సముచితస్థానము లేకవచ్చినది. కావుననే యట్టి
 వారి రచన లనేకములు కాలగతిలోపడి మృగ్యమైనవి. రూపక
 మనగనే పండిత పామరులను మెప్పించునదై యుండవలెను.
 రాజాస్థానములం దాసనముల వాంఛించు కవుల కీదృష్టి
 యుండుట సాధ్యముకాదు. అయినను పామర జనానందము
 గూర్చు దేశికవిత మన యాంధ్రమందు పొడసూపుచునే
 వచ్చినది. పదకవిత్యమంతయు నట్టిదిగా పూర్వము గమనించి
 నాము. దేశీయ వృత్తములలో నాదవ్యక్తిగల సులభపద

సంస్కారములు... ర్తలన దశకవిత పామరుల ప్రబోధించి సంస్కరించుటకే యుద్దేశ్యముపబడినది.

అట్టి దేశికవితలో రూపక ప్రకీయగూఢ సంకురావస్థ నొందిన యూహాప వీలున్నది. 1 మన దేశములో ప్రచార మందున్న యోలుబొమ్మలాటలు ప్రదిర్భవమునకు ప్రాతిపదిక తేమో యని యనుగానింప నచ్చును. 2 ఈ దేశసరణికి చెందిన నాటక మే 'యక్షగాన'మును పేరుతో వదిలివట్టు కను గొందుము. యక్షగాన మనునది సంస్కృతి వదలెనను సంస్కృతిమున నిట్టిదిగానరామి, ఇండితు లీ ప్రక్రియ ను వెద పేరుతో బిలువదలచి 'జక్కులపాట' యనుగానికి సంస్కృతి కరించి యుండును. జక్కులవాగు వృత్తి సంఘములలో నొక తెగకు చెందినవారు. వా రివిధమైన గానమును పొడుచుచు టచే నది 'జక్కులపాట' యైనది. వారే దేశిరూపకముల బాడుచు నభివయించెడివారు కాబోలు!

ఈయక్షగానములు శ్రీనాథుని కాలమునాటికేయున్నట్లు తెలియుటకు తత్పత్ర శాస్త్రీ మిశ్వర పురాణమందుగన్పించుచు చున్నది. 3 క్రీడాభిరామమును వీధిపాటక మని యుచు న్నారేగాని, తల్లక్షణము లెన్నియు దాని కన్గయింపకు చుట

1. గ్రీకునాటకముకూడ నాగరకులైన పల్లయుల వినోదార్థమందురించి నట్లు తెలియును.

2 The simple puppet-show is everywhere the most recent form of dramatic representation and it was in India. — Pihael

3. క్రింకులెద్దాని క్రి గాంధర్వులు, గాంధర్వుమున యక్షగాన సరణి. భీ. ఖం. 3. 63.

4. శ్రీ మల్లాది నూర్యశారాయణ శాస్త్రీగారి దశరూపక కీర్తిక.

చేసది మన కేవిధముగాను దోడ్పడెడు పెన్నన కాలమునకు నాటక శాల లున్నట్లు తెలియచుచున్నది గాని యితరములైన యాధారములు లేకున్నవి. తుదకు నాయక రాజుల కాలములో గీతికి ప్రాధాన్యము వచ్చినదిగాన యక్షగానములను నవి కుప్పతిప్పలుగా నాటి కవులు వ్రాసినారు. ఈ యక్షగానముల స్వరూపము విచిత్రమైంది. కథను బోధించు కీర్తనల గైకొని వానికి మధ్య మధ్య నటులు తమ నచనములను గలుపునట్లు నిర్మితములైనవి కొన్ని యున్నవి; కీర్తనలతో బాటు దేశీయ గేయవృత్తములు జేర కొన్ని యున్నవి. తరువాత వచ్చిన కవితా ప్రాధాన్యము చేతను, తదితరాంగ శోభ చేతను యక్షగానములు ప్రత్యేకత గడించినవిగా తెలియుచున్నది. ఆనాడు ప్రోత్సాహమందిన నటకులలో ప్రధానముగా పల్లీయు లేయుండి రనుటకు మొన్న మొన్నటివఱకు ప్రచారములోనున్న వీధి భాగవతు లే నిదర్శనము. కావుననే ఏనాదివా రభినయించు దానిని 'ఏనాది భాగవత' మనియు, కూచిపూడివా రాకుదానిని 'కూచిపూడి భాగవత' మనియు ప్రజలు వ్యవహరించుచు వచ్చినారు. ఇప్పటికిని వీని స్వరూపము సచ్చటచ్చట గాన గలుగుము. కూచిపూడివారి భామకలాపము గొల్లవేషములు సుప్రసిద్ధములు! వానినుద్ధరించి యభినయకళను నిల్పుకొనవలసిన కర్తవ్య మీనాను మనపై నున్నది. ఇట్లు పదునేడవ శతాబ్ది మొదలు పందొమ్మిదవ శతాబ్దివఱకు యక్షగాన రచన సాగుచునేవచ్చినది. ఈ యక్షగానము లెక్కు డముదితములుగా తంజావూరు పుస్తక భాండాగారముననే నిలిచియుండుటచే నివి

ప్రతి పాపమును క్షమించును. ఈ కారణముననే నియమితముగా
 సరిగ్గా కనుముగా మారి 'హరికథా' రూపమును ధరించినది.
 బహు వాతాభినయమునకు యక్షగానముగోవలె తావులేక
 హరికథా లేక వాతాభినయమున కవకాశ మిచ్చునవై నరలి
 కపి ఈ హరికథ మన జాతి కున్న విశిష్ట ప్రక్రియగా నెన్న
 నలెను.

ఇస్మిధముగా దాదాపు గత శతాబ్దాంతమువరకు
 నాంధ్రముగో దేశినాటకములు గచ్చించుచున్నవిగాని మార్గ
 నాటకములు లేకున్నవి. ఆంగ్లసాహిత్య ప్రభావము క్రమ
 ముగా మనలను లోగొనినది. ఉత్తర దేశమునుండి గత శతా
 బ్దపు మధ్యకాలముగో నాటక కంపెనీలువచ్చి మన యాంధ్ర
 ప్రాంతమున బ్రవర్తనముల నిచ్చుటచే మనవారిగో గౌరవ
 కదిలక బయలుదేరినది. ఇవి కారణములుగా రూపక రచనా
 ప్రయతములు విరివిగా సాగినవి. రాజసు హేంద్రవరముగో
 గుంటూరులో, బళ్ళారిలో, విజయనగరముగో, నెల్లూరుగో
 కంపెనీలు వెలసినవి. వారు ప్రదర్శించు మిత్తము కవులు
 నాటకముల రచించుటకు బూచినారు; తొలిదినములలో
 సంస్కృతాంగ్ల నాటకముల ననువదించుటగో ప్రారంభమై
 నది. వావిలాల వాసుదేవ శాస్త్రిగారు షేక్స్పియరు వ్రాసిన
 'సీడరు'ను, భవభూతి వ్రాసిన 'ఉత్తర రానుచరితము'ను
 తెనుగున కనువదించివారు; అట్లే వీరేశలింగముపంతులు
 'వెన్నిసు నగరవర్తకుడు', 'అభిజ్ఞాన శాకుంతలము' 'మాళవి
 కాగ్నిమిత్రము', 'ప్రబోధ చంద్రోదయము'ల ననువదించి

నాగు. వేదము వేదకటరాయశాస్త్రీగాగు 'ఉత్తరగామచరిత్ర' 'శాకునము' 'రత్నావళి', 'నాగానందము' ల ననునదిగిది. తిరుపతి వేంకటకీపురు ముద్రానామకము మృచ్ఛకటికల ననునదిగినారు; నడ్డాది సుబ్బరాయకవి వేణీసంహారము రచించినారు. ఈవిధముగా నెందరెందరో సంస్కృత నాటకముల ననునదిచిగాగు; అనునదిగించుచున్నాడు; అంగనాటి కామకరణ మంతనిరివిగా జరుగలేదు. దీనికి కారణము సంక్షయము భిన్నతయే కావచ్చును.

తిరువాయ ననువాదములకన్న స్వతంత్ర నాటకముల రచించినవలెనెడి సుతూహలము పొడబడనది. తిప్పణముగా పురాణగాధలను, చారిత్రకాంశములను తీసికొని నాటకరచన నాగుచునచ్చినది. ధర్మవరము కృష్ణమూచార్యులవారి సారంగధర, చితనలీయము, ప్రహ్లాద, ప్రమీలాదునీయము, చంద్రహాస మొదలైనవి; కోలాచలము శ్రీనివాసరావుగారి తల్లికొల యద్దము; బలిజేషలి లక్ష్మీకాంతముగారి హరిశ్చంద్ర; శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రీగారి బొబ్బిలి; తిరుపతి వేంకటకవుల ఉద్యోగ విజయములు; వేదము వేంకటరాయశాస్త్రీగారి ప్రతాపరుద్రీయము; పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుగారి రాధాకృష్ణ, విఠనారాయణలు; చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారి గయోవాఖ్యానము, పారిజాతాపహరణము.

మొదలైనవి వైశేషికీచెంది ప్రయోగార్హతను బొందిన ప్రసిద్ధి స్వతంత్ర నాటకములు. తిరువాయత సాంఘికసమస్యల నెదుర్కొనినెడి నాటకముల వ్రాయ సంకల్పించినవారిలో గురి

జాడ అవ్వారావుగోగు కన్యాశుల్కము వ్రాసి స్థిరకీర్తి వడసి
 నారు. వీరేగాక, శ్రీయుతులు బళ్ళారి రాఘవాచార్యులు,
 విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, గుళ్ళపల్లి నారాయణమూర్తి,
 మస్తూరి శ్రీరామమూర్తి, కొప్పరపు సుబ్బారావు, శ్రీరాముల
 సచ్చినానందశాస్త్రి, దామరాజు పుండరీకాక్షుడు మున్నగువా
 రెందరెందరో విలువిధములైన వస్తువులతో, శైలులతో
 నాటకములు రచించినారు. 1

కాని, నాటక నిర్మాణమునకు గావలసిన వివిధ శక్తు
 లలో సంపూర్ణముగా నన్నిశక్తులుండి రచించబడిన నాటక
 మూర్తి నేటికే నవతరింపలేదని చెప్పవలెను. రమణీయమైన
 కవితయుండి, చతుగ్నైన సంభాషణములుండి, నిబిడమైన
 కథాసన్నివేశము నేరుకొని, చక్కని ప్రాత్రోన్మీలనముచేసి,
 కావ్యత్వము నొందగలిగి, ప్రయోగగౌరవము బడసెడినాటక
 మనతరింపవలసియేయున్నది! నేడుపలభ్యమానములగు నాట
 కములలో గొన్ని లక్షణము లన్వయించునవే యున్నవి.
 కాకపోయిన సర్వాంగ పరిపూర్ణముగు రూపకములేని కొంత
 యుండనే యున్నది. అసలు సృష్టిలోనే పరిపూర్ణత లేదు గనుక
 మనము విచారింపరా దేమో!

ఆంగ్లసాహిత్యపు సంపర్కమువలన మన నాటక
 నిర్మాణములో గొన్ని సంపదాయములు తొలగిపోయినవి.

1. శ్రీ వావిలాల సోమయాజులు రచించిన నాయకురాలు, శ్రీ
 పింగళినాగేంద్రరావు రచించిన 'వింధ్యరాణి'యను నాటకము లీనాడు ప్రశం
 సల నందుచున్నవి.

దశరూపకములోని లక్షణమున కేనాడో మనము మారుల
 మైనాము. స్వాతంత్ర్యము ప్రబలికొలది సంగీతము హెచ్చ
 యినది; దశాంకములు, పంచాంకములు క్రమముగా క్షీణంప
 జొచ్చినవి. 'మంగళాదీని, మంగళమధ్యాని, మంగళాంతాని
 కావ్యాని' అను సంప్రదాయము ప్రాతిపది యాంగ్లమండలి
 'ట్రాజడీ' (కీరుణము) నై భ్రమపుట్టినది. అట్టాటిలు ప్రతి
 పాదించిన యైక్యత్రయ సూత్రము (Three Unities) నెఱిగి.
 మాప్రకారము సాధనమును నాగించుచు వచ్చినారు. రంగ
 స్థల నిర్మాణములోగూడ పాశ్చాత్యులే మనలను దిద్దు
 చున్నారు. వారి గురుత్వము సంపూర్ణముగా నేటి మనరూప
 కములమీద నున్నట్లు తెలియగలము. ఇక నైన ప్రాచీనలాక్ష
 ణికు లేర్పఱచిన సూత్రముల ననుసరించి భారత దేశపు ప్రత్యే
 కత జాటుటకు పూనుకొని భరితశాస్త్ర మండలి రంగస్థల
 మును తెలిసి తదనుగుణములైన నాటకముల రచించుటకు
 మనవారు శ్రద్ధ వహింపవలసియున్నది. దేశినాటకములైన
 యక్షగాన వీధిభాగవతముల నాదరించుచు మార్గనాటక నిర్మా
 ణమునకై పరిశ్రమ జేయవలసియున్నది. అట్లు చేసినచో
 సాహిత్యములో నుత్తమ ప్రక్రియను సాధించి తెల్లోపమును
 మొలగించినవారగుదురు.

రూపకవికాసము

౨

మానవులు నిత్య నవ్యతా గవేషణులు. ఈ ధర్మము కవులకును వర్తించును. సాహిత్యములో నే యుగమున కా యుగము నూతనముగా కన్పించును. ఒక్కొక్క యుగములో నొక్కొక్క ప్రవేశ్యకణ, విశిష్టత గడించినది సాహిత్యము. రాను రాను నేటికి నవ్యయుగము వచ్చినది.

ఈ యుగములో వచ్చిన నవ్యసాహిత్యములో మూడు విశిష్టరూపము లున్నవి. అవి ఖండకావ్య, కథానికా, ఏకాంకికలు. లోతుగా పరిశీలించిన నీమూడును మనకు క్రొత్తవి కావనినట్లును, పూర్వము మనకున్న కావ్యభేదముల కివివాది పదికలను నట్లు గోచరించును. ఎట్లనగా-ప్రబంధమునకు ఖండ కావ్యము, నవలకు కథానిక, నాటకమున కేకాంకిక సూక్ష్మ రూపములు.

ప్రబంధము-నవల-నాటకము- ఈ మూడును విస్తృత మైన వస్తువుకల్ప. వీని లో ప్రాసంగికములు, ఉదాహరణములు చిత్రకథలు, అధికవర్ణనములు మొదలైనవి యెన్నియో యిమిడి వస్తువిస్తృతికి దోహదము చేయును. కాని, నవ్యయుగములో వచ్చిన ఖండ కావ్యము, కథానిక, ఏకాంకిక లట్లుకావు.

వీనిలో వస్తువు సూక్ష్మమైనది. రచన మే చాల ప్రాధాన
 మైనది. ఈ రచనములో నుద్వేగము, దౌర్జ్వల్యము కలిగి,
 ప్రాధానవిషయమును సూటిగా, సరిళముగా, సులభముగా
 బోధించు శక్తి యుండునలెను. వీనిలో నుండునదియొక్క సన్ని
 వేశమే. ఆ ఒక్క సన్నివేశముచే నా ప్రాధానమువలన హృద
 యమును చప్పని నాకొంది, రసానుభూతిని పొందజేయు
 నలెను. సవ్యయగముగా వచ్చిన యీ మూడురూపములు
 స్వయంకాలపాపములు. అత్యున్న వస్తువుతో ననంతముగు
 రిససిద్ధిని పొందించవలెను. సూక్ష్మములో మోక్షము
 పొందించుట వీనిసూత్రము; నవ్యులయత్నమును.

పూర్వము మనకీ విధమైన సాహిత్యమున్నదా యను
 ప్రశ్నకున్నదసయే సమాధానము. కాని యీ యుగములో
 తిరిగి నన్ని మలుపులునూ, వచ్చినన్ని మెరుగులు నపుడు లేవ
 నియే యొప్పుకొననలెను. మనపూర్వ ప్రబంధములలో
 నాన్న వర్ణనలన్నియు ప్రత్యేకముగా గ్రహించిన ఖండ
 కావ్యములుగను, పురాణములలో నున్న ప్రాసంగికములన్నియు
 కథానికలుగను, రూపక భేదములలో ధనంజయూదులు
 లక్షీకరించిన వీధి, అంకము, భాణము, ప్రహసనముల నేకాం
 కికలుగను పరిగణింపవచ్చును. ఇవి యీ విధముగా
 మనకు విజాతీయములుగాక, సజాతీయములే యున్నట్లు తెలి
 యుచున్నది. ఇప్పుడున్న స్వయం సంపూర్ణత, కళావిషయ
 కైక్యతలు పూర్వములేవు. అనగా, నాయాకావ్యములలో
 నవి యంగములుగ నున్నవి కాని, ప్రత్యేక కళాసిద్ధి పొంద

గలుగు 'అంగి'గా నిలువ లేకపోయినవని స్పష్టముగా దెలియును. ఆయాఘట్టములనే నవ్వులు గ్రహించి చిత్రించినపుడు పూర్వసాహిత్యములో లెక్కనుచూచి యిట్టి సన్నివేశము లున్నవని ద్యోషకమగును. కనుక పాశ్చాత్య ఏకాంకికా లక్షణములను వీనికి ననువర్తింపజేయవలసివచ్చును. ఇప్పుడు నన్య సాహిత్యోద్యానమున వికసించిన మూడుపుష్పములు పాశ్చాత్యాలంబన పురస్కృతములు.

ముందు మనపచేసినట్లు ఏకాంకనాటికలో నొక్క సన్నివేశమే యుండవలెను. నాటకకారు డన్ని యంకములలో తీసికొని రాగలుగు విభావానుభావ నాత్మిక వ్యభిచారీ భావ సంయోగమును, ఏకాంకనాటకకారు డొక్క యంకములోనే తీసికొని రావలయును. ఉదాహరణమునకు చిన్నపిల్లలు చిన్న చిన్న తాటియాకుబొమ్మలలో జీవితములోని ఘట్టములను సూచించుచు నాడుకొందురు. అనగా వారు మానవజీవిత మంతటికిని సూక్ష్మాకార మిచ్చుచున్నారన్నమాట. అట్లే ఏకాంకిక మహా నాటకమునకు సూక్ష్మరూపమైనను, వస్తువిస్తృతి లేకఉన్న ఒక్క ఘట్టము భావపూరితముగాను, హృదయమును కదిలించి కరగించునదిగా నుండవలెను. పాత్రోచితి, సంభాషణాచాతురి, కథాకథనపద్ధతి, పౌర్వాపర్యముల సమత, వస్తువుయొక్క బీజగర్భ నిర్వహణములు మొదలైనవి యన్నియు మహా నాటకకారునివలెనే ఏకాంకికా కారుడు ననుసరింపవలెను. పయోగ, పఠనయోగ్యత లను రెండు ధర్మము లేకాంకి

కథను వర్ణించును. కాని ప్రదర్శనమువేపునకే యొక్కవ మొగ్గు నేకాంకీక ఆ ప్రదర్శనమ లో ఆనకొనని కొంత మడుపులతో వస్తువు ముగిసి సామాజికలను భయ సంభ్ర మా శ్చర్మములలో ముంచివేయవలెను.

ఏకాంకీకా నిర్మాణమంతయు కథానికా నిర్మాణ మును పోలియుండును. కాకపోయిన నాకథనే నాటకీయము చేయుట యచట ధర్మము. అందుచేతనే " In dramatic composition, the equivalent of the Short-story is the One-act play" అనినాడు. బ్రాండరు మా థ్యూస్. ఏకాంకీక వక్కగా రచింపగల సమర్థుడు మహానాటక నిర్మాణమున కిర్హుడు కాగల డనుటలో సందేహములేదు. నిజమున కుత్తము ఏకాంక నాటకమే సామాజికలు మహానాటక ప్రదర్శనము నానందించునట్లు తర్జీబీతిచ్చునని మారియెట్ అన్నాడు.

స్టీవెన్సన్ కథానికను గురించి చెప్పిన సూత్రము ఏకాంకీకను వర్ణించినని చెప్పవచ్చును.

1 పాత్రములనుబట్టి, వాతావరణమును, సందేశమును చిత్రించుట.

2 సందేశమును బోధించు నిమిత్తము, పాత్రములను వాతావరణమును సృష్టించుట.

3 వాతావరణమును చూచి పాత్రములను, సందేశములను కల్పించుట.

ఏకాంక నాటకము ముఖ్యముగా సంభాషణమీద
 నాధారపడి యుండును గనుక సంభాషణములు, సూటిగా,
 చిత్రముగా, న్యంగ్యముగా. పలువిధములుగనుంకి ప్రాత
 చిత్రణములను, కథావేగములను దోహదము చేయువల
 యును. భాషా విషయములలో ప్రాతచిత్ర భాష తప్పక ఉప
 యోగింపవలెను. దీనికి ననుభవము చాల నవసరము. నాటిక
 యంతయు నొక సందేశము నందించుచు ప్రతియంశము
 నాధర్మోన్ముఖమై యుండవలెను.

ఏకాంకికా స్వరూపమును గురించి చెప్పిన వాని సారాం
 శమును సూత్రప్రాయముగా చెప్పవలెననినచో నిట్లుండును:-

1. భావనైశిత్యము
2. ఏకాగ్రత
3. నమ్రగ్రత
4. వ్యక్తక సంస్థి వేశము
5. పరిమిత ప్రాతసంఖ్య
6. అర్థబరధు రత
7. ప్రాతోన్మీలనము
8. సరససంభాషణములు
9. రచనా సౌలభ్యము
10. ఏకప్రత్యుపత్త్యము
11. సందేశదాయకత్యము
12. ప్రయోగగౌరవము—ఇవి యన్నియు నుండవలెను. ఇన్ని యుండియు వస్తువు సార్వజనీనమైనది కాకపోయినచో, అది ఎంతయో కాలము నిలువను నిలువదు; ఉద్దిష్ట రసానుభూతిని కలిగింపను కలిగింపదు. కాబట్టి విశ్వజనీనముగా నుండుట కావ్యధర్మము.

ఇక తెలుగులో నేకాంకికా రచయితలను, వారి రచనలను పరికింతము. ఖండకావ్య కథానికలు పెరిగిపోయినవి. ఏకాంకికారచన యిటీవలనే బయలుదేరి సాగుచున్నట్లు కన

బడుచున్నది. లెక్కకు చాల కన్పించినను, పరీక్ష కాగునవీ
 చాల తక్కువ. ఒక్క విషయము చెప్పవలెను. ఖండకావ్య
 ములో మనవారు సిద్ధహస్తులైనారు. కథానకలో యత్నించు
 చున్నారు. ఏకాంకికలో ప్రాథమికావస్థలో నున్నారు.

ఏకాంకికా సాధకులలో — నోరి, లల్లావజ్జుల పితృ
 పుత్రులు, చింతా, చిలుకూరి, అబ్బూరి, విశ్వనాథకవిరాజు,
 మల్లాది అనాధాని, రామకృష్ణశాస్త్రి శర్మలు, శ్రీపాద,
 మొక్కపాటి, భమిడిపాటి, ఇంద్రగంటి, ముద్దుకృష్ణ, చలం,
 విశ్వనాథ, గిరి, రజనీ, జానకిరాం, సాధనసమితి సభ్యులు
 కొందరు మొదలైనవారున్నారు.

వీర రచనల నన్నిటిని పరిశీలించినచో, ఏకాంకికలు
 నాలుగు విభాగములుగా కన్పించుచున్నవి. 1. వచననాటిక
 2. గేయనాటిక 3. పద్యనాటిక 4. రేడియోనాటిక. చారి
 తిక, సాంఘికములనెడి యంతర్విభాగ మున్నది. ఆయా
 పధానరసము ననుసరించిన విభాగము కన్పించును. వీనిలో
 వచన మొకటియే ఉత్తమమునట్లంగీకరించవలెను. గేయము
 హృదయదావక గుణము కలిగినది. కాబట్టి గేయనాటిక
 రసానుభూతిని సర్వరముగా సమకూర్చుననియే చెప్పవలెను.
 ' రజనీ ' గేయనాటిక యెన్నదగినది. పద్యనాటికల విష
 యములో 'సభాపతి' సిద్ధహస్తుడు. రేడియో ఏకాంకికకు
 చక్కని యాలంబన మిచ్చుచున్నది.

పైన చెప్పిన రచయితల ఏకాంకికలు నే నుల్లేఖించిన
 సూత్రము లన్నిటి నొప్పించునవికావు. కాకపోయిన నొక్కొక్క

క్కరి రచనము గో కౌన్ని సూత్రములు మాత్రమే కన్పించును. ఉవాహరణమునకు: శ్రీపాద సంభాషణాచాతుర్యముగో, చిలుకూరి నాటకము మైవ నస్తుప్ర నేరకౌనుటగో, మొక్క పాటి యేక్కాగతలో ప్రతిభ చూపినారు. అట్లే ఒక్కొక్కరు కౌన్ని లక్షణములు పట్టుచవిగా వ్రాసినారు. కాని, సర్వాంగ సుందరముగా అన్ని లక్షణముల నొప్పించు ఏకాంక నాటిక ట్లకను తెలుగుగో రాలేదనియే చెప్పవలెను. నోరి వారి 'భేమాభిక్కుని' అను నాటికమాత్రము చాలవర కన్ని లక్షణములు కలిగి ధర్మనాటికకు సమీపముగో నున్నదని చెప్పవచ్చును. సర్వలక్షణ సమన్వితమైన నాటిక తెలుగుగో నిర్మించుటకు నవ్యులు ప్రయత్నింతురని యాశయము.

ఈనా డేకాంకికా రచయితలు లెక్కకు మించినోయినారు. రేడియో నాటికలను శ్రీముకులు కపిల కాశీపతి, వేమూరి వేంకటరామనాథకు, పన్యాల రంగనాథరావు, మల్లవరపు విశ్వేశ్వరావు, బుచ్చిబాబు మున్నగు వారు సాధించుచున్నారు. మల్లంపల్లి సోమశేఖరకృష్ణ, మారేమండ రామా రావుగారు చాత్ర కాంక్షములతో నేకాంకికలు రచించుచున్నారు. ఇంక నెందరో యత్నించుచున్నారు. నాటికారచనకు భవిష్యత్తున్నట్లు తోచు చున్నది.

8 జూలై 1948 తేదీన వైవరాబాదు రేడియో యునుకు డి ప్రకాశితము.
 వైవరాబాదు సమాచారముగో, ప్రకాశితముగో ప్రకటితము.

మూడవ భాగము

సాహిత్యపరిణామము

ఓప

సహనా నకతు సహనాభునకు
సహవీర్యం కరవావహ్నా
తేజస్వినావధీత మస్తు
మా విద్విషావహ్నా.

ఆంధ్రసాహిత్యార్చకులకు నమోవాకములు

—కృతజ్ఞత—

మీ రీనాడు నాకు చేసిన యీ గౌరవమునకు కృతజ్ఞుడను. ఈయధ్యక్షు
సాన వలకకఠింపదగిన యోగ్యతాధికారములు నాకు లేవు. వయోకృష్ణులు,
జ్ఞానకృష్ణు లనేకులుండగా దీనికి తగుదునని, నేనంగీకరించుట సావాసకార్యమే.
నాబోటి కించిజ్ఞుని నీపమావేశమున కధ్యక్షుత వహింప నాజుచేసి మీరేమి
సాధింప దలచినది నేనూహింపలేను. అకారణముగా పక్షపాత వలనడిచి
ప్రతిక్రియలేదని వెద్దలందరు. కారదాడేవి యాశీర్బలముతో, సహృదయు
లైన సభాసదల సానుభూతితో నాకర్తవ్యమును శక్తివంచనలేక కొన
సాగింతునని మనవిచేయుచున్నాను.

—అంజలి—

ఆంధ్రులు కలక్షణమైన గుణములను గలిగిన ప్రత్యేక జాతికి చెందిన
వారు. క్షామన కార్ధదేశ మొకప్పుడు నెల్లవై చెన్నొందినది. ప్రాచీను

లైన నాగులకును ఆంధ్రులకును సంబంధమున్నట్లు వారి యాచార వ్యవహారము లనుబట్టి యూహింప వీలున్నది. తచ్చిన్నముగా నాది శేషు వృషాశ్వదైవముగా నిల్చినాడు. కావుననే కాబోలు నిప్పటికిని కొన్ని జనపములలో నాగారు గొమ్మ గ్రామదేశతగా వారాధి పబడుచున్నది. మీదు మిక్కిలి శేషువు విజానమున కుపలక్షకము. ఆంధ్రులకును, ఆది శేషువువకు నింతటి చక్కని సంబంధము పొసగుటచే నీసంవర్షమున జనంబునిస్తుతించుకొనుట కాతిసంప్ర గాయము ననుసరించినట్లు గును. ఆదికినియైన నన్ని యధ్యుచార్యుని వాక్యసరణి మన కినుకాసనముగావున వాతని పదములలో నీ పల్కెదను :—

బహుగన పాదపాద్వి కులపవ్యతవ్నాపర స్సగస్వతీ
 సహితమహామహీధర మజ్రస సహస్రఫణాలి దాల్చిదు
 స్సహతరిమూర్తికింజలధికాముకి పామక శయ్యయైవ య
 య్యాహిపత దుమ్కృశాంతకుడనంతుడు మాకు ప్రసన్నుడయ్యెడుకా.

ప్రవేశిక.

భా. ఆది. ౧—౧౦౪

ఆంధ్రులది పాలకజాతి. క్రీ. పూ. 234 నుండి క్రీ.త. 207 వరకు నాంధ్రరాజులు దేశమును పాలించినారు. శాత వాహను లాంధ్రులని చారిత్రకుల సిద్ధాంతము. ఈయాంధ్ర రాజుల పోషణమున వైదిక, జైన మతములు వర్ధిలినవి. కాని వైదిక మతమునే వారనుసరించుచు వచ్చినట్లు వారు చేసిన యశ్వమేధాది యాగములే ధృవపఱుచుచున్నవి. నాటి సంఘము వర్ణాశ్రమ ధర్మములకు బద్ధమై యుప్పారినది; కావుననే విధమైన సంఘర్షణములు లేకపోయినవి. ఆనాటి ప్రజలు శాంతియుతమైన జీవితమును గడపినారు. శ్రద్ధా భక్తులు, మాటమర్యాదలు, ధైర్యసాహసములు, వినయ విధూతులు వారి మనసులలో సంపూర్ణావకాశము పొందినవి.

సంస్కృత భాషాసాహిత్యములే నాటి పండితుల యాచరము నందినవి. వాని సంప్రదాయ నూతనాదులే అదర్శముగా భావితములైనవి. తరువాత హలుడు ప్రాకృతములను, గుణాధ్యుడు శైశాచియందను గ్రంథములను రచించి రాబోవు తెనుగు సాహిత్యమునకు మార్గదర్శకులైనారు. నాటికి ఆంధ్రభాష రాజస్థాన ప్రదేశమున కన్నత గడింప లేదు. పైనందిన వ్యవహారములో నుండి జనబాహుళ్యము నాశ్రయించినదే కాని రాచరికమును, ఉత్తమ సాహిత్యము నాధారముగా జేసికొనలేదు; పసితనములో నుండి యస్పష్టమధురనాదములను జలిబిలి పలుకులతో ప్రజలహృదయముల నార్ద్రీభూతము లొనర్చుచుండినది.

సాహిత్యమునకు మతమే ప్రోద్బలము

క్రీ. వె. ఏడవ శతాబ్దికి—అనగా చాళుక్యరాజుల పరిపాలనా కాలములో ఆంధ్రభాషకు క్రమముగా గౌరవము లభించినదని తెలియుటకు వారి శాసనములే నిదర్శనములు. నాటికి బౌద్ధమత ప్రచార మధిమైనది. బౌద్ధవాఙ్మయము ప్రాకృతమున విడివిగా పెరిగిపో జొచ్చినది. వైదిక మతసంప్రదాయముల నెలువదొక్కవలసిన కర్తవ్యము హొచ్చినది. సంఘజీవనము దేశకాల పరిస్థితుల ననుసరించి మార్పుచెందుచుండను. దీని ననుసరించినయే యాయా జాతి సాహిత్యములు ఏర్పడుచుండను. పూర్వసాహిత్యములో సంఘజీవితము ప్రతిబింబించుట లేదని యిటీవల కొందఱు అభిప్రాయపడుచున్నారు. కాని అది సరిగాదు. పదనొకండవ

శతాబ్దములొ చాళుక్యనృపాలుడైన రాజరాజు నైదిక మత ప్రచారార్థము దీక్షబూనినాడు; ఆంధ్ర వాగనుశాసనుడైన నన్నయభట్టారకుని పవిత్రచస్సుతో నాంధ్రభారతావతరణము పొసగినది. మహితాత్ముడైన నన్నయ స్వస్థాన వేష భాషాభిమతులయి, గస పలుబద్ధమున మనస్సుగలవారయి పెద్దలు దేశభాషా కావ్యముల గౌరవింపవలెనని ప్రబోధించినాడు. ఈవిధముగా నాంధ్ర దేశ భాషాసాహిత్యములపై నాదరాభిమానము లుద్బుద్ధములైనవి.

దేశికవిత—తత్ప్రభావము.

ఇంతలో వీర శైవమతము విజృంభించినది. తత్ప్రచారము నిమిత్తము వాఙ్మయ మాశ్రయమై వృద్ధికాజొచ్చినది. ప్రజల కిందుబాటులో భాషాభావము లుండవలెననెడి యభిప్రాయము బౌద్ధకాలమునాటికే ఉదయించి యీకాలమున సభివృద్ధి నొందినది. సులభబోధకై 'దేశికవిత-జాను తెనుగు' లత్యంతోపస్కారములుగా కనిపెట్టినారు. శబ్దకాఠిన్యము లేక సరసమగు పదములతోకూడి, రాగరంజితమై, ప్రజల ఆచార వ్యవహారములకు ప్రతిబింబమై, జాతీయముల నిమిడ్చికొనినదై పామరుల కష్టములను మరపించి కార్యసాధనములో సుత్సాహమును ప్రసాదించునట్టిదైన పదకవిత్యమునకు బీజ మానాడే నాటబడినది. ప్రజాదరమే కవితకు లక్ష్యమనీ, ప్రజల సంస్కరించుటే కవితాధర్మమనీ ఆనాడే గుర్తింపబడినవి. ఏరాజుల కనుసన్నలకును ఆనాటి పదకవిత బద్ధము

కాలేదు. అట్లు కానిచో నాకవితలో నంతటి యుద్రుతము, స్వేచ్ఛాస్వచ్ఛత లుండుట కవకాశము లెక్కడివి ?

ఈ 'దేశికవితోద్యమ' ప్రభావము తరువాత వచ్చిన తిక్కన కవితలో గన్పించుచున్నది. తెలుగు నుడికారమును మూటకట్టుకొనిన యాతని జాతీయ రచనమే యిందులకు తార్కాణము. పిమ్మట వచ్చిన ద్వీపద రామాయణ హరి శ్చంద్ర నలోపాఖ్యానములుకూడ నీ 'దేశి'మార్గమునకు చెందినవే. శ్రీనాథునికూడ నీసిద్ధాంతము లోబరచుకొని యాతనిచే పల్నాటి వీరచరిత్రను వ్రాయించినది. ఇవి తోలుబొమ్మ లాటలద్వారా, వృత్తి సంఘములుగా వరలిన జంగముల ముఖమునను ప్రచారమందినవి. ప్రజల కాష్టోదము గూర్చుచు పౌరాణిక గాథలను బోధించుచుండుట కీ ద్వీపదలు తోడ్పడుచువచ్చినవి.

కావ్యములు ప్రభుసమ్మితములు

పిమ్మట చాలకాలమువరకు మన సాహిత్యము ప్రభు సమ్మితమైనది. కవులు సంస్కృత కావ్యానువాదములతో కాలము గడపుచువచ్చినారు. కావ్యములు పాండితీ ప్రకర్షణ కాలవాలమైనవి. ప్రజల హితమువైగాక ప్రభు వొసంగు కాంక్షలపై కవులదృష్టిపడినది. ప్రభువులు సహజ సౌందర్య విలసితములగు వనములలో విహరించుటమాని కృత్రిమోద్యానవిహారములకు మురిసిపోవుట పరిపాలయినది. ఈసూత్రమే కవులనుగూడ పరిపాలించినది. ఆద్యసత్కథల గైకొని చిత్రించుట—కల్పనా కథలచే మురిపించుటలు జరిగినవి. రాజాశ్ర

యము లభించిన కవులకు ప్రజలలో నిమిత్తమేమి? వారి కష్ట నిఘ్నములు కావ్యనస్తువులగుట కవకాశ మెక్కడిది?

క్రమముగా కవులు ప్రభువులకు మిత్రులై పొట్టలో చల్ల కదలక వర్తిలినారు. వాతావరణాను గుణముగా ప్రణయ చింతనము హెచ్చినది. రాజాంతఃపురములు కవులకు సుపరిచి తములగుటచే నచటి నస్తువులు, సన్నివేశములు వారి కావ్య ములలో ప్రతిబింబితము లగుచువచ్చినవి.

‘నిరుపహతి స్థలంబు, రమణీయసూతిక తెచ్చియుచ్చు కప్పురవిడె, మాతృకింపయిన భోజన, ముయ్యెలమంచ, మొప్పు తప్పరయు రసజ్ఞు, లూహ తెలియంగల లేఖకపాఠకోత్తముల్’

దొర కడివారు వారికి. తినమరగినవాడు పస్తుండ గలడా మరి? అంతటి సౌఖ్యముల నందినారు గనుకనే నాడు వారి ప్రాపు సడలినంతనే శ్రీనాథ పెద్దనలు ‘జీవచ్ఛనముల’ విధముగా నున్నట్లు వ్రాసికొని విలపించినారు.

సంపూర్ణ భాషాభావ కల్పనా సౌష్ఠవము

శ్రీకృష్ణరాయల కాలము తెనుగుజాతి వైభవమునకు సర్వవిధముల శిఖరప్రాయము. సాహిత్యమునకు భాషాభావ కల్పనాసౌష్ఠవము నానాటికవులు సంపూర్ణముగా నిచ్చినారు. తెలుగు సాహిత్యక్షేత్రములో విశిష్టమైన ప్రబంధవృక్షము శాఖోపశాఖలై విరాజిలి రసవత్కలముల నీనిన దీ కాలమందే.

సాహిత్య సాధపతఃము

కృష్ణరాయల యనంతర మల్పకాలమునకే విజయనగర సామ్రాజ్యము క్షీణించినది. కవు లించుఋంచుగా పొట్టలు

పుచ్చుకొని బయలు దేరవలసివచ్చినది. చిన్నచిన్న సామంతులు రాజులైనారు. వారికి తాము చక్రవర్తులమనెడి యహంకారము పెరిగినది. విషయలాలసులై ప్రజా పరిపాలనమందలి కాంక్షకంటె బహుకాంతా పాలనమందలి ప్రీతి హెచ్చినది. వీరి ప్రాపు గోరిన కవులు వారి చిత్తవృత్తుల ననుసరించియే మెలగవలసివచ్చినది. అందుచేత పదునారు పదునేడు శతాబ్దములలో సాహిత్యము జుగుప్సానహమగు కేవల శృంగార వస్తుచిత్రణముతో నిండిపోయినది. ప్రబంధమే దిక్కుచియాటచే గతానుగతికమై పేలవమైపోయినది కవిత. అనుకరణానుసరణములు హెచ్చైనవి. ఈవిధముగా నాంధ్ర రాజ్యవైభవముతో సాహిత్య వైభవ మడుగంటినది.

చెప్పకొనదగిన అంశములు.

కాని నాయకరాజుల కాలములో చెప్పకొనదగిన అంశము లేకపోలేదు. దేశికవిత కాదరణము మరల రగులుకొన్నది. సంగీత నాట్యముల కాస్థానములో నధిక గౌరవము లభించినది. ప్రజలమీద దృష్టిమరలినది, జాతీయమైన రూపక ప్రక్రియకు దోహద మీయబడినది. యక్షగానములు విరివిగా రచింపబడి ప్రదర్శింప బడినవి. వ్యావహారిక భాష యు పాదేయమైనది. రఘునాథరాయల పరిపాలనాకాలము నకు కృష్ణరాయల పరిపాలనాకాల ముపమానమగును. ఆతడు సంగీతమును ప్రోత్సహించి పదసాహిత్యపోషకుడై ప్రసిద్ధి నొందినాడు. ఆంధ్రులు గర్వింపదగిన క్షేత్రయ్య పదములు, త్యాగ రాజు కీర్తనము లాకాలమునకు చెందినవే. వాని ననుసరించి

తర్వాత దీక్షితులు, శ్యామశాస్త్ర మున్నగువారనేకులు కీర్తనలను, పదములను, రచించిారు. శృంగార భక్తిపరముగా నీవిధమైన కవిత రచింపబడి ప్రజలను మురిపించి సంస్కరించునదై నిరలినది. నాయక యుగములో ప్రజలకు విషయబోధ సులభముగా చేయుటకు పద్యముకన్న వచనమే అనుకూలమైన ప్రక్రియగా కనిపెట్టినారు. వచనములోనున్న అన్వయ సౌలభ్యము పద్యములో నుండదుగదా! అందుచే రాయవచక కర్త కళువె వీరరాజు, సముఖము వెంకట కృష్ణ స్పినాయకుడు, విజయరంగ చొక్కనాథుడు మొదలైనవారు వచన రచనకు పూనుకొని ప్రజాసేవ చేసినారు. ఈవిధముగా సాహిత్యమును ప్రజలకు సమీపములో నుంచి వారిని విజ్ఞాన వతులుగా చేయుటకు ప్రయత్నము లాకాలమందు జరిగినవి.

అంగ్ల సాహిత్య ప్రభావము-నూతన ప్రక్రియలు:

తరువాత బ్రిటిషు పరిపాలనా ఫలితముగా నాంగ్ల భాషా సాహిత్యముల ప్రభావము మనపై బడినది. పందొమ్మిదవ శతాబ్ది మధ్యకాలములో నిది విక్కుటమైనది. సంఘములో, మతములో, సాహిత్యములో మార్పువచ్చినది. 'క్రొత్త యొక వింత ప్రాత యొక రోత' అన్నట్లుగా కొంతకాలము మనవారా మోహంబుధలో తలముస్కలువేసి మన పార్థక్యమును విస్మరించినారు. మనకు గలిగిన మేలునే యెంచుకొందము. ఆంగ్ల సాహిత్యములో మనకు లేని నూతన ప్రక్రియలకు మురిసిపోయి మన సాహితీసేవకు లట్టివి రచించుట మొదలిడినారు. 'నవల', 'ఉపన్యాసము', 'ప్రవృత్తాననము', 'విమర్శ'

తరింపజేసి శ్రీవీరేశలింగముపంతులు లాధునికయుగకర్తయై గాడు. తాను సంఘసంస్కారియై శ్రీ జనోపయోగార్థ మనేక రచనల సాగించినాడు. దీనిని పురస్కరించుకొని తరువాత ఆనే కులు శ్రీలకు పాటలు, కథలు వ్రాయుచువచ్చి సులభ శైలిలో నాంధ్రజాతీయ జీవనమును పాతివ్రత్య ధర్మమును ప్రబోధించినారు. వీరేశలింగముపంతులు అవతరింపజేసిన నూతన ప్రక్రియలలో తర్వాత వెండరెండరో కృషిసల్పుచువచ్చినారు. కాని నేటికి ఒక్కదానిలోనైనను పరిణతి పొందలేదు.

వీరేశలింగముపంతులు గద్య శైలీసౌలభ్య కల్పనమునకై చేసిన పరిశ్రమనే తిరుపతి వెంకటకవులు పద్య శైలీసౌలభ్య కల్పనమునకై యొనర్చినారు. వీరి ప్రభావము యానదాంధ్ర దేశముపై బడినది.

భావకవిత్వము.

1910 ప్రాంతమున కాంగ్లసాహిత్యములోని 'ఱామాన్ టిక్' కవిత మనవారి నాకరించినది. ఆవిధమైన ప్రత్యక్ష భావ కవిత¹ మన కంతవరకు లేదని యునవిద్యార్థులు గమనించినారు. వారికి వయస్సు, వాతావరణము అనుకూలించినవి. ప్రేయసి, కోకిల, ప్రకృతి నవ్యకవితా ముఖ్యసామగ్రిలో చేర్చినారు. దీనిని అభిసవకవిత్వ మనినారు. శ్రీ రాయప్రోలు వారు వరుసగా నావిధమైన కావ్యాలు ప్రచురించినారు.

1 Subjective poetry దీనిని శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతముగారు ఆత్మ శ్రయ కవిత్వమని వ్యవహరించుచున్నారు.

సంఘ సంస్కారమును, చుక్కానిగా పెట్టుకొని శ్రీ గురజాడ కవి మాత్రాచ్ఛందస్సులో కవితారచన సాగించినాడు. పతితోద్ధరణము సూత్రముగా గ్రహించి పల్లీయులను నాయికా నాయకులుగా గ్రహించి నందూరివారు 'ఎంకిపాటలు' రచించినారు. పూర్వమార్గమును వదిలి, నవీన మార్గమందు విశ్వాసము లేని కొందరిని జౌద్ధవాజ్మయమందలి సత్యాహింస లాకర్షించి కవితావస్తువులైనవి. సౌందర్యనందాదు లట్టి రచనలే. దీని సంతటిని అప్పటిలో భావకవిత్వ మనినారు. ఇది మొదట కొంతకాలము దూషణమునకు గురియైనది; కాని తరువాత నిలువదొక్కుకొనినది.

వ్యావహారిక భాషావాదము

ఈకాలమునకే శ్రీ గిడుగు రామమూర్తి పంతులువారి వ్యావహారిక భాషావాదము ప్రచారములో నున్నది. మన సాహిత్యములో వచనబీజ మంకురించి పెరిగి పెద్దదైనకొలది యాలంకారిక శైలి పుణికి పుచ్చుకొనుచు వచ్చినది. వ్యాకరణముపై నక్కరలేని మోజుపెట్టుకొని పాండిత్యమునంతయు దీర్ఘ జటిల సమాసములలో ప్రదర్శించి కొందరు వచనమును దురవగాహ మొనర్చినారు. అది కృతక భాష యైపోయినది. పద్యమును వదిలి వచనమును గ్రహించిన హేతవును విస్మరించినారు. ఈసత్యమును దర్శించి శ్రీ గిడుగువారు భాషావాదమును లేవదీసినారు. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు దీనినిడికొనినది. రామమూర్తిపంతులు శత్రుకోటి నెదుర్కొనినాడు. ప్రజామోదము, నవ్యకవుల అనుసరణమునుబడసి విజయుడైనాడు. దీనికి

వ్యాప్తిలోనున్నది. వైరాయువులు, గురజాడ, గిడుగుల ఉప
 జ్ఞకమైన భాషాభావ సంస్కరణ ప్రచారము చేయుటకై
 సాహితీసమితి పుట్టి, ప్రతికను స్థాపించి, మిక్కిలి సేవచేసినది.
 తత్పరిణామముగా వచ్చిన సాహిత్య ప్రక్రియలగు ఖండకావ్య
 కథానికా ఏకాంకికాదులకు సాహితీప్రతిక దోహద మొసగి
 నది. తర్వాత 'ప్రతిభ' పుట్టి ఆపనిని నిర్వర్తించుచున్నది;
 ఇది యంతయు నవ్యసాహిత్యమును పేర నేడు పఠగుచున్నది.

పరిశోధనము-చారిత్రక విమర్శ.

1912 ప్రాంతమునకే ప్రజలందు విజ్ఞాన వ్యాప్తికై
 శ్రీకొమ్మతాజు లక్ష్మణరావు పంతులవారు పాటుపడుచుండిరి.
 ఆంగ్ల సాహిత్యములో పరిశోధనము, విమర్శ లత్యంతముగా
 పెరిగినవి. ఏభాషాసాహిత్యమునకైన నివితేనిదే ప్రశస్తి లేదు.
 ఈసత్యమును దర్శించి పంతులుగా రావిధమైన కృషిచేయు
 నారంభించినారు. చారిత్రక విమర్శకు మార్గదర్శియైనారు.
 తర్వాత కట్టమంచివారు సాహిత్య విమర్శనమునకు బీజావా
 పముచేసి తమ ఉపాయసము నొసంగినారు. ఇట్లే సాహిత్య
 చరిత్రలుకూడ వెలసినవి. ఈవిధమైన విమర్శన సారస్వతము
 మన కీనాటికిని విరివిగా పెరుగ లేదు. అక్కడక్కడ చిన్నచిన్న
 యత్నములు జరుగుచున్నవికాని యేకముఖముగా కొనసా
 గుచు నిర్మాణపరిణతి నందుట లేదు. ఈకాలమునకే విశ్వదాత
 గారు ఆంధ్రప్రతిక స్థాపించి విజ్ఞానవ్యాప్తికి కారకులైనారు.

గత యుద్ధానంతరము మనకు ప్రత్యేక విశ్వవిద్యాలయము వచ్చినది. కాని రాష్ట్రము రాలేదు. ఇది ప్రజలలో చాలా సిగ్గుతాపమును కారణమొసడి. ప్రజల హృదయాలలో కంఠముండే మూంధోద్యమము బొగుగా వాడుకొన్నది. ఉపన్యాసములద్వారా ఉద్బోధ చేయుట యుచారమొసడి. ప్రాచీనాంధ్ర విధమును శ్రద్ధివోయు ప్రబోధములు రచింపబడినవి. అనాటివే—

‘అనుగాత్రే షట్టణమున రాష్ట్రములు విశ్వవిద్యాలయములు స్థాపించునామి’

మొదలైన గాయత్రీలువారి పద్యములు. కాని 1921 లో అసహాయోద్యమము వచ్చి దేశముంతట వ్యాప్తమైనది. అందులో మన రాష్ట్రోద్యమము నీవ మొప్పునది. జాతీయ గీతము లనేకిములు వచ్చినవి. వానిని రచించినవారిలో శ్రీగరిమళ్ళవారు ముఖ్యులు. ప్రజాప్రబోధమునకు ఆంధ్రరత్న మొదలైన వక్తలు పాటుపడిరారు. ఈవిధముగా ప్రబోధ వాక్యము పెరిగినది. నేటికిని ఆంధ్రరాష్ట్రగీతము వినిపించుచునేయున్నది. కొడాలివారి ‘హంపి క్షేత్రము’, విశ్వనాథవారి ‘ఆంధ్రప్రశస్తి’, తుమ్మలవారి ‘రాష్ట్రగానము’ మొదలైన విందుల కుదాహరణములు.

అతివాస్తవికత

ఇట్లుండగా యుద్ధానంతరము యూరపు సాహిత్యము మన దేశమునకు దిగుమతి యయ్యెను; తత్పరిణామముగా శ్రీ శ్రీగారి 'అతివాస్తవికత' అంకురించినది. ఈమార్గమిపు డంత ప్రబల ప్రచారములో లేదు.

నేటి సాహిత్యస్థితి.

ఇంతలో రెండవ ప్రపంచయుద్ధము రానేవచ్చినది; దీనితో మన దేశమునకు దెబ్బతగులునను భయము హెచ్చినది. రష్యా యుద్ధప్రవేశము ప్రజాయుద్ధమును భావమంకురింప జేసినది. ఆత్మ ప్రణయపరమైన నవ్యసాహిత్యముపై తిరుగు బాటు పొసగినది. ప్రేయసిని, కోకిలను విడిచి మన దేశస్థితిని పర్యాలోచింపవలసిన కాలము వచ్చినది. ప్రభువు, పాలేరు సమానమును భావ మంకురించినది. దేశాభ్యుదయమే నేటి మన రచయితల పరమాశయమని గ్రహించినారు. ప్రజావాఙ్మయము కావలెననెడి యాకాంక్ష పొడమినది. రష్యా వాఙ్మయసూత్రములాదర్శములైనవి. అక్కడి సామ్యవాదము కృషి ఘనత్వ సిద్ధాంతములు మన దేశమున కనూదితములైనవి; కాని నియంతృత్వ రేఖ లీలగా పొడనూపుచున్నది. వీనికన్నిటికి ఫలితముగా 'అఖిల భారత అభ్యుదయ రచయితల సంఘము' స్థాపితమైనది. అన్ని భాషలలో నుపసంఘము లేర్పడినవి. మన దేశములో వివిధ భాషాసాహిత్యముల నేకముఖముగా నడుపవలెనని వీరి కుతూహలము. నైమనస్యములు లేక దేశస్థులంతా చెట్టపట్టాల్ పట్టుకొనినడవవలెనని వీరి సంకల్పము. ఆదర్శము లుత్తమములైనవే; కాని యాచరణ

ములో బెట్టటకు ప్రయత్నము లత్యంతముగా జరుగవలసి
యన్నవి.

నూతనచైతన్యము.

ఆంధ్ర సాహితీలోకమున నేడు నూతనచైతన్యము
కలిగిన దనక తప్పదు, దేశభాషాసేవకులను గుర్తించి వారిని
గౌరవించుచున్నారు. ఇది శుభసూచకము. ప్రజలలో సాహి
త్యాభిరుచి, గ్రంథపఠనాసక్తి యధికముగా నున్నవి.
ఎచ్చట చూచినను సాహిత్య సమావేశములు, కవి సమ్మా
నములు కన్నులపండువుగా జరుగు చున్నవి. ఎన్నెన్నియో
ప్రచురణ సంఘములు, సారస్వతసమితులు పుట్టుచున్నవి.
గ్రంథ ప్రచురణ మత్యంతముగా జరుగుచున్నది. పత్రికలు
హెచ్చైనవి. తదనుగుణముగా రచయితలకు లెక్కయే
లేకున్నది. ఈవిధముగా వాఙ్మయము విరిగా పెరుగుచున్నది.
ఏజాతిసంస్కృతియైన నాభాషాసాహిత్య ప్రచారము ద్వారా
జరుగుచుండును. ప్రజలు తమ సాహితీరోచిస్సులను ప్రజ్వలిత
మొనర్చినచో జాత్యభ్యుదయకారక మగును. ఈయభిప్రాయ
మునే మాలవ్యాజీ—

Literature was the best medium for improving the character
of a nation, and by improving the vernacular literature,
you will elevate the nation.

అను వాక్యములో పొందుపరచినాడు. కావున జాత్యభ్యుదయ
కారక మగు సాహిత్య మీనాటి మనవాఙ్మయములో నంత
యున్నదో పరిశీలించుకొనవలసియున్నది.

సహృదయులూ! మిమ్మునే విడిగింపితిని. సహస్ర సాక్ష్యస్వరూప
సంప్రజ్ఞులును సంభాషణగా కాలానుగుణముగా మీకు నివేదించినాను. నావి
రెండవూటలు కొరకవి. వాని నాదకముతో గ్రహించుని విశ్వసించును.

— సాహిత్యాచ్యుతుల కర్తవ్యము —

ఈనాడు సాహితీపోషణము ప్రజలవై నెక్కుడగా
నాధారపడియున్నది. కేవల ప్రజలలో కేవల సాహిత్యాభివృద్ధి
కలిగి సంద వెలస ప్రయోజన పంపిగా లేదు. ఉపన్యాసము
లను వినోదములుగా గ్రహించినచో నవి స్వచ్ఛయోజనము
లగును. “ఆంధ్రుల కనేకత్వో” మను ప్రవాద మొకటి మనస్సె
నున్నది. దీనివలననే మన సంస్కలు, ఉద్యమములు స్వచ్ఛ
నొందకున్నవి. సర్వవేమసంస్కములు లేక సహృదయ ప్రజలు
సానుభూతితో తలకంచు దృష్టి నలవరిచుకొనవలసియున్నది.
వివాదముల ఫలమును మనము రుచిచూచియేయున్నాము.
కావున ప్రతి ఆంధ్రుడును విద్యావంతుడై, లోకకావ్యాద్య
వేక్షణముతో వ్యుత్పన్నుడు కావలెను. తనజాతిభాషాసాహిత్య
సంప్రదాయములను పవిత్రముగా నెంచనలెను. సాహిత్య
ములో వివిధమతములను చారిత్రకదృష్టితో చూడవలెనే
కాని పాక్షికదృష్టి పనికిరాదు.

ఉత్తమమైన మానవ జన్మము లభించినందులకు
సద్వినియోగ మొనర్పవలెను. తదితర జీవులవలె గాక
మానవున కాత్మభావ వ్యక్తీకరణమునకు యోగ్యత
యున్నది. అతనికి విజ్ఞాన సముపార్జనమునకు నలయుశక్తి బీజ
భూతముగా నున్నది. కాని మానవ జీవితము పరిమితమైనది;

విజ్ఞానమును నొకటిగాను, కాలమును మరొకటిగాను విలువను గ్రహించి,
 వివేకముగాన వ్యవహరించునది నానందమును హరిసికొనుటను నాహి
 త్యార్థముగాను కాలమును సంపాదించుటగాను వలెను.

పీడి మూగున రోతియునును దొరయు దోధించుచు
 సార్వదారిని దై సార్వజనుని దై పరియ సాహిత్యమో, పీడి
 నును ప్రయోజనమును దొరయు పరియ రాజ రాజములకు వాట్టు
 మునో దుష్టమును దొరయును గురి గురియే అర్థమైన దొర
 దారియులో సాహిత్యము సర్వమును సులభములను గ్రహించుట
 సాధ్యమే నున్నది యనుభవించుటను ప్రయత్నింపవలెను.

అథ కావము లేని దే రసజగత్తులో వివేకము లభించును అథాక
 ములో సుఖమును మోక్షమును దొరయు, అంచములలో దొరయు
 పొందగలుగును మేమో కాని, కావ్యజగత్తులో నానందమును
 సులభముగా లభించును. దీనినే—

'It is open to labour and to merit but to nothing else.
 No wealth will bribe, no name overawe, no artifice
 deceive the guardian of these Elysian gates.'

అని రిస్కిన్ పండితుడు ప్రవచించినాడు.

కావున ప్రతికర్మమును తమసాంబుధినుండి జెప్పరిల్లి,
 కాలముయొక్క విలువను గుర్తించి, వ్యత్యన్నుడై, ఉత్తమ
 సంస్కారము, స్వస్థాన వేషభాషాభిమానము కలిగి, నాహిత్యార్థ
 నము చేసి ఆత్మపికానము పొంది తపశ్శీలి గావలెను. నాహి
 త్యార్థము తా మధికారముచే మధించి దర్శించిన రస
 తత్వమును విమర్శలద్వారా తిరిగి లోకమునకు దక్షయవలెను.

ఆంధ్రసాహిత్యములోని వెలుగుజిలుగులను విప్పి చూపునట్టి గ్రంథములు నేను విటవిగా రావలసియున్నవి. తాత్కాలిక ప్రయోజనమును దీర్చుకార్యములకన్న శాశ్వతముగా మన జాత్యభ్యుదయమును జాలుకార్యములలో ప్రజాసంస్థలు, సాహిత్యపరిషత్తులు పాటుపడవలెనని సవినయముగా మనవిచేయుచున్నాను. ఏనాడు ప్రతి ఆంధ్రు డట్టి కార్యాచరణమునకు దీక్షవహించి దానిని సాధించునో ఆనాడే తెలుగుజాతి సంపూర్ణ రావకాశమును పొంది సర్వంగసుందరముగా విరాజిలును; అంధత మసము లడుగఁటి జ్యోతిర్లోకమునకు సుగమమైనమార్గ మప్పుడుగాని యేర్పడదు. ఆశుభప్రదమైన ముహూర్త మనతి కాలములో రాగలదని విశ్వసించును.

‘అసతో మా సదమయ
తమసో మా జ్యోతిర్మయ
మృత్యో ర్మా అమృతంగమయ’

(17-6-45 నా డీయబడిన ప్రథమ హైదరాబాదు జిల్లా మహాంధ్ర సభా సారస్వత సమావేశపు టధ్యక్షోపన్యాసము.)

సాహిత్యార్చనము

మానవునకు హితమును బోధించునదియు, లోకము లోని దృశ్యముల నుదాత్తములుచేసి, సకలశాస్త్రములతో సమన్వయించి యాత్మబోధచే నుత్తమ సంస్కారమును కలిగించునదియు, సాహిత్యమని మహితాత్ములు నిర్వచించుచున్నారు.1 కావ్యప్రపంచ మంతటిని సాహిత్యముకింద పరిగణించివారు. నిత్యన్యనహారములో జరుగుచున్న రచనా వ్యాపార మంతయు విశాలానకాశము కలిగిన వాఙ్మయములోనికి వచ్చును.2 సాహిత్య మను పదములో విశిష్టత యున్నది. మహాకవి యెంతటి పూర్ణుడో సాహిత్య మంతటి పూర్ణత్వము కలిగినది. సాహిత్య మాలోచనామృతమును ప్రసాదించునట్టిదని శ్లోకకారుడు సూత్రించివారు :

సంగీత మపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయం
ఏక మాపాత మధురం అన్య దాలోచనామృతమ్.

ఇంత మహిమగల సాహిత్యమునకు సృష్టికర్త కవి. అతడు పాసకుడై, ప్రజ్ఞావంతుడై, విశ్వమానవకల్యాణార్థమై ప్రవక్తగా ప్రతియుగమున నవతరించుచుండును. ఈ కవి తాను సృజించిన సాహిత్యమువ్వారా బ్రహ్మానంద సహోదరమగు రసాసందానుభవమును ప్రసాదించును.

1. 'హితేన సహితం సాహిత్యం' 'సహిత్యభావః సాహిత్యం'

2. చూ. 'సాహిత్యోద్దేశము'లో ప్రథమభాగము.

మానవుడు నిరంతరసౌఖ్యాన్వేషి. లోకములో తాను
 చేయు ప్రతికార్యములో నీసూత్ర ముస్వయంచును. సుఖము
 తొక్కి మొన కారణములచే కలుగు చిత్తరంజక స్థితికి
 చేరినది. ఈ లోకిక సుఖమునే కవి చిత్తించి దానిని
 లోకమున యాపందిముగా పంచ ర్తనము చేయును. ఆనందము
 సుఖమునల, లోకికము, నవ్వకముగాక ఉద్ధమును, శాశ్వ
 తము నగు మనోరంజకస్థితికి చేరినది. లోకికానందమున
 గును చారిత్రాకికానందమునకును మధ్యస్థితిని కావ్యానంద
 మాత్రమించుచున్నది. లోకికానందమునకన్న నుదాత్తమై,
 పారితోకికానందమునం దాన కల్పించుచు కి కావ్యానం
 దము. విజ్ఞాననంతులైన మానవుడు లోక సుఖములకు
 వీరిపోనకి శాశ్వతానంద ప్రవాసినియగు రసమూర్తి
 సన్వేషించుటకు సాధన చేయ సంకల్పించును. సాహి
 త్యార్చనముచే మానవుని చిత్తము సంస్కృతమై బ్రహ్మ
 జ్ఞానము సార్థనమున కుచ్యుతుగును. ఈ విధముగా సాహ
 త్యార్చనము మోక్షసాధనముగా పర్యవసించును.

సాహిత్యార్చనమునకు గడంగుటకు మున్ను మాన
 వుడు కొంతమధికారము సంపాదింపవలెను. దేవ తార్చన
 మొనర్చుట కేవిధముగా భక్తి లేక నమ్మకము కుమర
 వలెనో యట్లే సాహిత్యార్చనమున కభిరుచి, 1 కవివాక్య
 మందు ప్రామాణ్యము లలవడవలెను. ఈ యభిరుచి లేసినదే
 సాహిత్యవరణములో ప్రవేశించుట నాస్తికుడై దేవాలయ
 ప్రవేశ మొనర్చినట్లగును. వినోదముకొఱ కర్చనము చేసిన

1 Literary taste

...Arnold Bennett.

నవిహేళనమునకు గురియగును. కావున నిష్కలంకమైన
 మనసు కలిగి విజ్ఞాన చక్రుస్సులందుకొను షవిత్రభావముతో
 సాహిత్యము నర్చింపవలెను. 1 సాహిత్యాభిరుచి యలవరచు
 కొన్నపిమ్మట మానవుడు లోకకావ్యాద పరిశీలనమువలన,
 పండితుల యుపన్యాసాకరణము వలన సంప
 దాయజ్ఞులైన మహాత్ముల సంస్కరణమువలన, చక్కని
 సంస్కార కావలెను. కేవల పండితుడై శబ్దనాధు
 త్వాసాధువుల నెన్నుట పాడిగాదు. రసవిషాదియై తాను,
 భావమునకు శబ్దములు దుస్తులవంటినని యెఱింగి యా రస
 భావము నందుకొనుటకు సహృదయుడై యత్నింపవలెను.
 కవిహృదయ ప్రవేశముచేసి యాని భావమును గ్రహింప
 వలెనేకాని కవియొక్క దేశకాలమానసిక పరిస్థితులను
 త్రోసివేయరాదు. 2 సాహిత్యార్చకుడు ముఖ్యముగా గమ
 నింపదగిన స్థాతమిది. ముందుగా కవిపై నేవిధమైన కలుష
 భావము లుంచరాదు. గుణగ్రహణపాటిణు లగుటయే సాహ
 త్యార్చకుల పరమధర్మముగా పరిగణింపవలెను. బ్రహ్మ
 సందము ననుభవించుటకెట్లు మానవు లుత్తములై యుపాస
 కులు కావలయునో యట్లే కావ్యానందము ననుభవించుటకు
 సాహిత్యార్చకులు తపశ్శీలురై యుండవలెను. అధికారము
 న్నాన్జింపనిదే ఆనందాప్తిలేదు. సాహిత్యము మానవ లోక
 మునకే యుద్దేశింపబడినది. ఈ యమృతభాండము నుప

1 You must love them (Poets) and show your love

2 To enter into theirs (thoughts) observe ; not to find
 your own expresse complete. ... Ruskin

యోగించుకొని ఫలమందుట మానవుల విధి. భగవదర్చమున కెంత చిత్తస్వాస్థ్యము, ఆస కావలెనో యంతటి కేంద్రీకరణము, రసత్పష్ట సాహిత్యార్చన మొనర్చుటకు వలసియున్నవి.

అచ్చనా ఫలితముగా సాహితీలోకములోని పాత్రములతో గాఢస్నేహము కలుగును. వారితో క్రమముగా తాదాత్మ్యము పొందుట తటస్థించును. అచటి యాదర్శశీలవగతులతో సాహచర్య మబ్బి వారితో నానుభూతినుంట పొసగును. ఇది కవియొక్క సాత్రచిత్రణా శైలిత్యమునుబట్టి అర్చకుని యాత్మశుద్ధి బునితీక్షణతల ననుసరించి, కలుగుచుండును. ఈ విధముగా సాహిత్యార్చనము జాత్యభివృద్ధికి కారక మగుచుండును.

సాహిత్యములోని యమృతము సామాజికుని పాండిత్య పరిశీలనాశక్తుల ననుసరించి తదనుగుణముగా పొడముచుండును. మఱించి నకొలది యానంద మధికముగా వెలువడుచుండును. కృషి లేనిదే ఫలమందదు. తాకిక సౌఖ్యము పొందినట్లు లంచములతో మోసములతో నీ సాహిత్యమృతమును పొందజాలరు. సాహిత్యము కావ్యపరమైనది.

కవిత్వము లయాన్నితమైనది. ఛందస్సునునది లయను పురస్కరించుకొని నచ్చినదే. కవితలో నాన మంతర్వాహినిగా ప్రవహించుచు శబ్దముల రూపులతో బయటికి కన్పించుచుండును. కవి యా శబ్దములకుండు నర్థములద్వారా భావస్పందనము కల్గించును. మనకున్న సాహిత్యము భావరాగ తాళ మయము. భావసౌకుమార్యమును, నాదమాధు

ర్యమును శబ్దవైచిత్రిని ప్రత్యేకముగా పొసగించుచు నలరించు కవులున్నారు.

మన తెలుగుభాష సహజముగా గానయోగ్యమైనది. ల, న, స అను అక్షరములు వివిధసంపుటులలో మేళనము పొంది మధురమంజుల నాదము నీనుచుండునని తెలియుచుము. కొన్ని అక్షరముల పోషఃపున్యము దరువువేసినట్లు గతికలిగి యుండును, 'నానాసూనవితానవాసనల నానందించు సారంగ మేలా' అనుపాదములో 'అభంగ తరంగ మృదంగ' అను పదములలో వైరెంటికి నుదాహరణము లగుపించును. శబ్ద వైచిత్రి మనప్రబంధములలో బహుళముగా కన్పించుచున్నది. భావోపాసకు లనేకులున్నారు. పోతనకవితలో భావప్రాధాన్య మగుపించును. నవ్యులు భావకవు లను పేరువడసినారు.

ఎనకజన్మములోన ఎవరమో నంటి

సిగ్గొచ్చి నవ్వింది సిలక నా యెంకి!

ముందు మన కేజన్మ ముందోలె యంటి

తెల్లతెలపోయింది పిల్ల నా యెంకి!

ఎన్నాళ్ళు మనకోలె యీ సుకము లంటి

కంట నీరెట్టింది జంట నా యెంకి!

అను పాదములలో శబ్దమునకన్న భావమునకు గౌరవమున్నది. ప్రణయకీర్తనములో లోకతత్త్వమును కవి పొదిగినాడు. భావప్రకాశము వలననే తత్త్వస్ఫురణము కల్గించుటకు ప్రయత్నించినాడు. పునర్జన్మ సిద్ధాంతమును జన్మ జన్మలకు తొంటి భర్తయే వలయుననెడి యుత్తమ స్త్రీ యభిలాషము జోడించి ప్రతిపాదించినాడు. ఈ విధముగా

నవ్యులు ముఖ్యముగా ధావోపాసకులు. కావుననే వారి రచన భావకవిత్వమనెడి పేరుగాంచినది. సాహిత్యార్చకులు పక్షపాతము లేకయుండి, ప్రతివిధానములో నున్న విశిష్టతను గ్రహించు శక్తి యలనరచుకొనవలయును.

సాహిత్యము సత్యమును బోధించును; అనుభవ గహస్యముల పిప్పి చెప్పును. సౌందర్య స్వరూపమును సాక్షాత్కరించును. ఇంతటి బోధచేయుటకు కవి యెంత ప్రజ్ఞావంతుడు గావలెనోగదా! ఇట్టి ప్రతిభావంతులు పల్వరు తమజీవితములన్నియు ధావోసి, తపః ఫలితముగా దర్శించిన విశ్వసత్యములతో గూడిన మహాకావ్య సమూహమైన సాహిత్యము మానవలోకముపాలిటి పెన్నిధియని వేరుగా చెప్పవలెనా? ఈ నిధిని భగవంతునిపవలసిన బాధ్యత ప్రజల్పెనున్నది. దానిని దుర్వినియోగముచేయక, దానివలన సంక్రమించు సంస్కృతి నంతటిని పుణకిపుచ్చుకొనవలెను. గతానుగతికమయిన నిత్యజీవితమువలన ప్రయోజనము శూన్యము. ఒకజాతి తన భాషాసాహిత్యములను నిలువ బెట్టుకొనకపోయిన నాజాతి నిర్వీర్యమగును. ¹

ఇతర భాషాసాహిత్యములమీద మోజుతో మన భాషాసాహిత్యములను న్యూనతగా చూడరాదు. మన సంప్రదాయమును, సభ్యతను పవిత్రముగా నెంచి నిలుపుకొనవలయును. ఏజాతియొక్క పార్థక్యమైనను భాషాసాహిత్య సంప్రదాయములమీద నాధారపడియుండునని తెలియవలెను. మానవుడుజీవనోపాధి నిమిత్తమై యేమార్గ మనుసరించినను

¹ " The care of the national language is at all times .

తన జాతిసాహిత్యముతో పరిచయము విధిగా కల్గియుండ
 నలెను. కేవలము పండితులకే సాహిత్యార్చన ముద్దేశితమైన
 దని తలంపరాదు. సాహిత్యము జాతియొక్క సమష్టినిధిగాని
 ప్రత్యేకవ్యక్తుల స్వాస్తుగాదు. లోకములో మా నవులే బుద్ధి
 మంతులు. తా మా బుద్ధిమత్తను సాహిత్యార్చనమునకు
 వినియోగించి యుత్తమ సంస్కారులు కా నభిలషింపవలెను.

సమగ్ర సాహిత్య స్వరూప సాక్షాత్కారమైనపిమ్మట
 సాహిత్యార్చకు లొనర్పవలసిన కర్తవ్య మొకటి యున్నది.
 వ్యాఖ్యాత లేనిదే కవిభవ వెలుగదని యొక యాంగ్ల
 సూక్తి¹ యున్నది, విమర్శ మే కవిత నుద్దీ పింప చేయును.
 ఆంగ్లసాహిత్యము నపటోకించిన దీని యంతరార్థము
 వ్యక్తమగును. ఆంగ్లసాహిత్య మెంత యున్నదో దానికి
 మూడంతలు వ్యాఖ్యాన సారస్వత మున్నట్లు చూడగలము.
 కావున మనసాహిత్యము ప్రకాశించుటకు సహృదయపూర్వక
 మైన విమర్శదీపికలు వెలుగొందవలెను. అంతవరకు మన

a sacred trust and the most important privilege of the
 members of a society. Every man of education should
 make it the object of his increasing concern to preserve
 his language, pure and simple to speak it so far as in his
 power in all its beauty and perfection. A nation whose
 language becomes rude and barbarous must be on the
 brink of barbarism in regard to everything else. A nation
 which allows her language to go to ruin is parting with
 the best half of her intellectual independence, and testifies
 her willingness to cease to exist. " — Malavyaji

¹ It is the critic that makes a poet,

